

2003ko azaroaren 30a
LXVI. urtea
1.922 zenbakia
2,90 euro

Eneko Landaburu: "Bajak hartu egin behar dira"

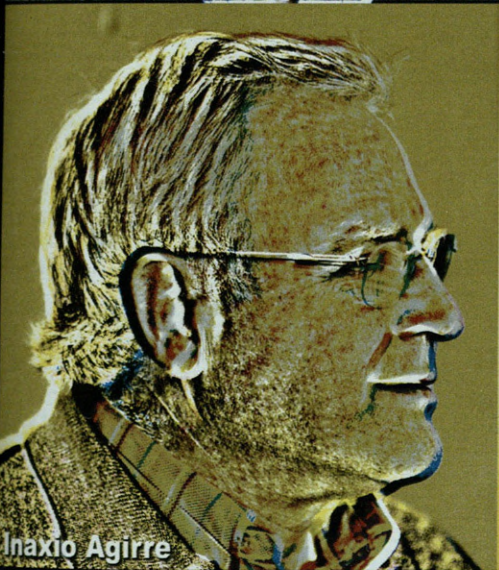
ARGIA

Antton Karrera

Emilio Lopez Adan

Inaxio Agirre

Josune Ariztondo

**DU
RAN
GO**
ko
azoka
2003
ABENDUAREN
4tik 8ra

AZAROKO
larrun

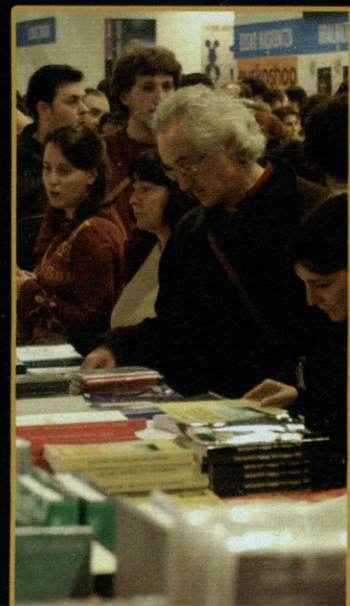
**III. Soziolinguistikako
Inkestari begira**

ZEIN

politika

BEHAR DU

euskarak?

9 778402 130991

01922

Erremintak

Ingeniaritza linguistikoan dugun ikerketa + garapena + berritzaile oinarritzko erremintak sortzen eta hobetzen dihardu. Oinarritzko KAPSULA deituriko sistema teknologikoan biltzen dira. Honakoak:

- Analizatzaile morfologikoa
- Euskararako lematizatzailea
- Espainolerako lematizatzailea
- Kwin: MS Word artxiboetako bilatzailea
- Testu alineatuak ikusteko prototipoa
- Itzulpenak baieztatze prototipoa
- Konkordantziak ikusteko prototipoa
- Batua/bizkaiera itzulpen laguntzailea

Ikerketa

- SARETEK, Zientzia, Teknologia eta Berrikuntzaren Euskal Sarean integratuta gaude.
- Oinarritzko ikerketako proiektuak egiten ditugu Eusko Jaurlaritzaren Zientzia eta Teknologia Plangintzetan (SAIOTEK). Adibide gisa:
 - Lengoaia naturalaren prozesamendua
 - Lengoaia naturalaren prozesamendua informazioaren gestioari aplikatuz
 - Lengoaia naturalaren prozesamendua ezagutzaren gestioari aplikatuz
- Ikerketa aplikatua egiten dugu Eusko Jaurlaritzaren Zientzia eta Teknologia Plangintzetan (INTEK). Adibidez:
 - Itzulpen-laguntzaileak hizkuntza tekniketan oinarrituz
 - Itzulpen laguntzaileak itzulpen-memoretan oinarrituz

Soluzioak

Web/CD-ROM/papera formatuetan soluzioak ondoko alorretan

- Berriak eta agendak
- Aldizkari eta egunkariak
- Liburutegi eta dokumentazio-zentroak
- Formazio eta autoformazioak
- Jolas interaktiboak
- Denda birtualak
- Bezeroentzako gune pribatuak
- Komunikazio korporatiboak

UNIBERTSOA

Adur SOFTWARE
PRODUCTIONS

berrikerako taldeak
iragaztutako hauek
Honatan batzuk:

Adur Software Productions, S. Koop (ASP)
Industrialdea 1, 20160 Lasarte-Oria
Tel: 943.37.18.49
e-mail: adur@adur.com

Orbitzuak

holkularitza
zarritako soluzioen
guneraketa jarraia
omunikazio zuzena
esperientzia

BASANDERE ARGITALETXEA

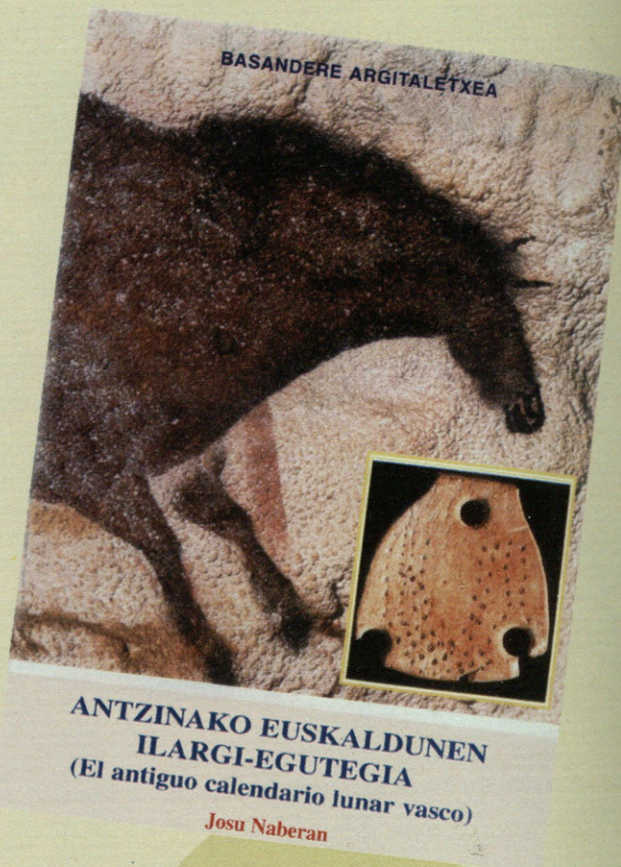
Birmingham 1, Pral. Eskubia
20002 DONOSTIA
Tel. / Faxe: 943 45 38 52

2004.eko EUSKAL KULTURAREN BEST-SELLERRA!!

Aintzinako euskaldunen denboraren
neurketa eta bere aplikazioa ilargi-
egutegian Josu Naberanek aztertuta
arkeologia eta hizkuntzalaritzako
materialen bidez.

Gainera, euskal aste, hil eta urteari
buruzko jakintsuen teoria guztien berri
ematen da liburuan.

Liburuarekin batera, eskuratu ahal
izango duzu gure arbasoen jatorrizko
egutegi izugarri ederra (koloretan),
euskal historian lehen aldiz egiten dena.

INPRIMATZE-GASTUAK DIRELA ETA, EGUTEGIAREN TIRADA MUGATUA IZANGO DA

EGUTEGIA BASANDEREKO HARPIDEDUNENTZAT DOHAINIK IZANGO DA
(erosle arruntentzat Durangon salduko da, liburuarekin batera).

LORTU NAHI BADUZU APROBETXA EZAZU AUKERA HAU ETA BASANDEREKO HARPIDEDUN EGIN ZAITEZ
(edo opari moduan erregalatu lagunei eguberrietarako)
(2 liburu urtean - 15,5 euro bana -. Horrela, euskal identitatea ikertzen ari den Basandere proiektua bultzatuko
duzu eta, bide batez, egutegia oraintxe bertan postaz dohainik jasoko.)

PROIEKTU ABERTZALE ETA AUERRERAKOI HONETAN KOLABORATU NAHI BADUZU HARPIDETZA TXARTELA BETE ETA GOIKO HELBIDERA BIDA
(EDO TELEFONOZ ZUZENKI DEITU)

HARPIDETZA TXARTELA / TARJETA DE SUSCRIPCIÓN

Izen-abizenak / Nombre-apellidos

Helbidea / Dirección

Herria / Localidad

Posta kodea / Código postal

Tel.

Bankua edo Aurrezki Kutxa / Banco o Caja de Ahorros

Sukurtsala / Sucursal

Kontuaren zenbakia (20 digitu) / Número de cuenta (20 dígitos)

Data / Fecha

Sinadura / Firma

pertsoneia

- Eneko Landaburu: "Bizimodua aldatzea da gaixoak sendatzeko bidea".
ESTITXU EIZAGIRRE/ IXIAR EIZAGIRRE 6

iritziaren leihoa

- Gora Pro Nobis: ASISKO URMENETA 11
RICARDO ORTEGA 12
- Japoniara bidean.
JORGE GIMENEZ BECH 13
- Luparekin: Tony Genil Felipe Borbonen ezkontzan. JUAN KRUIZ LAKASTA 14
- Txandan: Lekutuak.
KARMELO LANDA 15
- Hiruko txikian: Trabesak.
JOXE MARI OSTOLAZA 15
- Oihartzunak 16

erdiko kaiera

- Durangoko Liburu eta Disko Azoka: Aro berri baten hasiera.
AITZIBER SALABERRIA 17
- Ezpalak: IZASKUN JAUREGI 44
- Gartxot: ASISKO URMENETA, MARKO ARMPACH, JOKIN LARREA 46
- Denbora-pasak 48
- Ihesi: Bizkaiko megalitoen bidean
IÑIGO TXINTXURRETA 50
- Makina bat kontu. GARBIÑE UBEDA, JABIER AGIRRE, JAKOBA ERREKONDO, JOXERRA AIZPURUA 52
- Ikuskizunen agenda. ALOÑA IPINTZA 54

gaiak

- Luma eta Lum@txo: Letren dibertimendua.
XABIER TELLETXEA 56

termometroa

- Angel Abalde: "Etekinak handitzea besterik pentsatzen ez duten banpiroak dira enpresariak".
DANIEL UDALAITZ 58
- Irunberritik Aezkoara hizkuntza galduari segika. PILAR IPARRAGIRRE 60
- Bero-beroan 62
- Net hurbil: Txileko basoei arnasa eman diete ekologistek.
PELLO ZUBIRIA 64

azkena

- Itzuli? Non, nori, nola...?
MAIALEN LUJANBIO 66

Abenduaren 4tik 8ra egingo da Durangon, urtero lege, Euskal Liburu eta Disko Azoka. Aurten ordea eszenatokia aldatuko da: karpapetik eraikin berrira igaroko baitira erakusmahaiak, liburuak eta diskoak.

Azoka aitzaki harturik gure literaturan gero eta garrantzi gehiago duen fenomeno aztertutugu: itzulpengintzarena, hain zuzen. Horretarako bildutugu mahaira Karlos del Olmo, Koro Navarro eta Inazio Mugika Iraola. 17

Aro berria azokan

Eneko Landaburu

"Bizimodua aldatzea da sendatzeko bidea"

Medikuntza ikasketak egin zituen Landaburu bilbotarrak, baina bere burua dibulgatzailatzat du. Herritarrok sendagileen eta botiken hain menpeko ez izateko moduak aurkitu nahi ditu eta gaixoei azaldu. 6

Luparekin

J. K. Lakasta

14

DENBORA-PASAK

Luma eta Lum@txo

Denbora-pasei buruzko hilabetekariak dira *Luma* eta *Lum@txo*. Orain arte Bagabiga enpresak plazaratu ditu bi hilabetekariak eta 2004ko urtariletik aurrera ARGIA astekaria argitaratzen duen Komunikazio Biziagoa enpresak kaleratuko ditu bi agerkariak. 56

Jabetza: Komunikazio Biziagoa, S.A.L. Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta. Zuzendaria: Xabier Letona. Zuzendaritzaren albokoa: Pello Zubiria. Idazkaritza Teknikoa: Ixabel Bereziartua. Produkzioa: Beldaitz Goia. Erredakzioa: Mikel Asumendi, Katixa Garate, Nagore Irazustabarrena, Onintza Irureta, Izaskun Jauregi. Sustapena: Kike Amonariz. Argitalpenak: Bego Zuza. Harpidetzak: Xabier Pagola. Bezeroen harrera: Olatz Korta. Publizitatea: Iñigo Txinburreta, ALOÑA Soraluze. Administrazioa: Manjito Aiertza, Mari Karmen Loiarde. HELBIDEAK: Gipuzkoa: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel: 943 371545. Faxak: 943 373403 (erredakzioa), 943 361048 (komertziala). Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Zuberoa: Xalbardin baita. 64122 Urruña. Tel: 559 476000. Faxa: 559 476001. Nafarroa: Gazteluko Plaza 44, 3 eskuina. 31001 Iruñea. Tel: 948 222285. POSTA ELEKTRONIKOA. Erredakzioa: kazeta@argia.com. Komertziala: komertzial@argia.com. Interneten: www.argia.com. Lege gordailua: NA 80-1963. ISSN: 0213-909X. Batzorde parekidea: 72562 E. Inprimategia: Antza S.A.L. Informatika: Adur Software Productions. S.Koop. Elk. Urtebeteko harpidetza. Hego Euskal Herria: 110 euro. Ipar Euskal Herria: 133 euro. Espainia: 110 euro. Beste atzerriak: 140 euro. Airez: 219 euro. Komunikazio Biziagoa S.A.L. Ametzagaitza Taldeko partaidea da.

Azala: Antza. Argazkia: Eli Gorostegi

Medikuntza karreran bere apunteak trafikatzan zituzten. Bikaina zen Eneko bost kiloko liburutzarrek hartu, bost duroko hitzak gizakion hizkuntzara itzuli, eta sintesiak egiten. Gaur ere dibulгатzaitzat du bere burua. Bere lana izan da ideiak eta teoriak bilatzea, ordenatzea eta laburtzea, ikusteko zer beste aukera dau-den, ez gaitezen sendagileen eta botiken hain menpeko izan. Baina medikuen kaligrafia baino argiago du, berak bildutakoa ez dela egia absolutua. Teoriak dira, erabiltzeko, eta funtzionatzen ez badute, botatzeko.

Teoria higienista hemen ezagutarazten aitzindaria izan zara. Zer da higienismoa eta zer alde dago medikuntza konbentzionalarekiko?

Higienismoaren eta medikuntza konbentzionalaren aldea da, gaixotasuna ulertzeko modua. Higienismoarentzat, gaixotasunaren kausak gorputzari emandako tratu txarrak dira. Bai norberak gorputzari emandako tratu txarra, baina baita gizartearen antolamenduak eragindakoa ere (kutsadurak, bizi baldintza ezegokiak, presioak...). Oinazea positiboa ere bada neurri batean, adierazten digulako gure bizi estiloan zerbait gaizki egiten ari garela. Sukarra bezalako sintomak, gorputzaren defentsa mekanismoak dira, gaixotasunari aurre egiteko martxan jartzen direnak. Tratamendua, beraz, beti bera da: "hobetu zure bizimodua". Higienismoak "bizitzeko

**ESTITXU EIZAGIRRE
IXIAR EIZAGIRRE**

**Argazkiak:
Iñigo Azkona**

arte" esan nahi du. Higienismoaren ustez, gorputza jakintsuagoa da edozein mediku baino, eta gorputzari baldintza onak jarritz gero, gai da aterabidea aurkitzeko.

Medikuntza konbentzionalak eta alternatibok, aldiz, gaixotasunaren errua birusei, bakterioei eta halako izaki ikusezinei botatzen die. Eta sintomei erasotzen diete. Gaixotasun bakoitzarentzat tratamendu jakin bat dago. Horregatik da hain garrantzitsua eurentzat diagnostikoa, zein gaixotasun den zehaztea, gero sendagai edo belar jakin batzuk errezetatzeko.

Higienismoa oso garrantzitsua iruditzen zait. Ez dut esaten egia osoa denik, baina bai kontuan edukitzekoa, beste teoria guztiekin kontrastatzeko. Medikuntza tradizionalak, kasualitatez, ez du ezbaian jartzen sistema kapitalista eta beti eska-

«Bizimodua aldatzea da gaixoak sendatzeko bidea»

tzen du gehiago kontsumitzeko. Ikuspegi mediko kritiko askok bat egiten du planteamendu higienistekin, esanaz gaur sortu diren gaixotasun berri askoren kausa bizi baldintzak direla: kutsadura, droga kontsumoa, elikagaien kalitatea...

Zer da bizimodua hobetzea?

Bizitzan dauden alor piloaz hausnartu behar dugu. Alde fisikoan, oreka bilatu behar da ariketa fisikoaren eta atsedenaren artean. Dieta ere oso garrantzitsua da. Bestetik, maila psikologikoa dago. Eta hirugarrenik, alor soziala. Hain justu, gehien gaixotzen gaituena horixe da, gizartea egituratua dagoen modua, eta horixe da medikuntza alternatibo askok ahaztuta eduki dutena. Nahiz eta norbera tentuz zaindu, alboan isurketa toxiko bat izatea aski da akabatzeke. Transgenikoekin berdin, nahita ere ezingo baitugu produktu naturalik jan.

Sendagairik hartu behar al da? Noiz?

Egoera batzuetan arrazoizkoa da sendagaiak hartzea. Gaurko arazoa da botiken prezioak zeruan dabilazala eta premiarik gabe gero eta botika gehiago kontsumitzen dela.

Nire oinarria hau da: zenbat eta higiene gehiago, botika gutxiago. Zenbat eta heziketa gehiago, medikazio gutxiago. Askoz errazagoa da prebenitzea, sendatzea baino. Eta prebenitzen duenak, batzuetan sendatu ere egiten du. Medikatu edo operatu aurretik, ona da bizi baldintzak hobetzea, ea horrela gorputza bere kasa errekupezen den. Eta medikatu edo operatu ondoren ere, garrantzitsua da ondo zaintzen jarraitzea.

Dietai dagokienez, zein dieta-planteamendu duzu gustukoen?

Nigan gaur eragin handia du Jean Seignalet doktoreak. Imunologoa da eta asko oinarritu da ikerketa zientifikoetan. Bere depresioa sendatu zuen Parisko "sen-terapia" zentro batean.

Sen-terapiaren oinarria zera da: izaki bizidu-

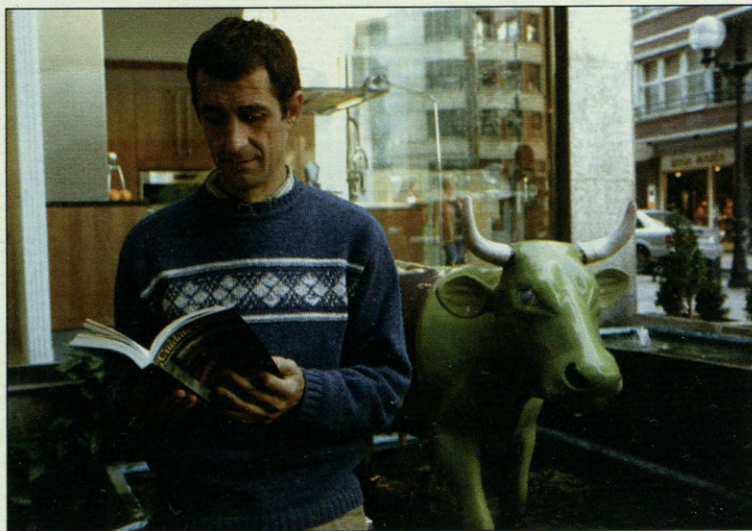
nek beti senaren bidez biziraun dute lurlean. Nekazaritza, abeltzaintza eta sukaldea "berriak" dira eta elikagaiak asko aldatu dira. Beraz, 10.000 urte dituen gizakion genetikak ez omen du astirik izan egokitzeke azken 2.000 urtetan gertatu diren aldaketa horietara.

Proposatzen dutena da ahal den neurrian historiaurreko elikadura jarraitzea, elikagaiak naturatik bilduz edo ehizatuz. Beraz, elikagaiak gordinik hartu behar ditugu, sukaldean prestatu gabe (110°tik gorako tenperaturatan elikagaien kimika aldatzen hasten baita, eta zure gorputzarentzat elikagai hori "gorputz arrotza" bihurtzen da), eta nekazariek landu gabeko elikagaiak hartu behar dira (nekazaritzarekin naturako elikagaiak

Eneko Landaburu

Curriculum

- JAIO: Bilbon, 1953an.
- OSASUN ALORREKO DIBULGATZAILEA ETA MEDIKUA
- 25 urterekin ateratu berri zuen Medikuntza titulua Nikaraguan estreinatua, gobernu sandinista jarri berritan.
- Teoria higienista Euskal Herrian ezagutarazten aitzindaria izan da.
- Euskal Herrian lehen atseden etxeak sortu zituen.
- Elkar entzute izeneko praktika berak ezagutarazi zuen Euskal Herrian.
- Sumendi elkartearen sustatzaileetako bat da. Sumendi, osasunaren autogestioaren aldeko elkarte bat da.
- Artikuluak: *Punto y Hora* eta *Integral* aldizkarietan kaleratu izan ditu, baita *Egin* egunkarian ere. Gaur egun *Gara* egunkarian kolaboratzen du.
- Liburuak: Sumendi elkartearekin liburuxka bat ateratu zuen lehenik, "Curarse un@ mis@, sin los peligros del medicamento, y sin dañar el bolsillo". "Cuidate Compa" liburua etorri zen gero (Txalaparta, 2000. urtea).

André Torque

Medikuntza karrera amaitzen ari nintze-nean, Espainiako estatu-
an Higienismoaz ez zegoen ezer idatzita. Informazio eske gutu-
nak hara eta hona bidaliz, André Torque ezagutu nuen. Belgikarra zen, Mallorcan bizi zena. Gaixotasun kroniko sendaezin batetik atera omen zen barauaren bidez (sekula ez naiz sinestera iritsi baina). André Mallorcako bere etxera gonbidatu ninduen. Ez zuen mediku titulurik, baina oso liburutegi ona zuen frantsesez, eta haiek itzuli eta argitaratuz bizi zen. Haren idazkari lanak egiten aritu nintzen, gaixoei bidalitako 400 gutun baitzituen erantzuteko. Aste-
an behin hirira joaten zen hitzaldi bat ematera. Niri jarri zidan hitzaldiak emateko ardura. Irakatsiz asko ikasi nuen.

kimikoki eraldatu baitira). Sen-terapiako dietak zereal guztiak kentzen ditu. Zereal bakar-
ra onartzen dute: arroza. Nahiz arroza ere nekazaritzaz landua den, konposizio kimikoa mantentzea lortu omen duelako.

Seinaletek dioenez, behi esnearen molekula proteiko batzuk ere, behiaren genetikarako daude diseinatuak, ez gizakion genetikarako. Dietatik kentzen duen lehen gauza esnea eta esnekiak dira.

Hamaika teoria daude eta askotan kontrako gomendioak ematen dituzte. Zer egin behar da? Ni ere oso nahastuta nago. Baina badira hainbat teoria entzunda ondorioztatu daitezkeen gauzak. Adibidez:

Ahalik eta gehien gordinik jan behar da (frutak, entsaladak). Sukaldean ez dira hainbeste manipulatu behar produktuak, eta ez dira tenperatura altuetan prestatu behar. Frijitutako gauzarik ez jan eta kontuz gantzekin: medikuntza konbentzionalak ere ikertua du, gantza jateak bere ondorioak dituela gaixotasun kroniko sendaezinetan. Olio errefinatuak saihestu egin behar dira. Zerealak tamainan jan. Baina kontuz gari, olo, zekale eta garagarrekin, horiek gluten-
a baitute. Eta glutenaren nekazaritzaren bidez sortu zen, ez zegoen naturan, eta gaixotasunak sor ditzake.

Kalitatea ere erreparatu behar da. Beti kutsatua egongo da animalia landarea baino, landare kutsatua jandako animaliak kaltea pilatzen baitu. Beraz, beti hobea izango da jatea animalia belarjale bat, animalia haragijale bat baino.

Gutxi jatea da beste oinarri bat. Asko janda buruak ez du ongi funtzionatzen, eta bestetik, jakiren batek kalte egiten badu, gutxi hartutakoak beti kalte txikiagoa egingo du.

Planteatzen duzun bizimodu hori posible al da gaurko gizarte-
an?

Oso zaila da. Baina ideia argi edukiz gero, egu-

Nikaraguan sendagile.

"Gobernu sandinista jarri berritan joan nintzen Nikaraguara. Mendian galdutako Zentral Hidroelektriko batean jardun nuen. Ez nengoen batere ziur nire lanarekin. Jendea medikamentu bila etortzen zitzaidan. Ez zuten nire alternatiba onartzen. Amorrua ematen zidan gobernu iraultzaile batean, herritarren sos apurrak Suitza eta AEBetako farmako enpresei emateak! Azkene-
rako, kontsultatik ezer hartu gabe atera nahi ez zuten denei xarabe bera ematen nien: Nikaraguan bertan, erre-
fau eta iodoz egindako bat. Sarri uste dugu gaixoak ez duela ezer behar, baina gaixoak justu behar duena da zerbait egiten ari zarenaren sentsazioa, sinesten duelako ez dela sendatuko zerbait hartu ezean. Azken egunean omenalditxo bat egin zidaten. Sekula esan dizkidaten gauzarik politenak entzun nituen. Konturatu nintzen, gutxien axola zuena medikatu edo ez medikatzea zela. Jendearentzat garrantzitsua zen hurbil sentitzen ninduela. Sekula ez baitzuten baila-
ran sendagilerik eduki, are gutxiago mendian sakabanatutako etxeetara-
in joaten zenik.

neroko ohiturak aldatzera iritsi zaitezke. Esatera-
ko, erokeria da sukarrarekin lanera joatea, eta hori mentalitatea aldatze kontua baino ez da. Bajak hartu egin behar dira. Mentalitatea aldatze kontua da. Beste adibide bat: Norbere buruari negar lasai egiten utzi behar zaio. Atsedinari denbora eskaintzen ere ikasi egin behar dugu.

Gaixotasun kroniko larrien kasuan (minbizia, esa-
terako), ez al da arriskutsua "bizitzeko arteari" buruzko neurriak soilik hartzea?

Arriskutsua da medikuntza tradizionalari uko egitea benetan beharrezkoa denean. Naturala da pertsona batek osasuna berreskuratu nahi izate-
a, baina gorputzarentzat hain gogorak diren tratamenduak erabili gabe. Inori ez zaio gusta-
tzen bere gorputzeko zati bat kentzea eta ondorioak ekartzen dituzten medikamentuak har-
tzea, garantia askorik gabe. Beraz, uler dezaket hain gogorak ez diren beste alternatiba batzuk bilatu nahi izatea. Eta gerta daiteke desio horre-
gatik ez aukeratu izana benetan konponbide erreala zen medikuntza tratamendua. Kasu batzuetan operatzea eta kimioterapia soluzio erre-
alak dira, baina ez nago ziur minbizia kasue-
tan beti onuragarria denik operatzea edo kimio-
terapia.

Zer da onena minbizia kasuetan? Ebakuntza, kimioterapia eta erradioterapia egitea, baina horrez gain elikadura hobetzea, lasaitasuna gor-
detzea eta laguntza psikologikoa jasotzea. Zain-

tzen badira dieta eta alde emozionala, ebakuntzaren edo dena delakoan zehar eta ondoren, gauzak hobeto joango dira.

Kasu askotan, norbere burua zaindu edo ez, medikuek tratatu edo ez, gaixoa hil egingo da. Ikasi beharra dugu zerbaiz "hiltzeko arteaz" ere.

Gaixotasun kronikoa duen pertsonak, bide bila hasten denean, oihan bat aurkitzen du. Oihan horretan nola bereizi dezake mediku-ikertzaile-berritzaile-alternatiboa, eta iruzurtia?

Horixe da Sumendi elkartaren erronka. Edo zure aldetik moldatzen zara, edo elkartu egiten zara, ikasteko eta ikertzeko. Asko elkartzen bagara, kuota batekin lokal bat egokitu genezake, eta talde lanean informazioa bildu, tratamendu ezberdinak ikertu, eta instituzioak presionatu terapia hauek iker ditzaten, eta funtzionatzaren duten terapiak Osasun Publikoan eskain daitezken... Bazkide gehiago elkartuko bagina, pertsona gehiagori ordaintzerik izango genuke, euren lanorduek eskaini ditzaten gure mesedetan ikertzeko.

Zer harreman behar litzateke sendagile eta gaixoen artean?

Gaurko gizarteak banatu eta elkarren aurka jartzten ditu gizakiak. Medikuek jainkotu egiten gaituzte eta gaixoak konplexuz bete. Denentzat ona da harremanak estutu eta maila bereko tratu lortzea. Medikuek gaixoen arteko harremana talde lana izan behar luke. Gaixoa mobilizatu behar dugu, aktiboago egin, ikertzeraz bultzatu, erabakiak hartzeraz ausartu dadin. Horrela, medikua ere ez da hain itota sentituko bere lanean. Gaixoa informatuago badago, adiago, ez hain pasibo, akats medikoak ere gutxitu egingo lirateke.

Zein da zure proiektua?

Sumendi elkartaren ingurukoa. Ikusten nuen herritarrek, sanitatearen erabiltzaile gisa, antolatuta egin behar dutela, industria farmazeutikoa ahaltsuari hankak geldiarazteko. Alternatibak bilatzen lan egiten dugun medikuok mugimendu herritar baten babesa eduki behar genukeela sentitu dut. Baina Sumendira jende askok jotzen du eskera eta gutxi ematera. Horregatik, elkarrekin aurrera egiten du lanez gainkargatutako gutxi batzuei esker. Eta nago, azkenerako antolamendu hori, ez ote den mediku konformagaitzentzat pisu bat gehiago izan, babesa beharrean.

Gizarte egitura, gaixotasunen iturri

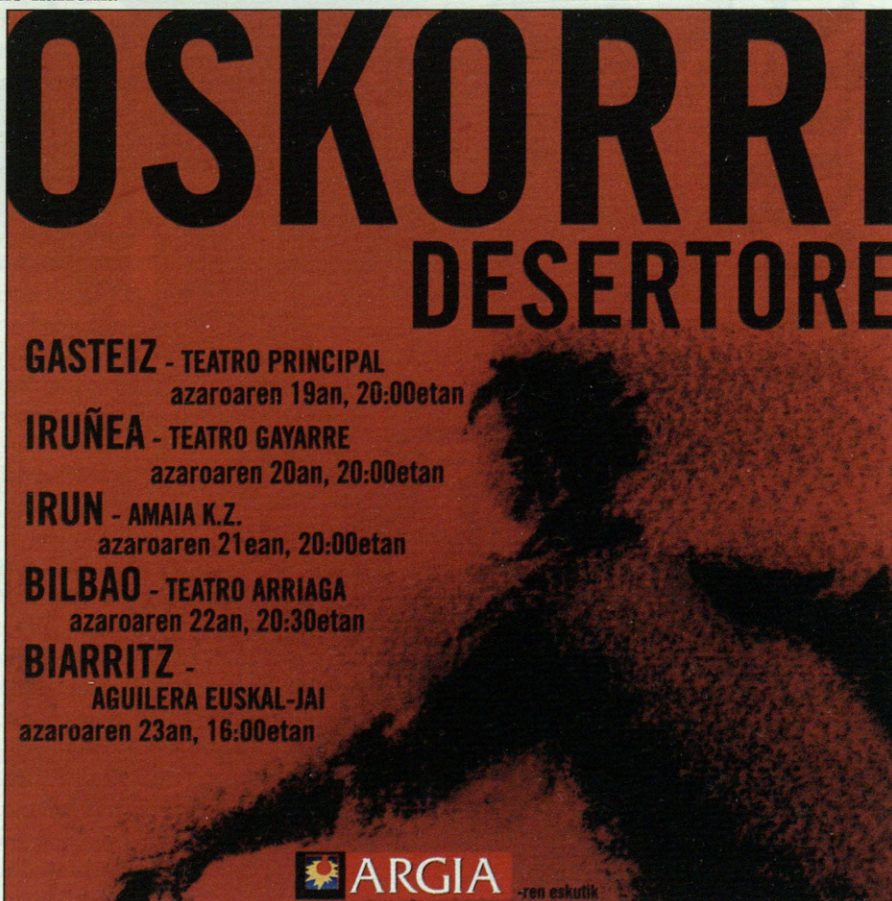
Che medikua beti dut buruan. Kotsulan denbora galtzen ari zela konturatu zen. Ikusten zuen, sendatzen ari zen gaixotasuna pobrezia sortua zela. Bere jarrera gaixotasunaren iturria moztea izan zen eta ondo atera zitzaion. Kuban sortu zen gizarteak diru asko inbertitu du osasunean eta hezkuntzan. Aldaketa soziala funtsezkoa da gizarte osoaren osasunerako.

Pertsona batek jakiten duenean gaixotasun sendaezin eta hilkorra duela, zer egin behar du?

Kosta egiten da notizia txarrak ematea, eta kosta egiten da horiek entzutea. Orokorrean, medikuok ez gaituzte entrenatu kontu hauetan. Batek ongi iruditzen zait borrokarako jarrera izatea, medikuen pronostiko txar guztiak erabat ez sinestea. Medikuek ere gizakiak gara, dena ez dakigu eta oker egon gaituzte. "Sendaezina" esan beharrean, errealagoa litzateke sendagileak esatea: "Nik ez dakit hori sendatzen". Agian unibertsitateetan irakasten ez den beste estrategiaren batekin, arazo horren konponbidea aurki daiteke.

Baina baita ere garrantzitsua da ez begiak ixtea beste aukeraren aurrean: duzunak ez duela konponbiderik eta agian heriotza laster etorriko dela. Beraz, hobe da errealista izatea eta bi plan edukitzea: bata bizirauteko borrokatzea, eta bestea, gelditzen zaizun bizi pusketatxo ahalik eta gozagarriena egitea.

Gertatzen dena da bai gaixoari eta bai bere ingurukoei kosta egiten zaiela gaiaz hitz egitea, eta irentsi egiten dituzte une horietako sentimendu naturalak: amorrua, tristura, beldurra... Ez gaude ohituak sentitzen duguna konpartitzen eta bakardadean bizitzen du bakoitzak. Negarra cutsi egiten dugu eta bai gaixoak eta bai familiak animoso itxurak egiten ditu asko-

OSKORRI DESERTORE

GASTEIZ - TEATRO PRINCIPAL
azaroaren 19an, 20:00etan

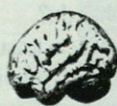
IRUÑEA - TEATRO GAYARRE
azaroaren 20an, 20:00etan

IRUN - AMAIA K.Z.
azaroaren 21ean, 20:00etan

BILBAO - TEATRO ARRIAGA
azaroaren 22an, 20:30etan

BIARRITZ -
AGUILERA EUSKAL-JAI
azaroaren 23an, 16:00etan

 ARGIA -ren eskutik

ELHUYAR
fundazioa

Azken argitalpenak

CD

Oroimenaren Lapurrak

13 urtetik aurrera

Hona hemen espero zenuen abentura grafikoa. Bidaia Euskal Herriatik eta ea Oroimenaren Lapurren kasua argitzeko gai zaren!!

Salneurria: 29 €

CD

Piratekin matematikaren munduan 3

10-12 urte

Salneurria: 29 €

CD

Nire gorputza barrutik

8-12 urte

Salneurria: 29 €

Bertsoa

DOINUA:
MUTIL KUKOR BAT

Ez omen dago ez arrai eta
ez haragiaren beharrik,
glutena txarra, berdura txarra,
zerk ez dauka ezer txarrik?
Ez dut esaten hoiek zaintzea
izango denik alperrik,
baina guztia kenduta bizi
gintezke triste samarrik,
azken finean bizitza ez da
arnas hartzea bakarrik.

Aitor Mendiluze

tan. Eta sarri, senidea hil ondoren pena handienetako bat izaten da ez agurtu izana, "hau esan nahi nion eta ez nion sekula esan". Komunikazio hori lortu behar da, eta senideen aurrean ere lasai egin negar. Negarrak asko arintzen baitu zama, eta batzuetan baita min fisikoa ere.

Zuk ekarri zenuen Euskal Herrira elkar entzute teknika. Zer da?

Gaztetatik jabetu nintzen nire sufrimendu psikologikoaz, esaterako, zenbaterainoko urduritasunak pasatzen nituen azterketetan. Erlaxazioa eta yoga egiten hasi nintzen. Ikusten nuen diziplina eta jarraipena falta zitzaidala, eta muturreko egoeretan bakarrik zaintzen nuela nire osasun mentala. Horregatik erabaki nuen psikoterapia talde bat bilatzea. Bilkura batzuetara joaten hasi nintzen, eta han ezagutu nituen elkar entzute saioak eta ondoren, nazioarteko mugimendua.

Elkar entzutearen oinarria ideia bat da: disgusturen bat dugunean, buelta emateko, norbait entzutea behar dugu. Norbaiti kontatu ezean, arrastoa uzten digu bizitza guztirako, eta gure egoera mentala hondatzen joaten da.

Badu antzik lagunekin edo bikotearekin ditugun elkarriketekin, baina ez da zehazki gauza bera. Ikusia dago lagunarteko elkarriketak ez direla aski. Kosta egiten zaigu benetan sentitutako dena botatzea, eta gure sentimendurik sakonenez hitz egitea. Gauza bat da esatea "triste nago", eta pixka bat zailagoa da negarretan lehertzea, eta hain justu horixe da behar duguna tristura deskargatzeko. Eta baita ere kosta egiten zaigu entzutea.

Ikasi egin behar dugun zerbait da, eta entrenatu. Klima berezi bat sortu, espazio bat eta denbora bat. Helburu bakartzat hartuta elkarri husten laguntzea. Lehenengo batek bota dezala barruan duen dena, bestearen laguntzaz, eta gero alderantziz. ■

Ricardo Ortega

EZKER BATUAREN GIPUZKOAKO PRESIDENTZIAKO KIDEA

Eztabaidarekin bueltaka

Eusko Jaurlaritzak Estatutua aldatzeko egin-dako proposamenari Espainiako Gobernuak, botere judizialak eta estatu mailako komunikabide eta alderdi politiko gehienak eraso politiko-judizial-mediatico bortitz batez erantzuten ari dira. Proposamena, nahiz eta Estatutuak bere 46. artikuluan oinarrituta egon eta eztabaidarako proposamen irekia eta, hortaz, goitik behera aldagarria izan, ilegal, unilaterala, totalitario, inposatzaile eta zatikatzaila dela diote. Gainera, batzuek terrorismoak irauten duen bitartean holako ekimenei uko egin eta hozkailuan sartu behar direla diote. Arrazoibide horren arabera, askatasunik ez dagoenez, jarduera politiko guztia tokiz kanpo legoke. Kuestioa da hemen, terrorismoaz gain, konpondu gabeko arazo edo gatazka politiko bat dugula. Batzuek, alabaina, ez dute ikusten, edo ez dute ikusi nahi, Euskal Herriak existitzen duenik ere onartzen ez duten bezala.

Espainiako Konstituzioa indarrean egon den hogeita bost urte hauetan agerian gelditu da Estatuko errealitate plurinazionala onartzeko eskaerari erantzuteko Konstituzioaren gaitasunik eza, orain arte egin den irakurketaz segitzekotan behintzat.

Gernikako Estatutuari esker, autogobernuari dagokionez aurrerapen garrantzitsuak lortu izanagatik ere, EAEko hiritar gehienek Estatuarekiko harremanen birdefinizioaren alde dau-den alderdiei ematen diete botoa.

PPren gobernuaren politikak identitate nazional espainola-ren baieztapenean oinarritutako neozentralismo batera garamatza eta orain arte lortutakoa ere zalantzan jartzen du, Konstituzio-ko 155. artikulua aplikatzeko mehatxu eta guzti.

Terrorismoaren aurkako borroka edozein bidegabekeriara aitzakia dela, euskal gatazkaren konponbide elkarriketatuaren aldeko jarreraren kriminalizazioaz eta terrorismoa nazionalismoarekin nahastuz, politikaren judizializazioa eta justiziaren politizazioa eta, azken finean, demokraziaren

RUBEN PLAZA

degradazio izugarri bat eragiten ari dira.

Egoera honetan Ibarretxeren proposamenak Estatuarekiko harreman eredu berri baten aldeko eskaera zilegi bat adierazten du. Proposamenak Eusko Legebiltzarrean eta euskal gizartearen eztabaidatua izan beharko du, EAEko hiritarrek erreferendumean berretsia eta Estatuarekin negoziatua. Ezker Batuak badu Ibarretxeren proposamenaren eduki jakin batzuekin desadostasunik, bere proposamen propioa den Atxikimendu Libreko Federalismoaren proiektua plazaratzek

adierazten duen bezala. Hala ere, une honetan azpimarratzekoa da Ezker Batua Ibarretxeren proposamenaren oinarri eta abiapuntu den printzipioarekin bat datorrela: Estatuarekiko —eta baita Euskal Herriko gainontzeko lurraldeekiko ere— harreman-marko berri bat ezartzeko eta orokorrean bere etorkizuna, inolako murrizketarik gabe, erabakitzeko euskal erkidegoko hiritarrei dagokien zilegitasuna.

Konstituzioa, askatasun eta eskubide demokratikoen berma baldin bada, ezin da erabili eskubide hori ukatzeko. Beraz, Ibarretxeren proposamenaren bideragarritasunerako Konstituzioan benetako oztoporik izatekotan, Konstituzioa aldatu beharko litzateke.

Tamalez, badirudi gauzak ez doazela norabide horretan, alderantzizkoan baizik: mota guztietako helegiteak, inpu gnazioak, mehatxu, txantajeak, gezurrak eta desinformazio kanpainak prestatzen ari dira. Edozein gauza, eztabaida eragozteko asmoz. Alferrik ari dira. Nola edo hala eztabaidak aurrera egingo du. Oraindik inork ez daki korapiloa nola askatuko den, baina denok fase politiko berri baten atarian gaudeneko uste osoan gaude.

Era berean denok gogoan dugu edozein konponbiderako ETArek desagerpena nahitaezko baldintza dela eta aldzika balizko su-eten bati buruzko zurrumurruak dabilta. Beraiek ere egunen batean hala ikusiko ahal dute! ■

EUSKAL TXISTE GRAFIKOEN XII. LEHIAKETA (2003)

Lanak aurkezteko epea: 2003ko Abenduak 5a.
Lanak udal bulegoetan aurkeztu beharko dira.
Oinarriak eta informazioa: 943 111 241 telefonoan.

Jorge Gimenez Bech

EDITOREA

Japoniara bidean

fiziala da, honezkero. Ez dago, beraz, disimuluan ibili beharrik. Euskal liburuak garai ilunak ezagutuko ditu, antza denez, hemendik aurrera. Ez hainbeste ekoizpenaren zenbaki orokorretan, akaso; ez, beharbada, izar distiratsuenen noiz-behinkako agerraldiei dagokienez; agian, ez Durangokoa bezalako kultur erritoak kolokan jartzeko heinean. Baina garai ilunak datozela dirudi, euskal literaturgintzaren alderdi ekonomikoarentzat behintzat.

Krisia? Ez. Beste zerbait da heldu zaiguna. Egoera aldrebesa luzarorako, kudeatzen zaila eta gainditzen ezinezkoa diruditen horietakoa (euskal liburugintzaz ari naiz, euskal politikagintzaz ari naizela ematen badu ere). Etsipenezkoa. Atzo eta herenegungo egoeretara itzultzeko amets zorua hauspotuko duen aroa.

Okerrena, alabaina, ez da gero eta liburu gutxiago erosten denik, ez eta, aurrekoaren ondorioz, sortzaile berriei bidea ixtearen arriskua haziz doala. Txarrena ez da, era berean, berez ahula den kultur industriarik klasikoena ahulagotzea; ez eta, aurrekoaren ondorioz, erakunde publikoekiko dependentzia areagotzea. Hori dena txarra eta tristea izanagatik ere, bada beste zerbait okerragorik: nora doa liburuak galtzen ari den bezeroa?, zein da irakurle izandakoaren kilikagarri berria?, zertan ematen du, orain, garai batean irakurtzen ematen zuen denbora apur hori?

Precisa enpresak, Gremio de Editores de Euskadi delakoarentzat 2001eko datuei buruz eginiko azterketan, honako galdera hau egin zien lehen baino gutxiago irakurtzen zutela aitortzen zutenei: "Zertan ematen duzu lehen irakurtzen ematen zenuen denbora?". Erantzuleen ehuneko 46,6k erantzun zuenez, lanari eskaintzen zioten lehenago irakurtzen ematen zuten denbora hori.

Ezinezkoa (edo, gutxienez, nekosoegia) litzateke erantzun horren egiazkotasuna ezagutzea. Baina eraiki dezagun hipotesitxo bat, inkesten interpretazioak ematen duen inpunitatea baliatuz: irakurle porrokatuak, benetakoa liburuja-leak, izan behar zuten, noski, irakurle izandako lan zale berri horiek, edo, bestela, oso denbora gutxian etekin oparoa ematen duen pagotxa izan behar du tartekako irakurzaletasunetik urrundu dituen zer horiek. Batean zein bestean,

RUBEN PLAZA

galera galanta liburujalez nahiz pagotxa biltzailez hain urri dabilen euskal liburuaren merkatuarentzat!

Gehiegizko burlaizez ari naizela aurpegiratuko zidan, honezkero, irakurleren batek edo bestek. Are gehiago ofizioko lankidea baldin badut, ezaguna baita editore jendearen batezbesteko umore eskasiaren gaitza. Ofiziokoa ez denari, berriz, liburu-saltzaile zapuatu baten funts gutxiko lanturua irudituko zaio nire jarduna. Biek izango dute, seguruenera, arrazoi mutur bat. Baina bortitzegia egiten zait jendaurrean aitortu behar izatea gure gizartea japonizatzen ari dela. Are tristeagoa egiten zait, bide batez esanda, ez dakit zeinekin libreki asoziatzera bide goazen honetan.

Izan ere, eta nik hemen esandakoetatik interpretazio okerrrik egin ez dadin, ez dut inola ere esan nahi kultur sektore zehatz baten ilunaldiak

Precisa enpresak, Gremio de Editores de Euskadi delakoarentzat 2001eko datuei buruz eginiko azterketan, honako galdera egin zien lehen baino

gutxiago irakurtzen zutela aitortzen zutenei: "Zertan ematen duzu lehen irakurtzen ematen zenuen denbora?".

Erantzuleen ehuneko 46,6k erantzun zuenez, lanari eskaintzen zioten lehenago irakurtzen ematen zuten denbora

"aurrera doan herri" baten eguzki beteko ibilia menosten duenik. Ez dut esan nahi, inola ere, liburuarekiko atxikimendua denik gizarte aurreratu baten kultur ezaugarri nagusia. Ez. Badakigu oso bestelakoak direla gauzak. Gero eta bestelakoagoak, gainera. Eta badakigu posmodernitatearen txanponaz kitatzen ari dela kultur kezkaiekiko azken zorra.

Baina, nolanahi ere, aitor dezadan zalantza —eta latza— egiten dudala liburuaren abandonatzera hain modu etsian prestatzen den gizartearen heldutasunaz. Zalantza egiten dut —eta latza— oinak kultur gintzan bermatu nahi ez dituen gizarte baten bizi ahalmenaz. ■

LUPAREN
Juan Kruz Lakasta

KAZETARIA

Tony Genil Felipe Borbonen ezkontzan

Espainiako monarkikoak kontent dira, Felipe Borbon Letizia Ortizekin ezkontzen delarik, erret familian ongi ahoskatzen duen pertsona bat egonen delako. Felipe Borbon Letizia Ortiz utzi eta Jaime Peñafielekin ezkonduko da, Espainiaren onerako. Juan Carlos Borbonen ama Curro Romero toreatzailearen jarraitzaile amorratua da, eta Romero zezen plazan nola aritu den galdetzen dioten aldioro keinu bera egiteagatik geratu zaió burua okerturik. *Berroski*-ren azken eskaintza berezia: *Príncipe de Bequelar* gaileta paketea eta dozena bat *Ortiz* madalena badaramatzazu, bi *Coronita* garagardo musu truk.

MIKEL SAIZ

El Jueves agerikari
komikiak

El Jueves umore aldizkariak Borbondarrei buruzko lau txisteotatik hiru argitaratu ditu. *Deia* berri paperak, aldiz, bakarra. Zorroztasunaren arabera sailkatzen hasiz gero, *Berroski*-ren iragarkia iruditzen zait niri puntarik kamutsenekoa. Hain zuzen ere hori da Euzkadiko, barkatu, Euskadiko egunkariak karrikaturikoa, eta hain justu ateraldi xalo horren egile Josetxu Rodriguezen eta Javier Riparen aurka aurkeztu du kereila Espainiako Entzutegi Nazionalako Fiskaltzak. Eskandalagarria.

Albistearen berri jaso dudalarik, lankide batek duela bizpahiru urte esandakoa etorri zait gogora: "Juan Kruz, lasai bizi nahi badiagu,

diru arazorik izan nahi ez badiagu, izen euskaldunik ez duen enpresaren batean sartu behar diagu". Lagunak egun *Administración* izeneko enpresan egiten du lan, eta lasai eta diru arazorik gabe bizi da. Espainian, garai batean, soldadutza egin behar zuten mutilei adorea berezkitzat jotzen zitzairen. Egun, Espainian, izen euskalduna duen edozeri maltzurkeria berezkitzat jotzen zaio. Galde diezaiotela bestela Eroski Talderei zenbat saltzen duen Talaveran. Dena dela, Euskal Herrian ere gertatzen zaizkigu halakoak. Nafarroan, esaterako. Nafarroan, bereziki. Zurrumurrur batek dio Foru Gobernu erregionalistak dekretua onartu behar duela zerga berezia ezartzeko izenean k, tz, ts, edo eta tx duten enpresei.

Hala eta guztiz ere, kasu honetan aizkorakada hedabide euskaldun baten kontra jo badute ere, nago kolpearen helburua Euskal Herriko mugez haratago dagoela. Nago Espainiako hedabide guztiei bidalia zaien oharra dela. Espainiako

erregezaleek hamarkadak eman dituzte Juan Carlos II.ak, Victoria Pregok esanen lukeen moduan, 1981eko otsailaren 23ko gau luzean demokraziaren eta askatasunaren aldeko borrokan jokaturiko rol ausart bezain erabakigarria behin eta berriz nabarmentzen. Jokaldia ongi atera zaie. Egun ez dago Francisco Franco diktadoreak zuzenean izendaturiko bere oinordekoari koroa kenduko diotik. Baina Juan Carlos zahartzen ari da, 81a gero eta urrutiago dago, eta semearen, Felipe-ren legitimazioa zenbatekoa izanen den ikusteko dago. Erregezaleak urduri daude. Ez daude txistetarako, eta hariak mugitu dituzte, argi gera dadin. Txisterik egin ez dadin.

Arrazoirik ez zaie falta urduri egoteko. Espainiako zoldaren errege Tony Genil Felipe printzearen ezkontzan abestu nahi duela azaltzen ikusi dut barruki telebista saio batean. *Deia*-koa baino dezente larriagoa da. Gezurra badirudi ere, erregea baino erregezaleagoa den Jaime Peñafielek arrazoi osoa du: horrelakoak gertatzen dira printzea odol urdinik gabeko emakume batekin ezkontzeagatik. Monarkia eta normaltasuna uztartezinak dira. Monarkia gertuko, arrunt bilakatzen bada, berehala dator galdera: errege-erreginak gertukoak, arruntak badira, zergatik da errege-erregina? Beste modu batera adierazita, errege-erregina izan nahi badute, izorra daitezela eta izan daitezela berezi, endogamiko. Hortik datoz arazoak, eta hortik txisteak zentsuratzeko beharra.

Nik, aste honetan, berez, kazetaritzaz idatzi nahi nuen. Azaldu nahi nuen merkantilismoa inposatu den honetan edozein hedabidetako edozein albiste ulertu ahal izateko hedabideko jabea nor den jakin behar duzula. Nabarmendu nahi nuen pentsamendu bakarra jaun eta jabe den honetan egiazkotasuna ez datzala errealtatea kontatzean baizik eta beste hedabideekin bat egitean. Aipatu nahi nuen telebista gailendu den honetan hedabide guztietan albistearen garrantzia ikusgarritasunaren arabera neurtzen dela, eta azkartasunari ematen zaiola lehentasuna zer, nork, nori, non, noiz, zergatik bezalako galdera zaharrak erantzun gabe utziz. Esan nahi nuen kazetariak gero eta gehiago agintzen dietena kontatzen duten txotxongiloak direla. Salatu nahi nuen kinka horretan zentsura ez dela beharrezkoa, kazetariak berak bere burua zentsuratzen duelako. Baina kereilaren albistearekin topo egin dut, eta ikusi dut zentsura zuzena oraindik beharrezkoa dela. Zerbait bada. Garai txarrak dira kazetariarentzat, baina baita monarkikoentzat ere. ■

TXARRAK
Karmelo Landa

Lekutuak

Bazterrera lekutu nahi dituzte, lekune sortu berrian itxurako ez direla eta. Euskaldunako untziolaren eta Labe Garaien gerizpean umil jarri ziren behin, gunea Olabeaga zenean. Orain berriz Abandoibarraren luzapena ei da, eta orduko itzala galdu dutenez eta Guggenheimeko eguzki berriaren aurrean biluzik agertu, lotsakizun seinatu dituzte handiki guztiek. Olabeagako langile-familiak lekuz kanpo beren auzo izandakoan.

Domeinutik kanporatu dute, halaber, komunikazio-zientzien fakultateko ikasle euskaldunen web-gunea. Adierazpen askatasunean sinestun, ikasleek ez dute erreparatu komunikazio-uhin berrian: ez du askatasunik behar, obediencia ez besterik.

Campusetik kanpo jarri dute, baita, bertan aspaldiko izan arren, handikiek ikasgelatan nahi ez duten irakaslea; gorriak eta beltzak ezagutu ditu irakasle kaleratuak, gose-greban zen bitartean, baina Euskal Herriko Unibertsitatea deitu eremutik extramuros jarri dute, akaboan bizkaitar-arabar-gipuzkoar ez diren euskaldun guztiak lekutu dituzten modu berean.

Lekune berriak sortzerako orduan kontuan hartu beharrekoa, ez dezagun etxeko inor kale gorrian utzi. ■

HIPURAK TXIKIAN
Joxe Mari Ostolaza

Trabesak

Bere alde zituen. Gehienek jotzen zuten garaile. Dema egunaren hondar saioetarako, puntako laguntzailez inguratu zen errematatzaileak zirelakoan. Azkenerako, ez aurrelari ez erdilari defentsa gunetan aritzen diren sasi goleatzaileak suertatu, atezain orok gorrotatzen dituen horietakoak, arerioenarena baino omen berena zulatzen dutenak. Maragall genuen talde horren buru. Espainiatik ekarriak zituen bertakoen indarrak emendatuko zituzten izarrak. Bono, Rodriguez de Ibarra, Patxi Lopez. Eta izarretan izarrena Rodriguez Zapatero. Lagunartekoak jokatu, eta goleadaz irabazi beharrekoa azken minututan galdu. Balorik gabekoan maisu, futbol zelaian espainiar salako toreatzaileena egin diote PSCri, zezenik gabeko bere festa nazionalaren fartsa antolatu. Federalismo asimetrikoarena beste jardun bat dela, Katalunian badutela balorik gabeko erdiratzeen berri eta adar jartze jotzeena alegia. Eta izarrek beren frakasoa onartuko ez dutenez, zezenak askatuko dizkiote Maragalli bere bulegora, edo zuzen-zuzen zezenetara bota erori delakoan. Istripua. Omenaldia. Elexuriak. Onik irteten bada zahartegira saritzat, zezenketak eta futbola etzanik ikus ditzan. ■

berria

J. San Martin,
X. Gereño eta
Beste historia
hori

Joxe Azurmendi

“... Nik ez dakit batzuen momentuak gizon batzuk berak behar bezalakoeak egiten dituen, edo gizon batzuek beraiek egiten duten momentua behar bezalakoa... “Non dira (gaur) Juan San Martin bezalako gizonak?”, galdetzen zuen Felipe Juaristik.(...).

Bihotz eta eskuzabal eman du dena denei. Ezagutzen ez genuen historia batean bizi ginen, eta San Martinek herrietako historia harri eta erretaletan erakutsi zigun.(...). Beti militante bat izan da (estudio eta lanaren militantea): poesia lagundu du, giza eskubideak babestu, artea eta literatura sustatu. San Martini, berak egin duen guztiaz gain, besteek egin dutenean lagundu duen guztia, kontatu behar zaio bere historian.

Badoaz joan urteak, urruti gaude 50eko edo lehen 60ko urte haietatik. Hemen ere historia ez dute garaleek bakarrik egin. Euskal literaturan zalanza gabe

normaltasuntxo –ez oso normal– batera nobelan, poesian, igoak gara. Igo eta gero, lege biologiko bat da apika, zurubia botatzea. Baina bota ondoren, zurubia ahaztu egiten duenak, ez daki bera gaur nola dagoen, dagoen tokian. Eta, ez jakinez, egon ere agian ez dago guztiz, omen dagoen hortxe”.

Juan Inazio Kartsuaga

(Hizkuntz Eskubideen Behatokiaren lehen egitekoaz) “Guztien gaintetik, euskaldunen artean zabaldu behar da baditugula eskubideak. Izan ere, bate-re eskubiderik ez bagenu bezala jokatzeko baitugu gehienetan. Gure artean hain dago errotua bigarren mailako izateko sentipena, geurok ere erabat sinetsita eta barneratuta dugula.

Eta ez da horrela. Lehen mailako hizkuntza da gurea, gure hizkuntzan bizitzeko eskubidea dugu, eta amaitu egin behar da gure eskubidea hain merke saltzeko hezur muinetaraino sartua dugun etsipenezko jarrera hori. Dagozki-gun eskubideoi eusten hasten garen egunean, euskarak arnasa apur bat hartu ahal izango du”.

◆ Kevin Kallaugher, AEBetako *The Baltimore Sun* egunkarian.

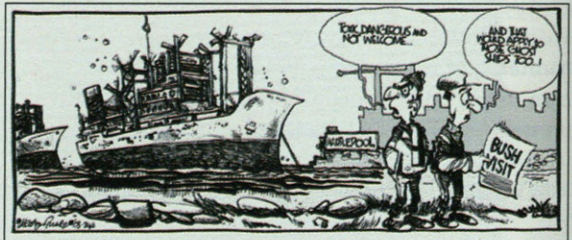

Ondo pentsatu ondoren...

-Gizonezkoak: Agian, bera gidariaren lekuan jartzeko garaia da.

-Haurraren aulkian: Irakeko behin-behineko gobernua.

◆ Turner, Irlandako *The Irish Times* egunkarian.

-Egunkaria: Bushen bisita.

-Ezkerreko gizonak: Toxiko arriskutsuegia da, ez da ongi etorria.

-... eta gauza bera esan genezake beste itsasontzi mamu horiei buruz...!

www.kaixo.com
internet

Datorren abenduaren 4tik 8ra 38. aldiz zabalduko ditu ateak Durangoko Euskal Liburu eta Disko Azokak. Aurtengoa berezia izango da baina. Aro berri bati emango baitzaio hasiera. Durangoko elizpean jaio zen Azoka

duela 38 urte. Azken urteetan karpa azpian ezagutu badugu ere, 38. honek ekarriko du aldaketa. Aurrerantzean Landako gunean eraiki berri den eraikinak hartuko baitu bere baitan azoka osoaren muntaia. Aurtengoa, beraz, aro berri baten hasiera izango da; eraikin berriak ekarriko dituen aldaketak eta etorkizunera begirako erronkak direla medio.

MAHAI-INGURUA

Itzulpena eta literatura

Koro Navarro

Itzultzailea eta 2003ko
itzulpengintzako
Euskadi Saria

Karlos del Olmo

Itzultzailea eta EIZIEko
Lehendakaria

Inazio Mujika
Iraola

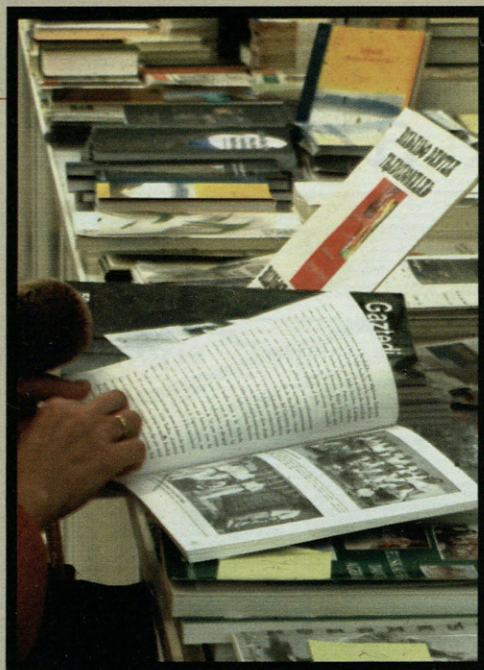
Idazlea eta Alberdania
argitaletxeko editorea

Durangoko

38
azoka

liburu eta disko

Aro

271 erakusmahai izango dira eraikin berrian abenduaren 4tik 8ra egingo den Azokan.

ARO BERRI BATI HASIERA emanez irekiko ditu aurten atea Durangoko Liburu eta Disko Azokak. Edukia eta muina betikoak izango ditu, urtetik urterako aldaketekin, baina azala da aldatuko duena. Hau da, metamorfosia egingo du. Karpa azpitik eraikinen babesera egingo baitu jauzi. Karpa zego-

**AITZIBER
SALABERRIA**
Argazkiak: Dani Blanco

en inguru berean dago eraikina. Guneak orotara 6.000 metro koadro baino gehiago ditu. Azokaz gain enpresa munduko eta aisialdiko beste hainbat ekintza egiteko atondu da eraikina. Adibidez, eraikinean bertan egingo dira abenduaren 4tik 8ra bitarteko hitzaldi nahiz mahai-inguruak.

berri baten hasiera

Euskal irratigintza

Urtero, gai jakin baten inguruan antolatu izan ohi da ekimena eta aurtengoan euskal irratigintza izango da Azokako ardatz nagusia. Euskal irratigintza bere osotasunean.

Eta irratia euskara zabaldu zuen mundura... izango da aurtengo sarrera hitzaldiaren izenburua. Hizlaria berriz, Joxe Mari Iriondo kazetaria. Abenduaren 4tik 8ra artean baina, hitzaldi nahiz mahai-inguru mordoak izango da eta bertan entzun ahal izango ditugu, besteak beste: Odile Kruzeta, Mikel Bujanda, Lucien Etxazarreta, Txema Auzmendi, Ana Urkiza...

Argizaiola saria

Aurten, urte beltzetan irratien inguruan lanean, askotan musutruk, ibilitako horiei eskaini nahi izan die Gerediaga elkarteak 2003. urteko Durangoko Argizaiola saria. Norbaiti eman behar, eta Euskal Herritik kanpoko eta barruko irratiekin urte askotan

Gerardo Bujanda

Gerardo Bujanda Sarasolari emango dio aurten Gerediaga elkarteak Argizaiola saria. Bujanda Donostian jaio zen 1919an. 16 urterekin boluntario joan zen gerrara EAJko gudariekin. Preso egin ondoren langile bataloietan behartu zuten lan egitera, baina azkenik Afrikara egin zuen alde eta han igaro zituen bost urte. 1947an itzuli zen Euskal Herrira eta erresistentzian hasi zen lanean. 1960. urte inguruan Muñoz, Etxebeste, Mendizabal Okina, Elisabet Maiztegi eta beste zenbaitekin batera Loiola Irratia sortu zuen Donostian.

1954. urtean Frantziako Gobernuak Eusko Jaurlaritzak Iparraldean antolatu zuen Radio Euskadi ixtera behartu zuen. Hamarkada bat baino gehiago isilik izan ondoren 1965. urtean, oraingoan Venezuelatik, berriro Radio Euzkadiaren uhin hertzianoak zabaldu ziren mundura. Garai honetan Gerardo izan zen barnealdeko berriemailetariko bat. "Juan de Igueldo" goitizenaekin Hego Euskal Herriko berriak bidaltzen zituen Venezuelara irati bidez mundura zabaltzeko. 1966. urtetik aurrera, barnealdeko Euskadi Buru Batzarreko kidea izan zen. Hurrengo hamarkadetan hainbat kargu izan zituen EAJ-PNV-ren barruan. 1977. urtean Gipuzkoako diputatu hautatu zuten.

Gaur egun 84 urterekin Donostian bere jaioterrian bizi da Lide Oñederra Egaña bere emaztearekin.

	Hiruko ITXARO BORDA NARRAZIOA	Itsasoan euri JOXERRA GARZIA ZERBERRI SAILA	Patri maitea... HASIER ETXEBERRIA ZERBERRI SAILA	Aurkari ikusezina J.I. BASTERRETXEA ZERBERRI SAILA
	Barrikadak PATXI ZUBIZARRETA NARRAZIOA	Ahots bilduma GONZALO ETXAGUE NARRAZIOA	Batak ez du bestea kentzen GERARDO MARKULETA POESIA	Euskaldun fededun BELEN ALTUNA SAIAKERA

Azoka egunez egun

ABENDUAK 4

10:00-12:00: Ikasle eta irakasleei eskainitako denboraldia.

14:30-18:00: Profesionalei eskainitako denboraldia.

19:00: Sarrera hitzaldia. *Eta irratia euskara zabaldu zuen mundura...* Joxe Mari Iriondo.

ABENDUAK 5

12:30: Mahai-ingurua: *Euskara eta irratia*. Partaideak: Arantza Gutierrez Paz, Odile Kruzeta, Dorleta Alberdi, Lucien Etxezarreta, Mikel Bujanda eta Jaime Otamendi.

18:30: Mahai-ingurua: *Musika eta irratia*. Partaideak: Joxeina Etxeberria, Blanca Izkue, Roberto Moso, AUO eta Idoia Azkorbebeitia.

20:30: *Gauean Argi* III. Ekitaldia. Gerardo Bujandari emango zaio argizaiola saria. San Agustin Kultur Gunean.

ABENDUAK 6

12:30: Hitzaldia: *Eleiza, euskara eta irratia*. Hizlaria: Txema Auzmendi.

18:00: Hitzaldia: *Irratia gaurko munduan*. Hizlaria: Ignacio Arregi.

ABENDUAK 7

11:30: Sortu berri den Euskal Ilustradoreen Elkarte Profesionalaren aurkezpen ekitaldia.

12:30: *Irratia dela eta...* Gerardo Bujanda eta Joxe Mari Iriondoren arteko berriketaldia.

17:30: *Dos familias vascas: Areliza/Aznar* liburua aurkeztuko dute Iñaki Anasagasti eta Josu Erkoreka egileek.

19:30: *Txistua XXI. mendean* emanaldia. Berzitu Txistulari Elkarteak antolatuta Durangoko Santa Ana elizan.

20:00: *Etiopia... 25 urte geroago* San Agustin Kultur Gunean. Bernardo Atxagaren literatur emanaldia.

22:00: Ruper Ordorika eta bere taldearen emanaldia.

ABENDUAK 8

11:30: Abadiñoko Angel Alvarez 'El campurriano'ren *El arte en sus manos* liburuaren aurkezpena.

12:30: Hitzaldia: *Emakumeak idazle Durangerrian...* Hizlaria: Jose Luis Lizundia.

ugari aurkituko ditu azokara hurbiltzen den bisitariak.

Teknologia berriak

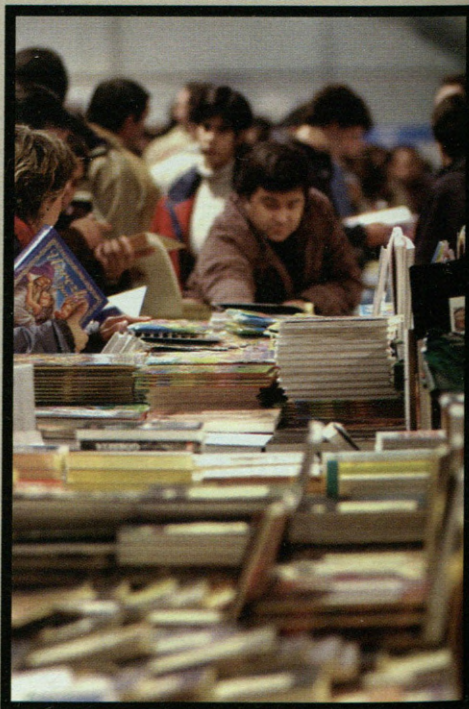
Durangoko Euskal Liburu eta Disko Azoka etorkizunari begira jarri dela-eta, ezin da ukatu azken urteetan teknologia berriek hartu duten garrantzia. 38. edizioan ere bertan izango dira. Iaz bezala, aurtengoan ere, teknologia berrien erabiltzaileek zibergunea izango dute. Bertan topatu ahal izango dira, besteak beste, Urtxintxa Aisialdi eskola, www.bizkaia.biz, Miatzen, Goiatz, Elhuyar, Ena Elkartea, www.nontzerberri.com, Euskaltzaindia, Eusko Jaurlaritza, UEU eta Euskaltelen txokoak. Gerediaga elkarteak bestalde, www.durangokoazoka.com web gunean 38. edizio honetako informazio guztia eguneratuta izango du Azokak iraungo duen egunetan. ■

harremanak izan zituen pertsona bati eskaintzea erabaki du, Gerardo Bujanda Sarasola jaunari.

Azoka zenbakitan

Durangoko Euskal Liburu eta Disko Azokaren 38. ekitaldian 271 erakusmahai izango dira. Gehienetan argitaletxeen produktuak izango dira erakusgai, baina horiez gain kultur talde, aldizkari, diskoetxe, erakunde, banatzaile, unibertsitate, aurrezki kutxa edota egunkariak aurtengo ediziorako bildu dituzten argitalpenak eskainiko dituzte.

271 erakusmahai horietan erakusgai izango diren materialen artean liburuak eta diskoak izango dira nagusi. Guztira 400 bat liburu aurkeztuko dira, diskoak berriz 95 inguru. Liburu eta diskoek gain, aldizkari, bideo, DVD, software eta Interneteko atari

DURANGOKO

azoka2003

Euskal

Artea Dantza Antzerkia Literatura
Hizkuntza Musika Zinema Bertsolaritza

Kultura

Bizkaiko Foru
Aldundia
Kultura Saila

Diputación Foral
de Bizkaia
Departamento de Cultura

Paperezko

400 bat liburu berri. Aurtengoan ere ez da batere erraza izango aukeraketa lana. Goienkaletik hasi eta Artekaleraino. Udazkenarekin batera Euskal Herriko argitaletxeek osatuta dituzte azokari begira euren eskaintzak. Urtero legez, denetarik topatu ahal izango dugu irakurleok azokan: eleberriak, ipuin bildumak, poesia, itzulpenak, saioak, berrargitalpenak...

AZOKA KARPAPEAN bizitzera ohiturik geunden. Aurten ordea, leku berean, baina eraikin berrian burutuko da. Erakusmahaiek osatzen dituzten pasilloek, betiko legez, kale izenak dituzte. Kale horietatik zehar ibiliz aztertuko ditugu aurtengorako argitaletxeek prestatu dituzten berrikuntzak.

Haur eta gazte

Eraikin berrira sartu eta Goienkaletik hasi dezakegu osteratxo. Bertan haur eta gazte literaturari dagokionean aurtengo nobedadeak bila ditzaugu. Egun, haur eta gazte literaturaren alorra da euskarazko literaturak duen sailik emankorrenetakoa. Izan ere, ia argitaletxe guztiek dituzte irakurle gazteentzako liburuak euren nobedadeen artean.

Aizkorri argitaletxearen erakusmahaitik abiatuz, Juan Kruz Igerabideren *Okili-kili* liburua izango dugu begien aurrean.

Aizkorriko standetik Desclée argitaletxearen mahaia joan gaitezke, aukeren artean galtzera. Hiru liburu izango ditugu bertan eskura, besteak beste: Asisko Urmenetaren *Sugea lilipean*, Antton Kazabonen *Toto eta Otsoto* eta Karlos Santistebanen *Oporren zirrara*. Pauso erdi bat eskuinera emanez gero, Elkar argitaletxearen mahaia aurkituko dugu. Hemen ere bada haur eta gazteentzat irakurketa gozagarri-rik, Koldo Izagirreraren *Antton Kaiku*, Anjel Lertxundik idatzitako *Brumm!* eta Harkaitz Cano egile duen *Itsasoa etxe barruan* liburuak, hala nola.

Elkarreko standa begiztatu ondoren, Erein argitaletxeko mahaia bertan dugu. Enkarni Genuaren *Zatoz lehenbailehen* liburua eskuratu dezakegu bertan. Handik ezkerrera Euskal Herriko Ikastolen Elkarteko mahaia dago. Aurtengo edizioari begira, Argitxoren bilduma ekarri dute Durangora. Ibaizabal argitaletxearen erakusmahaian, berriz, Fernando Morilloren *Arriskupean* lana izango da aurtengo nobedadeen artean izarretako bat. Morillo bera bertan izango da, liburuak sinatzen. Gehiago ere badira, ordea: Iñaki Zubeldiaren *Txikiak baina bizkorrak*, Patxi Ezkiagaren

uzta

Ibaiak itsasoari..., Ana Urkizaren *Ondarruko piratak* eta Antton Irustaren *Itsasoz bestaldeko piratak* liburuez gain, haurrentzako ipuin bilduma zabala topatu daiteke bertan.

Goienkalen barrena, Pamiela argitaletxearen erakusmahaian ere aurkituko ditugu alor honetako liburuak. Durangora eramango dituzten lanen artean, Karlos Linazasororen *Isiltasunaren adabakiak* eta Iban Zalduaren *Ile luzeen kondaira* aipa ditzakegu.

Jokoak eta multimedia

Liburuez gain, mahai joko eta multimedia aukera ugari topatuko dugu Azokan. Elhuyarren standean *Oroimenaren lapurrak*, *Nire gorputza barrutik* eta *Piratekin matematikaren munduan* CD-ROMak ikusteko parada izango da, adibidez. Jolastuz ikasteko aukera paregabea eskaintzen dute joko horiek. Mahai jokoei dagokionean, ARGIAk eta Bizkaiko Ikastolen Elkarteak mahai joko bana dakarte aurtengo azokara. ARGIAk *Lauburnua* izeneko mahai jolasa eta Bizkaiko Ikastolen Elkarteak berriz, *Euskopolis* finantza jokoa ekarri dituzte. Bideo aukera ere zabala izango da, esaterako, Ibaizabal argitaletxearen erakusmahaian.

Eleberriak

Haur eta gazte literaturari errepasoa egin ondoren, 38. edizio honetarako argitaletxeek prestatu dituzten eleberriak aztertuko ditugu. Nonbaitetik hasi behar eta Alberda-

la argitaletxe guztiek dituzte irakurle gazteentzako eta haurrentzako liburuak euren nobedadeen artean. Izan ere, euskarazko literaturaren sailik emankorrenetakoa da haur eta gazte literaturarena.

nia argitaletxearen erakusmahaitik hasi gaitzke. Hau da, Goienkaletik hasi eta Barrenkaleraingoko bidea egingo dugu. Argitaletxeak prestatu dituen eleberrien artean, azpimarragarriak dira Hasier Etxeberriaren *Patri maitea* lana eta Jose Inazio Basterretxearen *Aurkari ikusezina* liburuak.

Elkar argitaletxeak ere eskaintza oparoa ekarriko du aurtengoan Azokara: Jon Arretxeren *Manila konexioa*, Patxi Iturregiren *Bebi eroak* edota Jasone Osororen *Greta* liburuak eskuratu daitezke Durangon.

Eta bukatzeko, Erein argitaletxearen standean topatuko ditugu Felipe Juaristiren *Airezko emakumeak*, Xabier Etxaniz Rojoren *Koadro isila* eta Aitziber Etxeberriaren *Tango urdina*, besteak beste.

Elea, argitaletxe berria

Euskal Herrian kultur arloan egiten ari denaren isla izateko asmoarekin sortu berri da Elea argitaletxea. Narratibari ekin dio argitaletxeak hastapen honetan. Durangoko Azokari begira bi nobedade ekarri ditu: bata Asier Sanz eta Iñaki Mendizabalen

Euskal piratak; eta bestea, Joseba Iriondo kazetariak Iraken ikusi eta bizitakoak biltzen dituen *Hotel Palestine (I'm from the Basque Country)* izenburuko gerra kronika.

Elearen erakusmahaitik bi pausora Euskaltzaindiaren mahaia topatuko dugu. Bi nobedade ekarri ditu Euskaltzaindiak: *Euskaltzaindiaren arantzia eta barne erregelak* bertsiio berriak eta *Narrazioa eta olerkiak* 2002 liburua.

Gaiak argitaletxearen erakusmahaian ere makina bat nobedade aurkituko ditugu aurtengoan. Izenburu guztien artean, Josu Nabaranen *Euskaldun egutegi zaharra* eta *Nafarroa, Europako lehen Estatua* liburua ikusi ahal izango ditugu. Gatuzain argitaletxeak ere zenbait lan berri prestatu du Durangora begira. *Euskal Herria 2050* da aipagarrienetakoa horien artean. Izan ere, Itxaro Bordak, Iban Zalduak, Gotzon Garatek, Eneko Bidegainek eta Castillo Suarezek hartu dute parte liburu honetan, besteak beste. Euskal Herria hemendik urte batzuetara nolakoa izango ote den aurreikusten saiatu dira idazleak liburuan.

Gure literaturaren historian arrastoa utzitako hainbat liburu berrargitaratu eta berridatzi dituzte aurtengo azokarako argitaletxeek

Hiru argitaletxeari dagokionez, lan ugari ekarri ditu aurtengoan. Hala nola, Alfonso Sastrearen *Amores sicilianos*, Lutxo Egiaren *Aviones de papel* eta Jon Alonsoren *El eslabón perdido*. Mensajero argitaletxearen erakusmahaian, azkenik, Gotzon Garateren *Euskarazko tradizioa eta molde berriak* liburua

eskuratu ahal izango dugu, beste batzuren artean.

Paper hotsak

Musikaz gain, paperezko uzta ekarri dute aurtengoan Durangoko Azokara Gaztelupeko Hotsak-ekoek. "Paper Hotsak" izeneko bilduma berezia prestatzeki ekin dio diskoeetxeak. Disko-liburu ilustratuek osatuko dute eta Durangon honako aleok aurkitu ahal izango ditugu: Jokin Arregi 'Che'ren *Karibetik*

Kantaurira bertsoak; Kirmen Uriberen *Zaharregia, txikiagia agian* eta aipagarriena edota bitxiene: Rafa Eigurenek itzuli duen txinatar poema sorta, *Mandarin dotore*, izeneko.

Gaztelupeko Hotsak diskoetxeak aurten paperera salto egin du. "Paper Hotsak" disko-liburu ilustratuen bilduma sortu

baitu

Poesia

Susa argitaletxeak, poesiaren aldeko apustua egin du udazkenari begira. Aurtengoan, bi dira argitaratu ekarri dituzten poesia liburuak: Pako Aristiren *Libreta hori-ko poemak* eta Juan Ramon Madariagaren *Izozmendiak*. Elkar argitaletxea ere ez da atzean geratu poesia liburuen aurkezpenean. Mikel Peruaren *Eguraldiaz bizketan* eta Jean Louis Davanten *Harri txintxolak* eraman baititu Azokara, besteak beste.

Ezin aipatu gabe utzi ordea, Susak mahai gainean erakusgai izango dituen bi eleberrri. Edorta Jimenezen lanak izango dira biak: *Hemingway eta euskaldunak* zerbitzu sekretuetan eta Kilkeren *hotsak*.

Soinujolearen semea

Durangoko Euskal Liburu eta Disko Azokan, urtero izaten da distira berezia duen nobelaren bat. Aurtengoa, Bernardo Atxagaren *Soinujolearen semea* nobela izango da, zalantza handirik gabe. 1998an *Groenlandia-ko lezioa* argitaratu zuenetik, azken urte hauetan haur eta

Aritz eta haren lagunak Mexikorantz abiatu dira euskal pilotako txapelketa bat jokatzera.

KOMIKIA

URREZKO "Q" SARIA KUDEAKETAREN KALITATEARI EUROPAKO LEHEN FINANTZA-ENTITATEA

Kalitaterako Euskal Fundazioak –Euskalit– aintzat hartu ditu Euskadiko Kutxak kudeaketaren kalitatearen alorrean buruturiko lana eta hobekuntza etengabearen alde egin duen apustu irmoa, eta Urrezko "Q" saria eman dio. Ziurtapen horren ondorioz, Euskadiko Kutxa 500en Taldean sartzen den Europako lehen finantza-entitatea da, European homologatuta dagoen EFQM kanpoebaluaketaren arabera.

"Aitorpen honek hobekuntza etengabearen aldeko helburuan lan egiten jarraitzea bultzatzen gaitu, eta horren onurak gure bezeroak berak jasoko ditu, azken finean berori baita gure entitateari zentzua ematen diona".

Urtero bezala distira bereziko izarra izango dugu Durangoko paperezko uztan. Bernardo Atxagaren *Soinujolearen semea* eleberria eskuratu ahal izango baitugu bertan. Bestalde, Sarrionandiak lan berri bat kaleratu du oraingoan Txalapartaren eskutik. Argitaletxe horretan bertan plazaratu du Sonia Gonzalezek bere lehen eleberria. Kirmen Uribe, Mikel Urdangarin eta Bingen Mendizabalekin batera, *Zaharregia, txikiegia agian* disko-liburu ilustratua karrikaratu du "Paper Hotsak" bilduma berrian.

gazte literaturako lanak baino ez ditu argitaratu. Eta, antza, liburu berria aro berri baten hasiera bihurtu du idazleak, aurrerantzean Bernardo Atxaga ezizena atzean utzi eta bere benetako izenarekin sinatzeko asmoa agertu baitu, besteak beste.

SEBA OLALDE

Bi urte geroago

Duela bi urte egin zuen antzera, literatura pasaportetzat hartuta itzuli da aurtengoan ere Joseba Sarrionandia gure artera, Txalapartaren eskutik oraingoan. Udazken honetan, gaztaina saltzaila bezala, berriro agertu zaigu, ezustean. *Kolosala izango da* da azken lanaren izenburua.

Txalapartak aurtengorako prestatu dituen lan berrien artean bestalde, Sonia Gonzalez idazle gaztearen lana azpimarratu behar da: *Ugerra eta Kedarra*. Gonzalezen lehen eleberria da honakoa eta jakin-min handia piztu duena. Bada ordea mahai gainean nobedade gehiagorik. JRR Tolkienen eskutik aurtun ere beste bi liburu dakarzkigu argitaletxe nafarrak: *Eraztunen Jauna II. Bi dorreak* eta *Eraztunen Jauna III. Erregearen itzulera*.

Berrargitalpenak eta lekukotasunak

2003ko edizioan berrargitalpenen ugarita-

bilintx

ramos

mattin

urretxindorra

bilintx bertso-hop

arriaga

xalbador

xalem

herriak

Donostia, Tolosa, Bergara, Irun, Gasteiz, Baiona, Iruñea, Bilbo

www.megadenda.com

INIGO AZKONA

HEMINGWAY eta euskaldunak zerbitzu sekretuetan

EDORTA JIMENEZ

suna azpimarratzekoa da. Euskal literatura-
ren historian arrastoa utzitako liburuak dira
berrargitaratu direnak. Baina ez dituzte soi-
lik berriro argitaratu, izan ere berridatzi
egin baitituzte egileek. Joan Mari Irigoien
Oilarraren promesa, Iñaki Zabaletaren *110
streeteko geltokia*, Joxemari Iturraldearen *Zikoi-
nen kabian sartuko naiz* eta Patxi Zubizarreta-
ren *Gizon izandako mutila* dira, besteak
beste, aipatu berrargitarapenak.

Ernest Hemingway idaz-
leak eta bere lagun eus-
kaldunek exilioan AEBeta-
ko informazio
zerbitzuentzat egindako
lanak arakatu ditu ikerketa
eta abenturazko lan hone-
tan Edorta Jimenezek.
Durangon eskuratu ahal
izango dugu.

Kronika nahiz lekukota-
sun kutsua duten liburuak
ere ikusteko parada izango
dugu Azokako kaleetan
zehar. Horien artean bi aipa-
tu ditzakegu: Agurtzane Jua-
nenaren *Esan gabe neukana*
eta Jon Abrilen *Helloak Txin-
an*. Azken honetan, Txinan
40 egun igaro ondoren kaze-
tari beratarrak bertan bizita-
koak kontatzen ditu.

Denetarik

Ohiko eleberrri edota poesia
liburuez gain, paperezko
uztari dagokionez, gustu
nahiz kolore guztietako
nobedadeak aurkituko ditu-
gu Durangon abenduaren

4tik 8ra artean. Besteak beste, Asisko Urme-
netak idatzi eta ARGIA astekariak kaleratu
duen *Gartxot* komiki liburua; Bertsozale
Elkartearen *Bapatean 2002* liburua; Tarttaio
argitaletxeak plazaratu duen Pedro Subijanak
berak idatzitako *La cocina doméstica de Pedro
Subijana*; eta Iñigo Aranbarrik idatzi eta Tri-
kitixa Elkartek kaleratu duen *Sakabi, soinu
txikiaren handitasuna* zain ditugu. ■

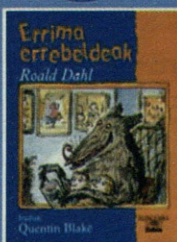
Haur eta gazte, ausar zaitezte!

Harresi
Handirantz
Jon Arretxe

Katxin
Anton Irujo

Errima errebeldeak
Roald Dahl

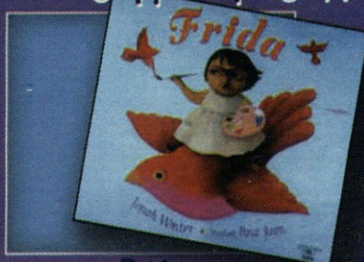
Jara
Jasone Osoro

Margolana
Igor Eloriza

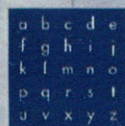
Finlandiako ipuin eroak
Joseba Ossa

Frida
Jonah Winter

Manolito on the road
Elvira Lindo

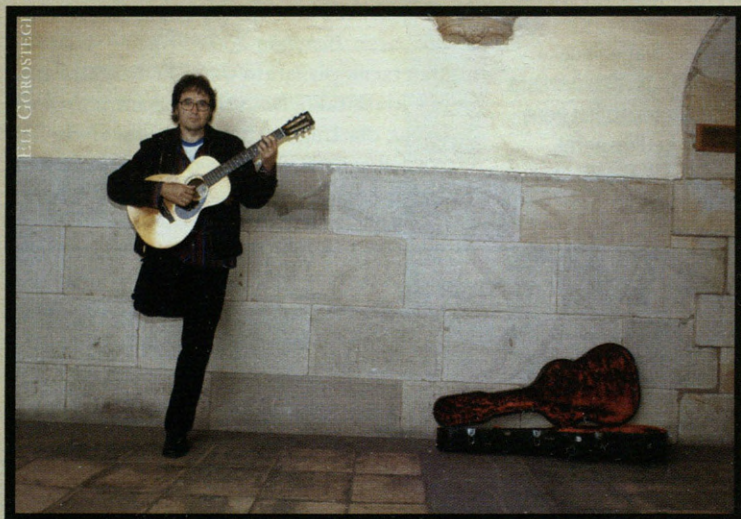

zubia
argitaletxea

Hostoen pare

MUSIKA

Zuhaitzetako hostoen pare erori dira diskoak gure eskura udazkenean. Kolore, mota nahiz gustu guztietako musika topatuko dugu erakusmahaietan. Guztira 95 bat disko berri. Tartean, azken urteetako joerari eutsiz, bilduma sorta nahiz berrargitalpenek ere badute euren lekua. Barrenkalen zehar abiatuko gara, musikaren nobedadeen mundua ezagutzera.

Orain gutxi aurkeztu du Ruper Ordorikak *Kantuok jartzen ditut* bere hamahirugarren diskoa. Ordorika Durangon izango da bere taldearekin batera.

Runba estiloa jorratzen hamar urte darama Mal de Ojo taldeak. Hainbat lan autoekoitzi ondoren, Durangon izango den *Mestijaia* da Gaztelupeko Hotsak-ekin argitaratzen duen lehena.

AGORILA DISKOETXEAREN erakusma-haia aurkituko dugu lehenik. Iparraldeko musika topatuko dugu mahai gainean. *Ramuntxo Idauze Mendiko Pastoral*a eta Xibero-ko Kantarien *Denetarik zaxpiak* bat nobedadeak eskuratu ahal izango ditugu bertan. Ondoren dator Aus-Art Recordsen stand. Aurtengo nobedadeen artean organoari eskainitako zenbait lan aurki ditzakegu. Hala nola, *Bergarako San Pedro organoa*, *Tolosako Santa Mariako organoa* eta *Begoñako Santa Monica monasterioko organoa* diskoak.

DDT diskoetxearen erakusmahaian berriz, Erantzun taldearen *Burmuinak astindu* eta Aske taldearen *Izatearen nahia* ikusiko ditugu Azokan.

Elkar

Elkarreko mahai gainean diskoak, hostoak adina, urtero legez. Asko eta kolore guztietakoak. Angel Unzu gitarra joleak *Melodias de piel* izeneko diskoa ekarri du Azokara. Konpositoreak hamar melodia bildu ditu, sokarako moldatuak.

Euskarians izeneko bilduma ere topatuko dugu Elkarren mahaian. Aurtengorako pres-tatu du bilduma diskoetxeak. 3 CDtan, Euskal Herriko artistarik garrantzitsuenen 50 urrezko abesti jaso ditu. Bestalde, Oskorri folk talde ezagunak ere, badu nobedaderik aurtengo ediziorako. *Desertore* da lan berriaren izenburua, eta bertan sorkuntza berriko 12 kantu bildu dituzte.

Atzokoak berritzen

Disko berriek ez ezik, berrargitalpenek eta bildumek euren lekua hartu dute azokako standetan barrena. Esaterako, Errobiren eta Zaramaren diskografia osoak argitaratu ditu

Elkar diskoetxeak. Mikel Laboak ere atzera begiratu du, eta bere lehen sorkuntzak bildu ditu bilduma batean, 60ko hamarkadako kantak, hain zuzen.

“Noizpop” zigilu berria

Gaztelupeko Hotsak diskoetxeak *Noizpop* zigilua sortu du, proposamen *indieni* lekua egiteko. Euskal Herriko zein nazioarteko pop taldeak hartuko ditu bere baitan. Durangoko Azokari begira Gernikako Audience taldearekin estreinatuko da. Ingelese abesten dute eta bigarren diskoa atera dute dagoeneko, *Second handed* izenekoa.

Baina mahai gainean nobedade gehiago izango dituzte. Uekren *Ganbaratik*, Txuma Murugarrenen *Ganak*, *neskak eta maletak*...

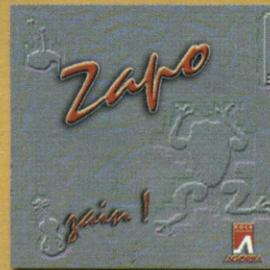
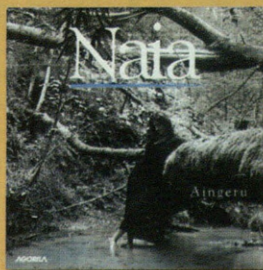
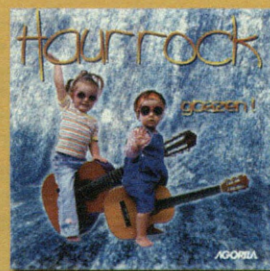
Karidadeko Benta taldearena eta Mal de ojo taldearena ere bertan izango dituzte. Jon Maia bertsolariak sortutako koplak eta bertsoak abiapuntu hartuta, munduko herri doinuetara jo

AGORILA

Iparaldeko Euskal Disketxea

BERRIAK!

Montalibet Karrika 13, 64100 BAIONA

☎ 00 33 559 52 39 03

www.agorila.com

E-mail: agorila@wanadoo.fr

**DURANGOKO AZOKAN
BARRENKALEA 19**

Berri Txarrak taldeak *Libre* laugarren diskoa plazaratu du Gor diskoetxearen eskutik. Hori izango da hain zuzen diskoetxeak Azokara eramango duen nobedade aipagarriena.

dute (Euskal Herrikoak, Marokokoak, Karibekoak...) lehenengoan; bigarrenen, Mal de Ojo taldeak, flamenkoaren adarrik alaiena hartu eta euskaraz abesteari uko egin gabe, runba eta eritmo beroak ederki landu ditu *Mestijaia* lan berrian.

Gor

Gor Iruñeko diskoetxeak lau nobedade argitaratu ditu aurtengoan Durangoko Azokari begira. Betiko moduan, rock doinuak jorratu ditu aurkeztuko dituen lanetan. Berri Txarrak talde arrakastatsuak disko berria kaleratu du, *Libre* izenekoa; bestalde, Leihotikan taldearen *Munduanen leiboa* izenburua daraman lana; Lor talde elorriotarren lehen lana *Lor* eta Lau Itzal taldearen *Sartu* lan berria ere bertan izango dira.

Orain arteko lanetan bakarka aritu bada ere, oraingotan Petti kantari nafarrarekin batera arituko da Anari Metak-ek Azokarako argitaratutako diskoan.

DANI BLANCO

Noizpop zigilua sortu du
Gaztelupeko Hotsak-ek Euskal
Herriko zein nazioarteko pop
taldeen lanak biltzeko asmoz.
Audience-ekin estreinatu da

Kantuok jartzen ditut

Literaturan bezala, musikan ere, badira Azokari distira berezia ematen dioten izenak urtero. Metak diskoetxearen erakusmahian aurkituko dugu izen horietako bat. Ruper Ordorikarena, hain zuzen. *Kantuok jartzen ditut* bere azken lana izango da bertan eskuragai. Mahai gainean izango dira hala ere nobedade gehiago. Zortzi lan berri orotara.

Errobi taldearen diskografia osorik argitaratu du Elkarrek. Zarama taldearekin ere gauza bera egin du.

Behin behineko egitasmo gisa sortu zen Kuraia taldea, baina bigarren diskoa ekarri du azokara, *Isiltasunaren barre* izenburupean. Rock eta metal musikan eskarmentua duen taldea dugu Erasol. Eta euren hirugarren lana eman dute argitara, Mikel Kazaliek grabatu eta ekoitzitako *Grisez bustitako egunak*. Diskoa Haritz Harregik nahastu du.

Bada oraindik gehiago. Rafa Ruedaren *Kea*, Maddi Oihenart eta Josetxo Goia-Aribek osatutako bikotearen *Ilbargi-min* eta Anari eta Petti bikotearen lana ikusiko baiti-

Berrargitalpen ugari aurki
ditzakegu aurten Azokan:

Zarama, Errobi, Mikel
Laboaren 60ko kantuak, Tijuana
in Blueren kanta zaharrak...

tugu mahai gaineen. BAP! taldean ere zahar-rak berri. Andoingo Gaztetxean eskaini zuen azken kontzertua cd-an eta DVDan jaso ditu Metak etxeak. Benetako harri bitxia, beraz.

Oihuka

Zortzi dira Oihuka etxearen standean ikusiko ditugun disko berriak. Aurtengo sorpresa, Iparraldeko Ikus taldearen, *Nere buruan* izeneko lehen diskoa izan da. Bitxia taldea benetan. Izan ere, grabaketa osoa software bidez egiteaz gain, zuzenekoak ere horrela egiten baitituzte.

Axular Arizmendi DJak techno progressive eta trans progressive doinuak ekarriko ditu Azokara. Lana cd-an nahiz biniloan atera dute.

Harlaxen bigarren lana ere bertan izango da; *Ez diren gauzak ere badira* izenburupean eman dute argitara.

Azkenik, *Sex'n'roll* da ikusmin handiena lortu duen lana. Euskal Herriko rockak eman dituen 18 kanturik beroenak, sutsuenak, sexualenak eta maitasunezkoenak bildu dira bertan. Besteak beste, Doctor Deseok, Barricadak, Urtzek, Leizek, Tijuana in Bluek, Baldin Badak eta La Polla Records-ek kantatuak dira. ■

Haurrentzako doinuak

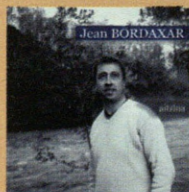
Haurrentzat ere bada musika eskaintzarik 38. edizio honetan. Alde batetik, Matxinsalto diskoetxearen eskutik, *Poxpolin marisorgin* lana kaleratu berri dute Takolo, Pirritx eta Porrotx pailazoek. Elkar argitaletxearen eskutik aldiz, Txirri, Mirri eta Txiribitonon azken lana iritsiko da Azokara, *Txirri, Mirri eta Txiribiton Euskadiko Orkestra Sinfonikoarekin*.

Patxi SAIZ "galdetzen"

Patxiren betiko kantak entzuteko parada ezin hobea, grabazio txukuna ta musika antolaketa ederrak. Ahots indartsu ta erromantizismo beteriko olerkiak...

Diska ederra benetan... Klasiko bat bilakatuko dena...

Jean BORDAXAR "aitzina"

Bordaxarek eskaintzen dauku hemen bere azken lana, berak eta Dominic EARL (Niko Etxarten gitaristak) asmatutako musikekin. Jean Louis DAVANT, Itxaro BORDA

eta Bordaxar berak ditugularik olerkariak... Lan hunkigarria, ohizkoa ta oraina nahasten dituen.

ELAUDI "ilunatze"

Hazpame - Itsasu aldeko talde horrek aspaldi zituen iparraldeko plaza asko musikatu. Maketa grabatzen zutelarik, KDan ateratzeko aukera eman zen. Lehen

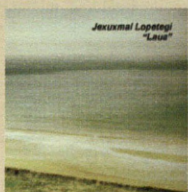
urrats eder horren atzetik bertze diska asko espero ditugu...

Mikel MARKEZ "kantu erotikoak"

Dela 5 urte atera zen "kantu erotikoak" diska eta aspaldi agortu zen... Berriz ateratzeko aukera ginuelarik Kantu bat berriz grabatu zuen Mikelek

Dominic EARLekin : "Eskolako lanak".

JexuxMai LOPETEGI "laua"

Bere Laugarren diska ateratzen duelarik JexuxMaik lan barnakor eta sakon bat eskaintzen gaitu "Laua" izendatu diskarekin. Artista gonbidatu askorekin,

sorpresaz beteriko lan bat da, oso landua...

OZENKI "Donapaleko xoko huntan"

Donapaleko lagun talde horrek amesten zuen aspaldi diska baten grabatzea. Jakes Gueçaimbururekin hasi ziren lanean horren lortzeko. Besta giroa ta kantu herrikoiak,

zonbait kreazone ere...

kultulan diskak

B.P. 6
64430 Baigorri
Tél. 05 59 49 19 00
Fax : 05 59 49 19 01
info@kultulan.com

DVD + VHS

Erramun Martikorena,
Aire Ahizpak,
Elaudi,
Kattalin Indaburu
Xalbador ta Ihidol
Amaia Riousepyrous
Peruketak
Bankarrak
Eta bertze ainitz...
ZUZENEAN GRABATUA

Xabier Leteren omenez :

MAHAI - INGURUA

Itzulpena eta literatura gaien arteko harremana aztertu dugu Durangoko Azokaren kariatara. Nolakoa izan da literatura eta itzulpenaren arteko harremana Historian? Nola gauzatzen dira itzulpen lanak? Nolakoa da idazleen eta itzultzaileen arteko harremana? Itzultzaileen lana onartua eta ezagutua al da? EIZIEko (Euskal Itzultzaile, Zuzentzaile eta Interpreteen Elkarte) lehendakaria eta itzultzailea Karlos del Olmo, Koro Navarro itzultzailea (Isaac Bashevis Singer idazle poloniar juduaren *Zortzi kontakizun* liburuarengatik 2003ko itzulpengintzako Euskadi Saria jaso duena) eta Inazio Mujika Iraola, idazlea eta Alberdania argitaletxeko editorea bildu ditugu mahai batean. Karlos del Olmok berak *Egan* aldizkarian argitaratutako "Itzulpena eta literatura: elkarren beharreko etsaiak" izenburuko azterketa hartu dugu solasaldiaren abiapuntu gisa.

Elkarren ondoan bizitzera kondenatuta

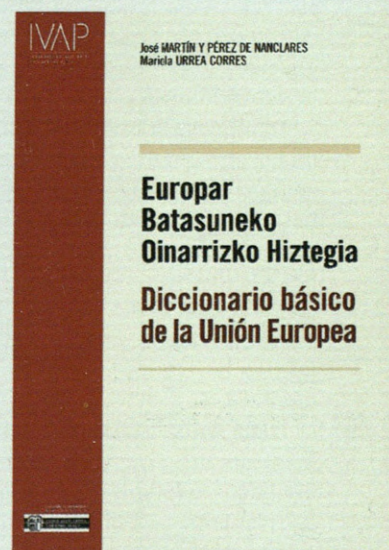
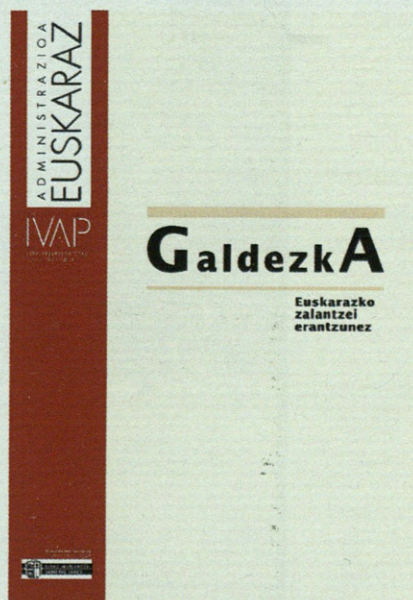
Elkarren beharreko etsaiak ote dira itzulpena eta literatura?

Karlos del Olmo. Historian zehar egindako kritikak kontuan hartzen baditugu, hala dirudi. Literatura nazionalak sortzen direnean, kultura gehienetan izan dira pentsalari batzuk

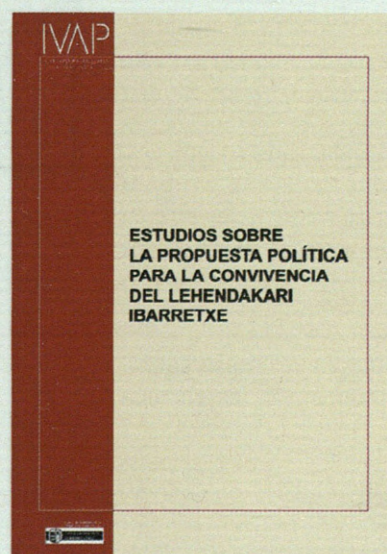
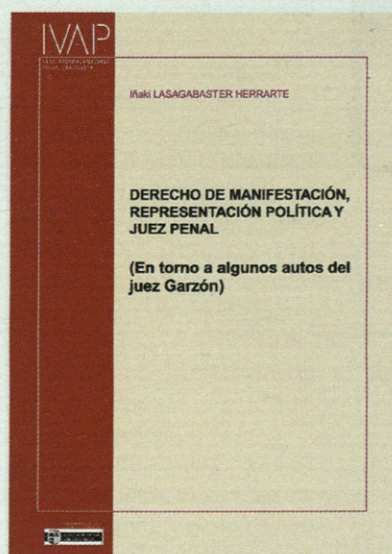
MIKEL
ASURMENDI
Argazkiak: Eli Gorostegi

itzultzea aberriarentzat galgarri dela uste dutenak. Are gehiago, itzulpenaren ikerlariek testua itzultzea ezinezkoa dela diote. Hala ere, ezinak ezin, egunero-egunero itzuli egi-ten da.

Itzulpengintzak berezko ezaugarriak

IVAPeko azken argitalpenak Durangoko azokan

IVAP
HERRI ARDURALARITZAREN
EUSKAL ERAKUNDEA

Liburu hauek hemen ere dituzu salgai:

Unibertsitateko etorbidea z/g
20600 Oñati
Tf.: 943 782 000
Fax: 943 783 177
argitalpenak-ivap@ivap.es

dauzka, horietako bat idazle batzuk itzultzaileak izatea da. Ezaugarri hori konstante bat da testuen historian. Idazle handienek beren gustuko idazleen lanak ekartzen dituzte beren hizkuntzara.

Itzulpenaren inguruan bi ikuspegi agertu dira elkarren aurka: batek edozein mezu edozein giza hizkuntzatan eman daitekeela dio, hau da, hizkuntza guztiak gai direla mezu gehienak emateko. Besteak, berriz, —poesia hizpide duelarik— literatur genero hau itzuli ezinezkotzat jo du. Ikuspegi honen arabera, poesiaren osagai guztiak ezin dira beste hizkuntza batera aldatu. Hala ere, poesia ere itzultzen da.

Inazio Mujika Iraola. Ez dakit itzulpena eta literatura etsai ote diren edo ez. Hala balira ere, anaia edo ahizpa siamdarrak dira. Hau da, elkarren ondoan bizitzera kondenatuta daude, itsatsiak alegia, eta, are gehiago, gurea bezalako kultura txiki batean.

Euskarazko kulturak daukan ahulezietako bat gutxi itzuli izana da —orain gehiago egiten bada ere—. Gure hizkuntza besteen ekarpenez gutxi aberastu dela esan nahi dut. Hizkuntza txikia izateagatik tokatzen zaigu beste hizkuntzetan esan diren gauzetara eta moldeetara gurea behartzea, doitzea nolabait. Gurea bezalako hizkuntza txikiek, nahitaez, etengabeko lana egin behar dute arlo horretan.

Koro Navarro. Itzulpena behar beharrezkoa da literaturarentzat. Literatura literaturatik sortzen da, elkarren gainean edota elkarren aurka. Zentzu honetan, gu, euskaldunok, gure ekoizpenarekin soilik biziko bagina, gure literatura etzirako bukatuko zen. Beste literaturak ere behar ditugu, beraz. Zenbat eta txikiagoa izan kultura eta hizkuntza bat gero eta premia eta dependentzia handiagoak ditu besteenganako. Ondorioz, itzultzaileek nahiz idazleek gero eta behar handiagoa dugu beste literaturak geureganatzeko, baita gurea hemendik atera eta besteekin harremanetan jartzeko ere.

Nola ikusten duzue azken urteotako euskal itzulpena eta idazketaren arteko harremanen bilakabidea?

I. M. I. Euskal idazle batentzat nahitaezkoa da itzulpenaren ekarria aintzat hartzea. Azken 15 urteotan egin den ahalegina kontuan hartuta, euskal literaturan aldaketa nabarmenak gertatu direla esango nuke, bai konplexutasunaren aldetik nahiz beste hainbat ezaugarriren eta alderdiren aldetik. Esate baterako, gaur egun euskal idazle batek ezin du idatzi Isaac Bashevis Singer, Raymond Carver edo Herman Melville euskarara itzulita ez baleude bezala.

Euskal itzulpengintza bere bidea urratzeaz

Fideltasuna eta begirunea

Itzultzaileak ez du gezurrik esan behar, idazleak jatorrizko hizkuntzan eman duena jaso behar du irakurleak. Fidela izan behar zaio egileari, baina, aldi berean, irakurlearekiko zordun da itzultzailea. Horra lanbide honen bi oinarri funtsezkoenak.

(Karlos del Olmo)

batera literaturari ekarpenak egiten ari zaizkio, beraz.

K. d. O. Bai, noski. Euskal idazle batzuek aitortu dutenez, euskal itzultzaileei esker aldatu dute beren idatz tankera. Hori ukazinezkoa da. Ikuspegi teknikitik begiraturik, adibidez: idazleak idaztean zailtasun batekin topo egiten badu, hasieran urratu nahi zuen bidetik alde egiteko aukera dauka. Joskerarekin edo lexikoarekin arazoak baditu, itzulinguruka edo parafraasia eginez aterako da atakatik. Itzultzaileak ere bere teknikak ditu horretarako, baina, jatorrizko testuarekiko morrontzak kontuan hartu behar ditu. Hau da, aha-legendu behar du jatorrizko testuaren oihartzun den-denean irakurlearengana helarazten. Ezin du iheska edo disimuluan ibili, jatorrizko esanahia eta efektua ekarri behar dizkio irakurleari. Ekarki horiek dira, hain zuzen, literaturaren esentzia.

Zentzu honetan, zenbaitek jatorrizko idazleak ez duela inongo kutsadurarik uste du, jatorrizko testuak, berez, jatoritasun labela duela uste du. Jende askok literatura irakurtzen du euskara landu behar duelako, agindu diotelako, eta orduan uste du jatorrizko lana hobe dela itzulia baino. Ez dute ezagutzen euskal itzulpenak duen maila, benetan.

Bestalde, beste hizkuntzetan ez dira hainbeste itzultzaileen izenak aipatzen. Eta horregatik-edo, batzuk, irakasle harroak beti ere, jatorrizkoa irakurtzen dutelakoan daude, nahiz eta gaztelaniazko edo frantsesezko

itzulpena irakurri. Ikasle garaiko irakasle bat gogora ekarriz, bage-nekien irakasle hark ez zekiela errusieraz edo alemanez, baina berak jatorrizko autore horiek beren hizkuntzan irakurtzen zituelakoan zegoen, edo tira, horrela agertzen zen gure aurrean. Bibliaren kasua dugu horren adibide esanguratsua. Batzuek Biblia irakurtzean jatorrizkoa irakurtzen ari direla uste dute.

K. N. Hain zuzen ere, lagun batekin hitz egin nuen alderdi horri buruz eta aurreiritzi hori antzeman nion. Hau da, jatorrizko testua beti, berez eta definizioz, itzulpena baino

hobea dela aditzera eman zidan. Baina begira, esate baterako, literatura ez diren beste itzulpenetan —itzulpen utilitarioetan edo erabilgarrietan,

Azterketa baten beharra

Ondo etorriko litzaiguke azterketa bat egitea, euskal idazleek orain 15 urte idazten zutena eta orain idazten dutenaren artean zer aldaketa egon den jakiteko, eta zein punturainoko eragina izan duen itzulpengintzak aldaketa horretan.

(Inazio Mujika Iraola)

tan, nolabait deitzegatik— jatorrizko testua ulertzeko arazoa izaten dugu, idazkiak zer esan nahi duen ulertzeko arazoak izaten ditugu.

Alegia, testua idatzi duenak ez daki askotan esan nahi duena argi adierazten. Azken finean arazoa itzultzailearentzat izaten da, guk itzultzaileok erantzun bat eman diogu arazo horri. Aldez edo moldez, testua aztertu ondoren, batzutan, testuak esan nahi duena itzultzerari iristen gara. Testua berridazten dugu eta kasuen %99etan, berridazketa hori hobea izaten da jatorrizko testua baino. Hasteko, ortografia akatsak ez ditugu egiten, eta hartara, testuak puntu asko irabazten du. Eta bigarrenik, testua ulertua izan dadin egin dugun ahaleginaren ondorioz, gureak jatorrizkoak baino koherentzia gehiago izaten du. Hau bati baino gehiagori gehiegikeria irudituko zaio. Exageratzen ari ote naizen? Baliteke. Nik gai hau horrela bizi dut. Itzulpena jatorrizkoa baino txarragoa den akusazio hori, aurreiritzi hori, maiz, kontrakoak izaten da niretzat.

I. M. I. Bitxia da, bai. Izan ere, kexatzen diren irakurleak euskal itzulpenekin baino ez dira kexatzen. Irakurle hauen kasua da, gehienetan, euskaraz idatzia baino ez dutela euskaraz irakurri nahi, eta gainerako guztia “orijinalean” irakurtzea nahiago dutela. Eta ez dira konturatzen gaztelaniaz irakurtzen

38. euskal liburu eta disko azoka
DURANGO 2003
Abenduaren 4tik 8ra

Literaturaren alde gaude, musikaren alde.
Ezagutza bultzatzen dutenen alde gaude,
unibertsoak sortzen dituztenen alde,
hitza guztion gune bihurtzen dutenen alde.
Kulturaz mintzo garenean,
guztion mintzaira baitarabilgu.

**Fundación
Grupo Eroski**
KONTSUMITZAILEARENTZAT

2003ko azaroaren 30a

ARGIA

35

dutenaren ehuneko handi bat itzulpena dela. Bitxia da, gaztelaniazkoa ez dute itzulpentzat jotzen. Jatorrizko bertsoan irakurtzen ari direla iruditzen zaie. Eta, horra paradoxa, gaztelaniazko itzulpenetan ere —eskarmen-tuz diot—, hanka sartze ikaragarriak daude. Gaztelaniaz, hizkuntza guztietan bezala, itzulpen onak eta txarrak daudela esan nahi dut.

K. N. Inaziok esan duena azpimarratu aldera. Gure mundu eta kultura txiki honetan auzi hau honela ulertu izan da eta ulertzen da oraindik ere: euskal literatura euskarazkoa da eta beste guztia literatura da, beste guztia jatorrizkoa da. Uste ustel horren jabeak ez dira ohartzen nonbait, ustez irakurtzen duten jatorrizko hori espainola dela. Demagun jatorrizko testua polonieraz idatzia dela, bada, pertsona jantzi horiek —beren ustez oso jantziak nonbait— “nik ez dut hori euskaraz irakurriko”, esaten dute. Gaztelaniaz edota espainolez irakurri jatorrizkoan irakurtzen ari direlakoan daude. Horra jende askoren iritzia: nik alde batetik literatura irakurtzen dut eta bestetik euskaraz. Nonbait euskarazkoa ez da literatura eta beste literatura guztia, dirudienez, espainolez idatzia dago.

Itzulpenaren zereginetara itzuliz. Hona baieztapen bat: itzultzea sortzea da. Ados al zaudete horrekin?

Militantziaz eta aginduz

Euskara militantziaz irakurri da gehienbat. Gurasoek edo irakasleek aginduta, egile hau edo beste hori irakurri behar zelakoan asko irakurri da, edo erosi da. Gaur egun hori aldatzen ari da, zorionez.
(Koro Navarro)

I. M. I. Sortze lanak bere mugak ditu. Itzulpenik liluragarriena egin dezakezu eta gerta daiteke itzulpen txarra izatea. Alegia, zuk Margarete Yourcenar eta Italo Calvino itzultzen baldin badituzu, adibidez, eta itzuliari zeuretik gehiegi eranstean badiozu, biak zure baheetik pasaturik berdintzen badituzu, ez zara ondo itzultzen ari. Hor dago itzulpen eta sortze lanaren arteko muga. Itzultzaileak jatorrizko testuaren egileari maileguan uzten dio bere hizkuntza eta ahotsa. Itzultzaileak testua egokitzen saiatu behar du, ahalik eta ondoen eta berak daukan senaren arabera. Hori da itzultzea eta horregatik niri ikaragarri zaila iruditzen zait ondo itzultzea. Baina itzultzaileak badaude, eta onak. Karlos eta Koro horietako bi adibide ditugu.

Itzultzaileak susmagarritzat jo izaten dira. “Traduttore, traditore” delakoa topiko astuna ote? Nola bizi duzue topiko hori?

K. d. O. Topiko hori, topiko izanagatik ere, neurri batean, egia da. Korok esan duenez, irakurleak itzulpen lan bat hartu eta irakurtzean itzulpena dela ahazten duenean, horra benetako itzulpen lan ona. Liburu bat ezari-ezarian pasatzen bada, inor ez bada itzultzailearekin gogoratzten, ondo itzulia dagoen seinale. Eta, paradoxikoki, horra ere lanbidearen miseria. Itzultzailearen lana ez bada igartzen edota nabaritzen, bada, gogorra ere gerta dakioke itzultzaileari. ➤

Hitz batekin

Hizkuntza handi

Esanak esan Euskara

aurrera doan herria

EUSKO JAURLARITZA

GOBIERNO VASCO

KULTURA SAILA
Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza

DEPARTAMENTO DE CULTURA
Viceconsejería de Política Lingüística

HABE

Itzulpena, bertsioa, interpretazioa... Zein termino lehenesten duzue? Generoen arabera, agian? **I. M. I.** Itzulpenak beti ere itzulpena izan behar du, baina, askotan, gauza asko interpretatu behar izaten dira. Itzultzea ez da bakarrik sintagmak hurrenez hurren aldatzea, testua hizkuntza batetik bestera aldatzea. Jatorrizkotik itzulpena ez da hizkuntza bakarrik aldatzen, gizarte ere aldatzen da, aldatzen da denbora... Demagun *Kixotea* itzultzen dugula, gaztelaniatik euskarara. Irakurketan hainbat gauza galdu egiten dugu, Cervantesek idatzi zuenetik gaztelaniaz ere galdu egin direlako edo aldatu. Orduan gauza horiek interpretatu egin behar ditugu. Interpretatze lanean, ikerketa lan bat ere badago, zeregin horretan gauza batzuk galdu eta beste batzuk eranstean dira. Biblia bera da "traduttore traditore" delakoaren adibide esanguratsua. Esate baterako, gamelua eta jostorratza azaltzen dituen pasarte. Jostorrazaren begitik pasatzen zena ez zen gamelu bat, itsasontziak lotzeko soka lodi bat baizik. Eta hori, gurean, Leizarragak bakarrik ikusi zuen. Pentsa, zer-nolako exegesiak egin diren gameluaren pasartearen kontura. *Mila eta Bat gau* ipuin-bilduma arabiarra itzultzen baldin baduzu, guregandik oso urrun dagoen kultura batean sortua, gauza asko interpretatu behar duzu, eta hala ere, denak ez dituzu jasoko. Itzulpena, hartara, bilatze lan orekatsuen ordaina eta emaitza da. Gauzak ez dira hitzez hitz aldatzen, baizik eta orduko gizarte hartan bizitzen zena eta oraingo gizarte honetan bizi dena, biak hala biak, komunikazioan jarri behar dira.

Patxi Zubizarretak *Mila eta Bat gau* itzuli du berriki. Euskaraz itzulia zegoen lehendik ere. Agidanez, gizarteak eta hizkuntzak bilakatzen doazen neurrian eta moduan, itzulpen berriak moldatzen jarraitu beharra dago.

K. N. Hizkuntza guztietan obra bera itzultzen jarraitu beharra dago etengabe, nahiz jatorrizko obra bere horretan egon beti ere. Hiz-

Onartua baina ez erosteko adina

Euskal itzulpenaren kalitatea aho batez onartua dago, hitzez behintzat. Salmenta kopuruari dagokionez ez da gutxieneko maila batera iritsi, ordea. Alegia, oraindik gure literatur kontsumitzaileek ez dute itzulpena barneratu, itzulpen lanak ez dira jatorrizko liburuak bezala saltzen, salbuespenak salbuespen. Eta salbuespenen artean, esaterako, gure argitaletxean badugu liburu itzuli bat euskal nobela asko baino hobeto saldu dena: Agota Kristof-en *Koaderno handia*. Baina hori da: salbuespena.

(Inazio Mujika Iraola)

kuntza guztiak aldatu egiten dira eta garai bakoitzak garaian garaiko hizkuntza eskatzen du. Gu gaztelaniar eta euskaraz bizi gara gehienbat. Gaztelania bera izugarri aldatzen doa. Bada, orain 40 urteko gaztelania zaharra egiten baldin bazaigu, are zaharragoa egingo zaigu euskara. Izan ere, euskarak bizi duen egoeratik aldaketa handiak izan dira eta bizkorragoak izan dira azken 40 urteetan. Beraz, beharrezkoa da berritzea.

I. M. I. *Mila eta Bat gau* liburuaren historia adibide gisa harturik. Patxi Zubizarretak frantsetik itzuli zuen, Antoine Galland-en itzulpenetik, uste dut. Autore honek XVIII. mendean ipuin hauen antologia bat egin zuen. Badaude, bestalde, arabiarretik zuzenean egindako itzulpenak, Juan Vernet-ena, esaterako. Baina horretarako arabista bat behar duzu, Vernet bezalako bat. Ez da nahikoa hizkuntza ezagutzea, historian, antropologian, eta abarretan jantzia egon behar duzu.

K. N. Pasadizo bat azalduko dizuet: Patxi Zubizarreta hori egiten ari zela hasi nintzen ni ipuin bilduma horretako *Sinbad marinela* itzultzen, bera itzultzen ari zela jakin gabe. *Sinbad* ingelesetik hartu nuen, Robert Burton-en bildumatik. Bi espezialista daude, Galland frantsesetik eta Burton ingelesez. *Sinbad* bukatu nuen eta Zubizarretak *Sinbad* plazaratuko zuela jakin nuen.

Nik biak konparatu nahi izan nituen, egile ezberdinen ipuina izanda, ea biak nolakoak ziren ikusteko, kuriositatez. Hainbeste bertsio dagoenez, bertsio ezberdinak, nireta eta berea ezberdinak izango ote ziren jakin-mina nuen, nolabait. Bada, ez. Erabat berdinak ziren. Bertan behera utzi nuen. Hor daukat souvenir edo oroigarri modura etxean gordea.

Euskaratik erdarara egiten den itzulpena, berriz, zein egoeran ikusten duzue?

K. d. O. Euskarazko liburuei buruz nolako interesa sortzen den, bada, horren araberrako interesa dago itzulpenengan. Alabaina, literaturaren garapen normala galarazten duten eragile batzuk daude, ez dira faktore literarioak soilak gainera. Bi hitzetan esanda: ikuspegi politikoek ez diote literaturari normaltasunez garatzen uzten. Politika faktore eragile zuzena da. Euskal Herrian oso egoera berezian bizi gara politikaren aldetik. Bizi dugun egoerak kultur arloan eragiten du. Euskal Herrian ez ezik, egoerak Galizian eta Katalunian ere eragin izugarria dauka. Galizian argitaletxeak hil ala biziko egoeran daude.

Espainian euskara beren altxor —beren altxorra badelako ere— sentitzen ez duten bitartean eta honetatik etekinik lortzen ez duten bitartean, ez diote hemengo "menditar" hauek zertan ari garen bere buruari galdetuko. ➤

Agorregiko Burdinola eta Errotak (Aia, Gipuzkoa) I
Gipuzkoako Foru Aldundia

Agorregiko Burdinola eta Errotak (Aia, Gipuzkoa) II
Gipuzkoako Foru Aldundia

Bera da
José Llanos Katalogoa
Gipuzkoako Foru Aldundia

Diversidad y Convivencia Lingüística.
Dimensión europea, nacional y claves jurídicas
para la normalización del Euskara.
Gipuzkoako Foru Aldundia

Tomás Hernández Mendizabal
Diseinugile grafikoa
Gipuzkoako Foru Aldundia

Basoberritzea eta Basoaren Erabilera
Gipuzkoako Foru Aldundia

Historia de las Vías de Comunicación
en Gipuzkoa 1833-1937
Gipuzkoako Foru Aldundia

Bertan
Burdin Aroko Herri Harresituak Gipuzkoan
Gipuzkoako Foru Aldundia

Bertan
Zeramika Herrikoia Gipuzkoan
Gipuzkoako Foru Aldundia

Igartubeiti
Gipuzkoako Baserri Bat
Gipuzkoako Foru Aldundia

Centros de Día.
Atención e intervención
integral para personas
mayores dependientes y
con deterioro cognitivo
Gipuzkoako Foru Aldundia

Gipuzkoa bizikletan
Gipuzkoako Foru Aldundia

Gipuzkoako Lurralde Historikoko Foru
Instituzioen Xedapen Bilduma 1981-2002
Kd-rom-a
Gipuzkoako Foru Aldundia

Oficios Tradicionales VII
Gipuzkoako Foru Aldundia

Publikazio berriak zure gozamenerako

Durangoko Azokan, Gipuzkoako Foru Aldundiko stand-ean aurkituko dituzu abenduaren 4-tik 7-ra.

Gipuzkoako Foru Aldundia
Diputación Foral de Gipuzkoa

Bestalde, penintsulako hizkuntza txiki-tuen merkatuak oso mugatuak dira. Merkatu horretan galiziarak eta katalanak ere badaude. Euskal idazlea gaztelaniaren merkatu zabalagora aldatzen denean baserritik kalera, herritik hirira doa. Espainiarrez gain Hego Ameriketatik etorritakoak ere badaude. Horien pisua oso handia da. Liburuaren politikaren esparrutik begiratu, penintsulako hizkuntzak ez dira bertako ondare kultural gisa ikusten. Penintsulako hizkuntzen arteko harremana lantzeko itzulpen politika bat behar da, elkarrekiko harreman hori sustatzeko dirua inbertitu behar da. Eta ez dago. Badago zerbait, baina txarto ordainduta.

Euskal Herrian, Eusko Jaurlaritza eta EIZIeri esker ez da hain gaizki ordaintzen, baina itzultzaileek lan izugarria egin behar dute, eskergabekoa askotan. Itzultzaileari ordaindu behar zaio, horrek kostu handia

Itzulpena ez da aski aitortua

Itzultzaileek erdi galduta zeuden moldeak bilatu dituzte, jatorrizko testuarekiko fidel izateko klasikoek erabilitakoak bilatu eta aurkitu dituzte. Euskalkietan erdi ahaztuta zeuden moldeak berreskuratu dira.

Horrek ez du, ordea, merezi duen ospea. Euskal Herrian inork gutxi aitortzen die zeregin hori itzultzaileei.

(Karlos del Olmo)

ren arteko borroka aberasgarria. Baina gakoa izaten da liburuaren alde egingo duen argitaletxe bat aurkitzea. Hemengo argitaletxeak txikiak gara eta konfiantza dago gure artean, baina Espainian beste mundu bat da, beste merkatu bat. Nik esan ohi dut onarpena eta zabalpena ez dela berez etorriko, bistan da, onarpena etor dadin ahalegindu egin behar da. Etor dadin, mailaz maila joan behar dugu. Publizitatea egin behar dugu, edo bestela esanda, atez ate joan beharra dago. Adibidez, kargu politikoak euskal enpresariekin Euskal Herrikan kanpora doazenean, txakolina edo harri-jasotzaileak eramaten dituzten bezala, bada euskal literatura ere eraman dezakete. Kasu honetan, gure literatura itzulitua. Nik uste dut, hala ere, gauzak egin egiten ari direla, poliki bada ere, baina bide onean.

Hona beste adibide bat. Hasier Etxeberriaren

dakar. Argitaletxeek ezin dute euskal literatura gehiago itzuli eta kanpoan argitaratu.

Alberdania argitaletxeak Anjel Lertxundiren lanak gaztelaniara itzuli ditu. Zer moduz?

I. M. I. Esan dezadan aurrea ez dituela argitaletxeak itzuli, Jorge Gimenez nire lankideak baizik. *Otto Pette* izan zen Jorgek itzuli eta argitaratu zen lehenengoa. Itzultzea bera lan izugarria izan zen, itzultzailearen eta idazlea-

Solaskideek esan digute, horra zenbaiten iritzia: nik alde batetik literatura irakurtzen dut eta bestetik euskaraz. Nonbait euskarazkoa ez da literatura eta beste literatura guztia, dirudenez, espainolez idatzia dago.

Bost idazle liburu. Euskal Herriko erdaldunentzat nahiz kanpokoentzat propio itzulitua. Finean erdarazko bertsioak irakurle gutxi erakarri du. Euskaratik gaztelaniara dagoen bide zailaren adibide izan daiteke, antza.

I. M. I. Bai, hala da. Arazo asko tartekatzen eta nahasten dira hor. Guk, kanpoko merkatura joan gabe ere, hemen arrakasta izango zuela uste genuen, hemengo erdaldunen artean, alegia. Ez da hala izan. Hemendik kanpo ➡

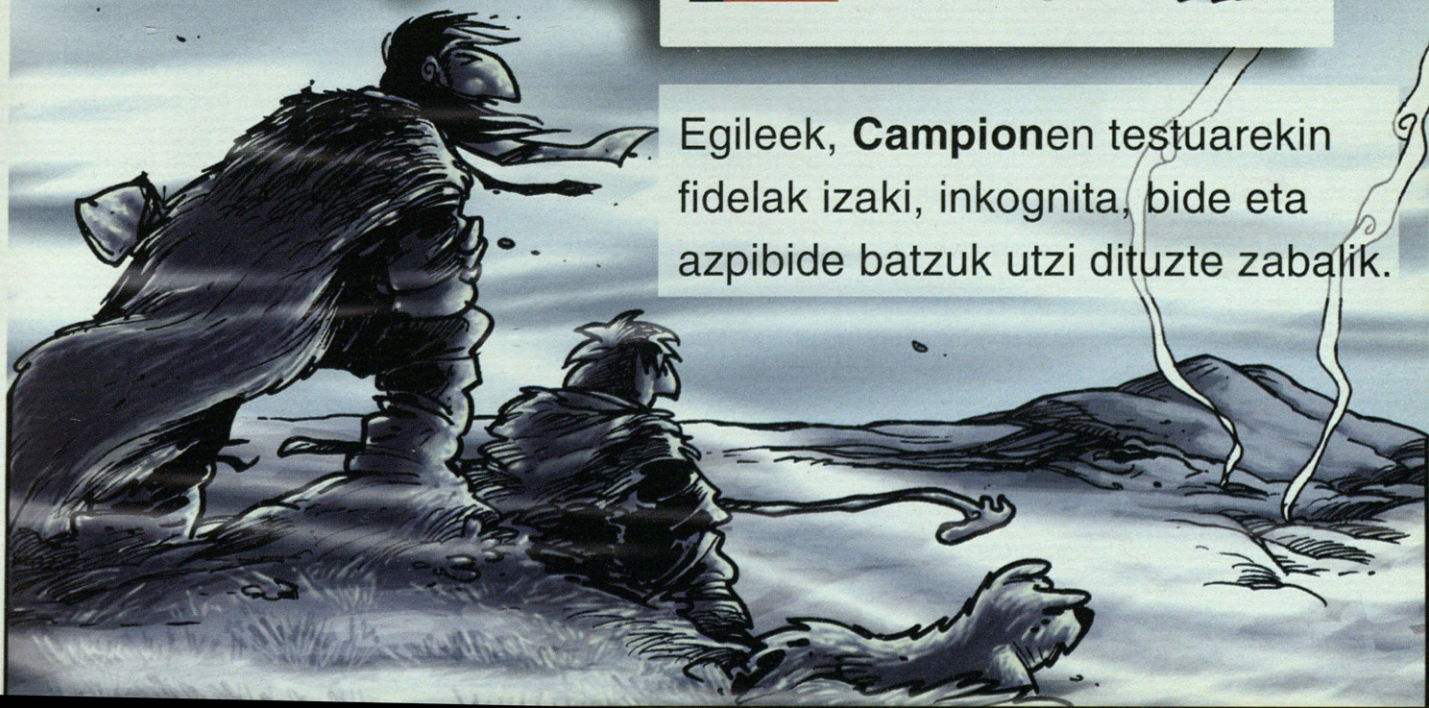
GARTXOT

Asisko Urmenetak, Marko Armspachek eta Jokin Larreak komikira eraman dute askatasunaren eta euskararen apologia hau.

15€

Egileek, **Campionen** testuarekin fidelak izaki, inkognita, bide eta azpibide batzuk utzi dituzte zabalik.

berriz, bada, Karlosek esan duen bezala, literarioak ez diren hainbat arrazoi daude. Ni Madrilen biziko banintz, jakin nahiko nuke euskaldun hauek ea zer arrazoi ematen dituzten, ezta? Jakin-minez, eta kontra egiteko bada ere. Baina dirudienez ez dago halako jakin-minik. Hondarrean, ez zaie hemen esaten denaren berri heltzen. Halaber, lehen esan bezala, hemengo argitaletxeek hemendik kanpoan aritzeko baliabide eskasak ditugu. Gaur egun, banatzaile onik gabe, hemendik kanpo ez zara inor. Leku espezializatu batzuetan ager zaitezke, baina zaila da publiko zabalarengana iristea.

Azkenik, EIZIEko lehendakaria zaren aldetik, oro har, nola ikusten dituzu itzultzaileak edo itzultzaile ofizioa profesionalki, Karlos?

K. d. O. Nik kezka moduko bat agertu nahi nuke bukatzeko. Eusko Jaurlaritza Kulturaren Euskal Plana prestatzen hasi zenean, EIZIEn harriturik geratu ginen itzulpengintza gaia ez zelako ia txostenean agertzen, ez bazen aipu moduan-edo, hor nonbait. Gezurra dirudi. Hiru hizkuntzetan bizi den herri batean itzulpengintza horrela tratatzea izugarria iruditu zitzaigun. Azken buruan, itzulpengintza kultur industriarako ari den lanbidea da.

Egunez egun gauzatzen ari den alor asko euskarara itzultzeko daude oraindik, beren txikian diru mordoia eragiten dutenak. Era-

Lorpena eta poza

Lagun batzuek Isaac Bashevis Singer edota Raymond Carverren liburuak gustatu zaizkiela esan didate eta poz handia hartu dut; "Orain arte beste batzuk irakurriak nituen, baina ez horiek", esan didate, itzulpenak direla gogoratu gabe. Eta hori niretzat lorpen handia da.

(Koro Navarro)

kundeez beren testu administratiboak ere zabaltzen dituzte. Gero eta kultur gune gehiago daude arte eta kultur alorreko hainbat espresio zabaltzen dutenak, itzulpen lan asko egiteko dago horietan. Itzulpenaren industria finkatu gabe dago gune horietan. Herri hau elebidun bilakatzen ari da, baina alderdi honek ez dauka merezi duen isla.

Itzulpengintzan oso profesional onak daude, baina ordainak ez dira horren parekoak; itzultzaileen estatusa oso behean dago Euskal Herrian. Koro dugu horren adibidea, literatura itzultzen du baina ez literatura bakarrik, literaturatik ezin baita bakarrik bizi.

Literaturak irakaskuntzan ospe txarra du, administrazioko itzulpenak ere ospe txarra du, nahiz eta itzulitako testuak jatorrizkoak baino hobeak izan. Korok aipatu bezala, neurri batean, euskaratutako ikasmaterialak jatorrizkoak baino hobeak izaten dira. Ohiko liburuen testuez gain hor dira ikus-entzunezkoak ere. ETBk botatzen dituen programen ehuneko handi bat itzulia da. Garai batean, beltzak eta indioak euskaraz entzutean jendea harritu egiten zen, gaur egun, normala da, eta horren atzean itzultzaileak daude. Ohiko liburuen testuez gain eta ikus-entzunezkoen gain hor dago informatika ere eta Internet. Softwareak euskaratzen ari dira. Industria handia badago, baina ez da ikusten alderdi estrategiko finkorik. ■

TXITXARDIN BELTXA

Oria Etorbidea, 12
☎ 37 03 04

20160 Lasarte-Oria

Ezpalak

IZASKUN JAUREGI

Fermin Muguruza^k Komunikazioa

tour izeneko bira berria burutuko du azaroaren amaieratik aurrera. Bertan, bere ibilbide musikal osoa laburbilduko du. Hamabi musikariez lagundurik, *In-komunikazioa*

bere azken lana eta FM99.00 Dub Manifest eta Brigadistak Sound System izango ditu oinarri. Aldi berean Negu Gorriak-ekin eta Kortaturekin landutako zenbait

DANI BLANCO

abesti ere baliatuko ditu proiektu berrian. Bira Oiarzongo Pagoan hasiko du hilaren 27an.

Alex de la Iglesia^k bere film

berria errodatzeari ekin dio Madrilen. *Crimen perfecto* izeneko lanak Guillermo Toledo izango du protagonista eta gune komertzial batean burututako hilketa bat du oinarri.

Tomas Hernandez Mendizabal^k

len obraren atzerabegirakoa dago ikusgai Donostiako Koldo Mitxelena Kulturunean. Bertan, kolore biziko afixak daude ikusgai batez ere. Eta baita *Ipurbeltz* edota Zeruko ARGIArako eginko azalak ere.

Maria Bayo^k soprano nafarrak XVIII.

mendeko zarzuelak bildu ditu aurkeztu berri duen diskoan. Naive diskoetxearekin kaleratu duen "Arias de zarzuela barroca"n 14 zarzuela bildu ditu, ingelesez eta frantsesez kantatuak.

Finalerako aulkiak bilatzen

FINALERDIETARA iritsi da dagoeneko Gipuzkoako Bertsolari Txapelketa. Gauzak espero bezala doaz orain artean, lerro hauek idazterakoan Maialen Lujanbiok lortu baitzuen Eskoriatzako lehen finalerdian abenduaren 14an Irunen jokatu den finalerako lehen aulkia. Beste zazpi tokiak zeinek beteko dituen ordea, hilaren 23an Zarautzen eta 30ean Tolosan jokatu diren saioetan erabakiko da.

Maialen Lujanbiok
Eskoriatzan lortu zuen
Irunen abenduaren
14an egingo den finale-
rako txartela. Mendiluze
geratu zen bigarren.

DANI BLANCO

Ilustratzaileak elkartu dira

PROFESIOA DUIN EGITEA eta euren lana ezagutaraztea da Bilbon aurkeztu berri den Euskadiko Ilustradoreen Elkarte Profesionalaren (EIEP) xede nagusia. Ilustratzaileei lan gaici buruzko aholkularitza eskainiko die Elkarteak eta hainbat ekimen martxan jarriko ditu ilustratzaileen lana ezagutarazteko. Horien artean, urtariletik ekainera erakusketak ibiltari bat burutuko dute Euskal Autonomia Erkidegoan zehar.

Milioika hitz, esaldi eta esapide

EUSKARAZ IDAZTEN DUTENEI LAGUNTZEA da Ibon Sarasola idazle eta euskaltzainak zuzendu eta Euskararen Donostia Patronatuaren eta Euskal Herriko Unibertsitatearen ekimenez sortu den "Ereduzko prosa gaur" programaren helburua. Bertan, 87 liburu daude bilduak eta eredugarri izan daitezkeen liburu horien hitz, esaldi eta esapideak ere bai. Sarasolak liburuak, Juan Garzia, Josu Zabaleta eta Koro Navarrok-ekin batera aukeratu ditu. Programa erabilgarri dago dagoeneko bi helbide hauetan: www.ehu.es/euskara-orria eta www.euskara.net-en.

Gerra aurreko euskarazko kazetaritza

GERRA AURRETIK Iruñeko prentsan euskaraz idatzi zuten egileen artikulak bildu ditu liburu batean Joxemiel Bidadorrek. *Larreko, Gurbindo* edota *Iruña'tar Alexander* ezizenez sinatzen zuten egileen lanak bildu ditu, besteak beste, *Euskara Iruñeko kazetaritzan (1930-1936)* liburuan.

Kirmen Uribek honakoa idatzi zuen "Berria"n: «Badira poema-liburu osoa merezi duten poema bakarrak ere. Liburuan oso-osorik harrapatzen zaituen poema bakar bat izanez gero nahikoa izaten da maiz liburua ontzat emateko, irakurtzeak merezi izan duela norberak sentitzeko».

Felipe Juaristiren hitzak dira hauek "Gara"n egin zioten elkarrizketan jasotak: «Hemen kulturak libre egingo gaituela esaten denean ez nator bat. Kulturak ez du hori ziurtatzen».

Aitzol Aramaio zinegileak zera zioen "Deia"n euskal zine-

mak Euskal Herrikan kanpo duen oihartzunaz: «Nik uste dut (euskal zinema) ez zaiela heltzen. Kimuak bai heltzen zaie, aluzinatu egiten dute katalogoarekin; oso ondo prestatuta dago eta oso profesionala da. Film laburrak eta Kimuak egitasmoari esker ezagutzen direla (euskal filmak) esango nuke. Alemanian Medem ezagutzen zuten, baina besterik ez».

Miriam Ocariz disceinatzaileak "Berria"n: «Gustatuko litzaidake *ziurtatutako arrakasta* balego, hori sinatzea, baina hori ez da horrela. Bilduma bakoitza berria da, beste azterketa bat da, eta guztietan egin behar duzu ahal duzun guztia».

**HAMAIIKA ZIENTZIALARI
IRAULTZAILE**

Poincaré Zientzia Taldea

**IRAGANEKO
ZIBILIZAZIOEN
ENIGMAK**

(Ponpeiatik Paskuako erraldoietaraino)

Atlantida Taldea

**EUSKALDUNEN
KOLORE-UNIBERTSOA**
(Argia eta koloreen pertzepzioaz)

Txema Preziado
Alfonso Mtz. Lizarduikoa

ONARRIZKO LIBURUTEGIA

**NAFARROA
EUROPAKO
LEHEN ESTATUA**

ONARRIZKO LIBURUTEGIA

**EMAKUMEAK
XX. MENDEKO
HISTORIAN**

(PERTSONAIK, GAIK, GERTAERAK)

ONARRIZKO LIBURUTEGIA

**CHATTERING
-SOLASEAN-**

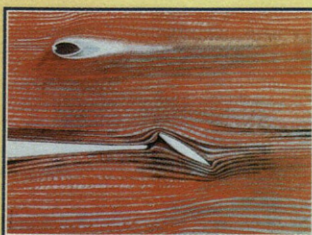
(INGELES - EUSKARA - GAZTELANIA)

ONARRIZKO LIBURUTEGIA

**ZER DA
PSIKOANALISIA?**

(Inkontzientea, Super-nya, Libidoa, Terapiak)

ONARRIZKO LIBURUTEGIA

**GALAXIEN
UNIBERTSOAN**

(Unibertsoaren hedapenetik,
galaxia kanibaletaraino)

PONTSANEZKO GARAKIDEA

**ARKEOLOGIA ETA
MINTZAIARA**

(Indoeuroparren enigma)

Colin Renfrew

GAIK

ARGITALDARIA

**Durangoko azokan
zain gaituzue!!!**

Tel. / Faxe 943 47 13 04 • jiak@facilnet.es

ARRATSALDE
ON,
GIZON!

BAI ETA
HIRI ERE...

NEGU
ANDEREA
HIZA?

NEGU NI?
EZ JAUNA
!!!

HEMEN
MUNIA
ALDUDEKOA
...

...
ETA
BELAKKA
!!

HAZKURRI
PIXKA BAT
EKARRI
DIAGU

GUZTIEK EMAN
DIZKIGUTE PUSKA
ETA GORINTZI
ZURETAKO

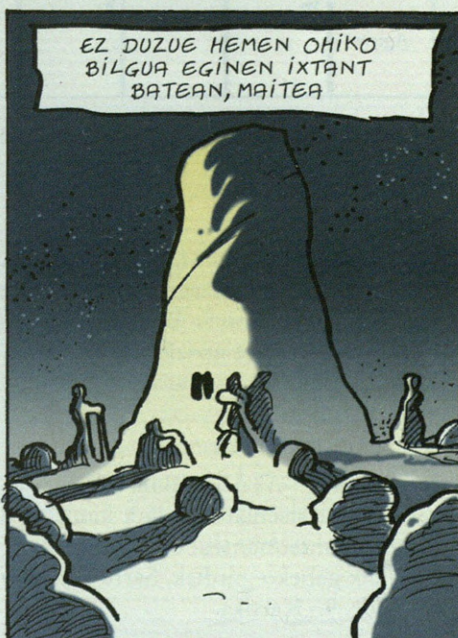
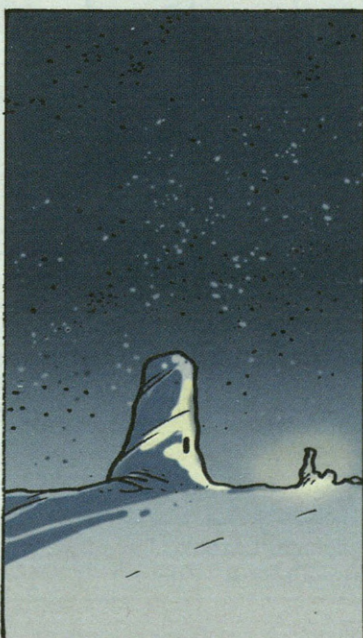

HONATX!...
OGIA
...
GASNA
...
ODOLKIA

ABADIAKO
ARNO
ZORTA...

AZAK
OLIOTAN
ARTZARKIA
ETA

LUKAINKA
!

Denbora-pasak

LUMA

Hitz gezidunak

	Nagusia		Baita		Auziak		Altxa		Deialdi
	* IZENA		Bizkaiko ibaia				Zabaldur		
					Saudi Arabiako hirib.				
					Sobera				
	Sorginen bilkura								
	Birus hilgarria								
* DEITURA		Gabezia			Basapizti mota				
Emea gurasoekiko		Legeak			Idi, hitz elkarketan				
					Zur mota				Ez emeak
					Ahariaren eme				
Halaber						Guraso arra			
EH-ko mendialdea						Hitzarmen			
					Iparretarrak		H2O		
					Eskain		Eguzki		
Istua			Bizkaieraz, dut			Bokala		Röntgen	
Barazki mota			Galioa			Azkena eta lehena		4. eta 1. bokalak	
			Euskal lurraldea						
			Kontsonantea						
Agiria				Senideak					

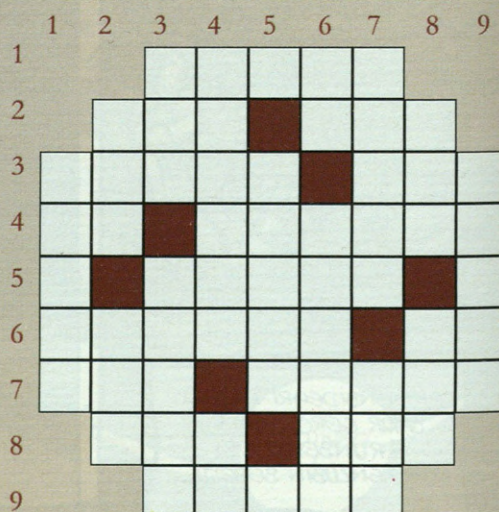
Hitz gurutzatuak

EZKER ESKUIN

1.- Zuhaitz mota. 2.- Haizen horrek. Balio Erantsiaren gaineko Zerga. 3.- Benetan. Partitiboaren atzizkia. 4.- Aluminioaren ikur kimikoa. Zoritzarra. 5.- Bokala. Beldurrak. Kontsonantea. 6.- Ale neurri zahar. Egile atzizkia. 7.- Edo. Ez du ikusten. 8.- Modua. Eako biztanle. 9.- Asto ar.

GOITIK BEHERA

1.- nekeza. 2.- Akabatu. Bihi. 3.- Oinaze. Dardara. 4.- Ernaltzeko zerri arra. Artsenikoaren ikur kimikoa. 5.- Kontsonantea. Ebaki sakon. Kontsonantea. 6.- Abertzaleen Batasuna. Laztana. 7.- Gurpilik gabeko gurdia. Sartu aditzaren infinitiboa. 8.- Zilbor. Lurralde. 9.- Karrika.

Pasarte Kodetua

Inigo Aranbarri (Azkoitia, 1963) idazle gipuzkoarraren pasarte bat (*Harrien lanbuzka*, 1998) azalduko zaizu ondoko lauki guztiak bete ondoren. Joko honetan, zenbakiak hartu dute letra edo hizkien ordea. Letra bat, zeinek berea, hartzen du gehienez zenbaki bakoitzak, eta batzuetan ez dira letra guztiak azaltzen. Zenbaki batzuei dagozkien letrak eman ditugu lagungarri gisa.

Kike Amonarrizen umorea

I					A			K	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
		E					T		R
11	12	13	14	15	16	17	18	19	20

13	5	19	15	3	13	15	18	1		12	1
14	10	18	11	13	9		1	20	19	4	1
6	9		4	6	9	6	20	11	9	1	10
18	13		3	6	16	6	1		5	6	1
15	13	20	6		13	5	19	15	13	20	10
9	10		13	18	6		16	13	20	4	1
15		6	20	20	10	18	11		13	18	6
	13	18	8	13	9	10					

Soluzioak

[illegible]

Dei arriskutsua

Gipuzkoako lantegi handi bateko langile bati gertatua. Lantokiko telefonoa markatu du eta bestaldekoaren "bai?" laburra entzun orduko marka hasi zaio:

- Hi potro! Gaurko plan mundiala sortu zaidak, eta aidanean, gure buru txoriburu hontzarmario hori etxean gaixo geratu denez, jai hartzea erabaki diat. Beraz, hik esaiiek gaixo nagoela eta bihar moldatuko nauk alu koadrila hori engainatzen.

Orduan telefonoaren bestal-
detik, ahots haserretu bat
entzun da:

- Nazkante halakoa!
Luzapenez nahastu egin haiz!
Hik ba al dakik norekin ari
haizen hizketan??? Ni
Zuzendari Nagusia nauk, txo-
roa! Aditzen al duk ondo?
Zuzendari Nagusia!!!

Isiltasunezko une labur
baten ondoren:

- Eta hik, esplotadore alen horrek! Lapur miserablea! Ba al dakik norekin ari haizen hizketan?

- Ez!

Eta langileak, ezer gehiago
 eransteko betarik eman gabe:

- Eskerrak!!! -telefonoa
eskegiz-.

Antzekotasuna

Alderdiaren Idazkari
Nagusia, Batzar Nazionalaren
aurrean irakurri beharreko dis-
kurtoari hasiera emateko
prest dago.

Partaideen artean ordea, ez dago erabateko isiltasunik eta marmar ozen bat entzuten da:

- Ixo! Zuen iritzia behar baldin badut, emango dizuet!

Ihesi

Euskal Herria ezagutuz

TESTUA ETA ARGAZKIAK:
IÑIGO TXINTXURRETA

Gutxienez 4.000 urte iragan behar izan dira Bizkaian bertako megalitoek babes aro berria ezagutzeko. Neolito, Brontze Aro eta Burdin Aroko eraikin horiek babesteko planak ezartzen Gipuzkoa izan da aitzindaria. Bi urteren ondoren, orain Bizkaiari dagokio harri zaharrak zaintzea. Katalogatutako 120 megalito gune garbitu eta seinaleztatzeari ekingo bazaio ere, oraingoz ez dute ondare historiko izendapena jaso, monumentu horiek betiko desagertzeko arriskuan mantenduz. Gaur egun, desitxuratuta eta aurria bizian daude, mendeetan jasandako naturaren eta gizakiaren erasoengatik.

Bizkaiko megalitoen bidean

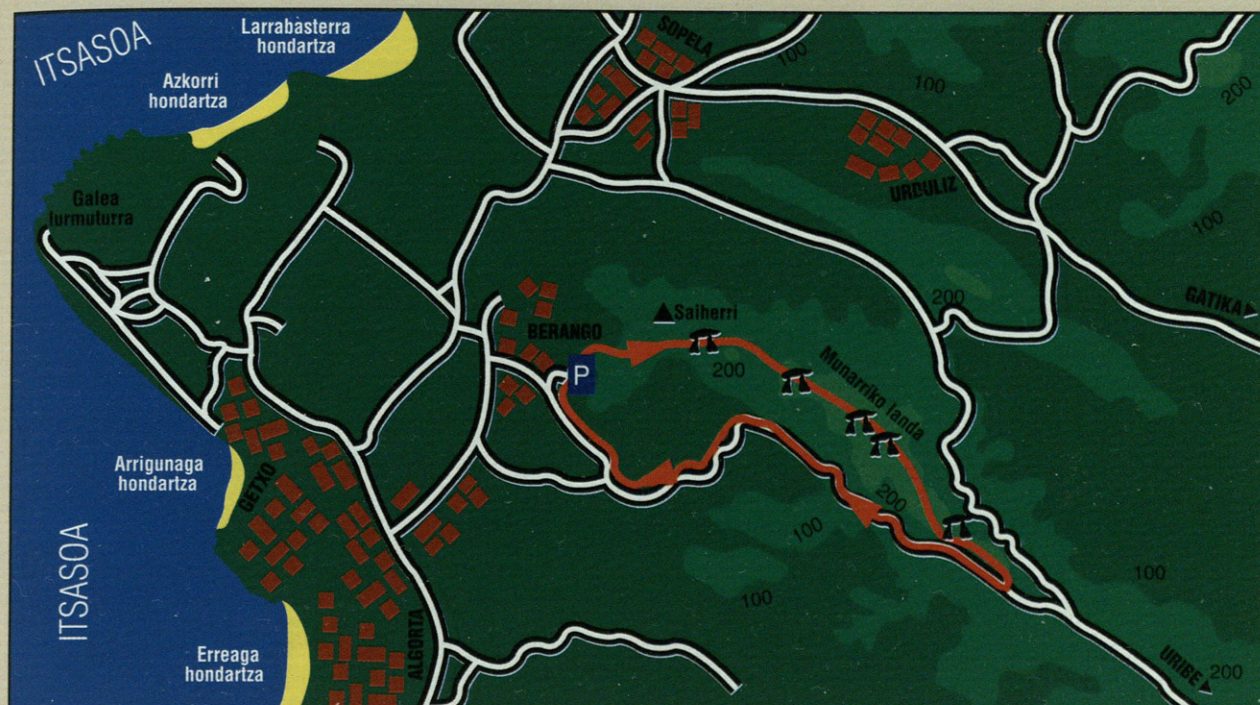
Megalitoak zaintzeko arauak Gipuzkoan orain dela bi urte ezarri ziren Aranzadi Zientzia Elkartek bultzaturik. Bizkaiko proiektuak berriz, Fernando Bazeta Arte Ederretako Fakultateko irakaslearen ekimenen du oinarria. Bazetak Bizkaian katalogaturik dauden 120 trikuharriak zaintzeko moduari buruz egin zuen doktorego tesia eta Bizkaiko Foru Aldun-

dian aurkeztu zuen proiektu gisa.

Gaur egun proiektua aurrera doa eta bertan Bizkaiko Foru Aldundiarekin batera, Eusko Jaurlaritzak eta zenbait udalek parte hartzen dute, diru-laguntza emanez batez ere. Proiektuaren helburua urtero Bizkaiko megalitotegi bat garbitzea eta seinaleztatzea da, horretarako baimena lortu baita.

Megalitoen aztarnategietan katalogoaren arabera aukeratzen dira megalitoak eta horien sarbideak, ingurua eta megalitoa bera sasiz eta zuhaitzez garbitzen da, megalitoa agerian eta bisitagarri gera dadin. Azkenean,

seinalea jartzen da, oroigarriaren ize-narekin. Bizkaian Gipuzkoan jartzen ari diren seinale mota berak aukeratu dituzte, hau da, Debako kareharri gris-zkoak, 1 x 0,23 x 0,16 metroko neurrikoak. Lur azpian metro erdia geratuko da eta beste erdia ikusiko dugu. Harriaren gaineko xafiak megalitoaren informazioa du; pieza landua eta ilundua da, altuerliebez eta baxuerliebez grabatutako altzairu herdoilgaitzekoa. Material gogorrenak erabili dira ahalik eta iraunkorrenak izan daitezzen.

Megalitoetan txangoa: Unbe eta Berango arteko mendialdean

Bizkaian garbitutako eta seinalez-tutako lehendabiziko megalitoen aztarnategian txango lasai eta erraza egin dezakegu, proiektuaren ondo-

rioak eta megalitoak bere osotasu-nean *in situ* ikusteko. Horretarako Unbe eta Berango arteko mendialde-ra hurranduko gara, hor kokatzen baita Munarriko Landa izeneko megalitoen aztarnategia, bertan sei oroigarri daudelarik.

Berangoko hileritik, Agirremendi eta Saiherri mendien artean eramango gaituen pista har dezakegu, berehala topatuko dugun lehendabiziko monumentuaren ondora iristeko: Saiherriko tumulua. Inguru honetako megalito gehienak bezala, egoera penagarrian eta aurrietan dagoen oroigarria da. Ia mirari bat izan da 5.000 urte inguruko ibilbidea egin ondoren historiaurreko hilobi horiek oraindik gure mendietan mantentzea.

Aurrera jarraituz Saiherriko Lan-

dako trikuharriarekin topo egingo dugu, itxura hobeagoa mantentzen du, ez dago hain hondatuta. Bere ondoren ere beste tumulu bat dago, Saiherriko Landa 2.

Aldapa igo ondoren Munarriko Landa izeneko tontor aldera hurbilduko gara, bertan, tontorraren inguruan, beste hiru oroigarri daude. Aipagarriena Munarriko Landa II izeneko trikuharria da, ia 20 metroko diametroko tumulua baitu, 1,5 metroko altueran altxatzen dena. Bere neurriengatik, hau izan zitekeen megalitoen aztarnategi oroigarriarik garrantzitsuen, baina gaur egun hustuta dago eta erdiko ganbararen orde, krater zabal bat besterik ez da ageri. Pistatik berriro Berango aldera eramango gaituen errepidera aterako gara. ■

Erosi sarrerak

BBK-ko

kutxazainetan

www.bbk.es

Makina bat kontu

JOXERRA AIZPURUA, GARBIÑE UBEDA

SOZIOLOGIA

Kontuz printzesen eta maitagarrien ipuinekin

HAURRENTZAKO OPARIAK erruz kontsumitzen diren sasoi honetan, Liz Grauerholz eta Lori Baker-Sperry ikerlariek ipuin batzuk kaltegarriak izan litezkeela ohartarazi dute. Argitaratu berri duten ikerketan printzea maitemintzen duten printzesen ipuinak dira, hain zuzen, daturik esanguratsuenak eman dituztenak, batik bat, edertasunaz ematen diren azalpenengatik.

Izan ere, ipuin mota hauetan ederra izatea da duen baliorik garrantzitsuen eta, emakume modernoan independentzia gero eta handiagoa den arren, edertasunari eta itxurari balio handia emateko joera dago oraindik ere. Gainera, nabarmena denez, gizon-emakume erakargarriak sozialki hobeto ikusita ditugu.

Neskek txiki-txikitandik irakurtzen dituzten maitagarrien ipuinetan azaltzen denez, printzesek sekulako onurak eta ondasunak lortzen dituzte ederrak izateagatik bakarrik.

Mezu subliminal honek errepresio handia sor diezaieke neskatok gazteei, batez ere, gizarteak definitu duen edertasunera hurbiltzen ez direla iruditzen zaien.

Liz Grauerholz eta Lori Baker-Sperry ikerlariek, Grimm anaiek XIX. mendean idatzitako 168 ipuin aztertu dituzte. Kontakizun hauen %43 film eta haur ipuin itxuran berritatu dira eta gaur egun gehien gizarteratuta daudenak *Errauskine*, *Edurne Zuri*, *Loti Ederra*, *Txano Gorritxu* eta *Hansel eta Gretel* ditugu. **I**

Osasuna

JABIER AGIRRE

Umeak ohean pixa egiten du

OHEAN PIXA EGITEA anormaltzat jotzen da behin haurrak 5-6 urte bete dituenean, adin hori baino lehenago ez baitu umeak bere heziketa prozesua kontrolatzen, eta ezin zaiolako eskatu gaez bere maskuria itxi edo irekitzen duen esfinterraren kontrolik edukitzea. Enuresia izenarekin ezagutzen da trastorno hori, eta 5 urtetik gorako haurren %15ak sufritzen du, gehiago mutikoek neskek baino. Gaueko "istripu" hauek pixkanaka gutxituz doaz adinarekin, baina nerabeen %2 dira oraindik ere adin horretan ohea bustitzen dutenak. Arrazoiak era askotarikoak dira. Badago osagai hereditario bat, eta horrela seme-alaben %45ak asaldura hori jasango du, gurasoetako bat haurtzaroan enuretiko izan bazen, eta seme-alaben %70ak, bi gurasoak enuretikoak izan zirenean. Arrazoi psikologikoak ere hartu behar dira kontuan, batez ere umeak arazoa gainditzu zuela uste eta 3-4 urtetik aurrera berriro ere agertzen denean. Beste arrazoi batzuk ere egon daitezke enuresiaren atzean (arrazoi neurologikoak esa-

terako, edo fisikoak, edo beste gaitz batek eraginda-koak). Dena den, lasai irakurle, zure umearen pediatrak egoera bakoitza aztertu eta soluzioa aurkituko dio-eta.

Nola lagun diezaiekegu ume hauei?

- Ez egin errietarik, ezta erru sentimendurik eragin ere. Ez dute nahita egiten, inola ere.
- Azaldu beste hainbat ume ere badirela arazo bera dutenak.
- Afaldu ondoren ez dezatela ezer edan.
- Eta ohera joan aurretik, bueltatxo bat eman dezatela komunetik, pixa egin eta maskuria behar bezala husteko.

INGURUMENA

Tasmaniako Deabrua
arrisku bizian

MINBIZIAREN ANTZEKO gaitz batek erdira murriztu du Australiako ugaztun berezi hauen kopurua, urtebetean 150.000tik 75.000ra jaitsi baita populazioa.

Gaitz honen ondorioz, martsupialio honi lehendabizi zauriak egiten zaizkio aho eta muturrean. Berehala, zauriok tumore bilakatzen dira eta dena desitxuratu ondoren hiltzeraino ahultzen dute animalia. Horretan diharduten ikerlarien ustez, gaitz hau erretrovirus batek eragiten du, ihesa edo neumonia asiarra sortzen duen mikroorganismoaren antzeko batek. **I**

INGURUMENA

Kutsadura gutxituko duen
birus artifiziala
sintetizatu nahian

MARILANDGO Energia Alternatibo Biologikoen Institutuko ikerlariak bakterioak suntsitzeko gaitasuna duen birus artifiziala sortu dute. Birus sintetikoak ez dira gaurkoak. Enzimetatik abiatuta, birus asko sintetizatu dira orain arte (esaterako, polioa) baina urteak behar izan dira horretarako. Mikroorganismo berriaren prozedura, berriz, egun eskas batzuetakoa izan da.

AEBetako buruzagiek itxaropen handiak ipini dituzte teknologia honetan eta urte gutxi batzuetan funtzio jakin baterako bereziki diseinatutako mikroorganismo koloniak lortuko direla uste dute. Adibidez, planta energetiko bateko kutsadura edo karbono dioxidoa jango duten mikroorganismoak edota ur erradiaktiboetako efektu kutsakorrek garbituko dituztenak. **I**

landareak

JAKOBA ERREKONDO

mandio@zerain.com

Bueltaxka

HOTZAREN HORMAK su baxuaren altzora zeharo erretiraraziko ez gaituen itxaropenez neguan bezala lanean hasi beharra dago dagoenerako, di-dako bueltaxka azkarretan. Neguko solstizioarekin batera patrika husteraino itsasten zaigun txoro-plantak jo baino lehenago egiten hasi beharreko lan txikiak gehienak.

Haziak jaso, gustuko ditugun landareen haziak datorren urtean ereiteko jaso nahi baditugu, ondo lehertu ondoren toki hotz batean jaso. Kontuz kalefakzioarekin, toki epel edo bero batean edukiz gero negua igaro gabea dela usteko dute eta udaberrian ez ernezeko arrisku ederra.

Neguan sufrimendua besterik izango ez duten zitriko, buganbila eta tankerako landare berozaleak oso-osorik babestu. Izotzetik babesteko estalpea nahi eta nahiezkoa da. Enborra eta adar nagusiak oihalez bilduz gero neguaren gorria gorriena izan eta landarea erreagatik udaberrian enborretik berritzeko aukera askoz handiagoa izango du.

Baratzean ezer gabe dauzkagun alortxoak eta soro, belaze, sagasti eta abarrak simaurrez eta karez ongarrizko sasoi onena da. Kareak lurra harrotuko du, simaurrak lurraren bizitza areagotu eta batak zein besteak landareek eskura behar duten elikagai aukera zabaltu eta erruz ugarituko dute. Lan hau udaberriko izerdi kolperako burutua izateko hilabete hauetako hotz-beroak eta busti-lehorrak ezin hobeak dira.

Lorontzietan apaingarri izan ditugun geranio, etxeko-pozak... izotzetik babesteko garaia da. Giroa gozagoa zen artean horiei kendutako aldaxkez landatutako ontziak zer esanik ez... Barru epeletara sartu beharrik ez dago, izotzak parez pare harrapatu eta jota bertan erretzea nahi ez baduzu aterbe batean jartzea nahikoa da. Ureztaketa ia ezerezeraino apaldu, lehorrean hotzari errazago aurre egiten baitzaio.

Baratxuria, tipulak eta marrubiak landatzeko sasoi da, baba handiak eta ilarrak erein, konposta egiteko orbela bildu, negu-neguko landaketetarako zuloak prestatu... batera eta bestera bueltaxka-bueltaxka bada bai zer egina...

Web, CD-ROM eta paper formatuetan soluzioak alor guztietan

Ikerketa

Erremintak

Soluzioak

Zerbitzuak

Adur SOFTWARE PRODUCTIONS

Adur Software Productions, S. Koop. (ASP)
Industrialdea 1, 20160 Lasarte-Oria
Tel: 943.37.18.49
e-mail: adur@adur.com

INFORMAZIOAREN UNIBERTSOA

Ikuskizunak

ALOÑA IPINTZA

TOPAKETAK

AZPEITIA

- ◆ abenduaren 21a arte
Soreasu antzokian

XXI. Euskal Antzerki topaketak

Ohiko antzezlanek, estreinaldiek eta kale antzerkiek osatzen dute aurtengo antzerki topaketen egitaraua. Haurrentzako Kukubiltxo eta helduentzako Trapu Zaharrak taldeak topatuko dituzte ibiltarietara kalean. Antzokian, berriz, azaroaren 27tik 30era bitartean Euskal Herriko ikastetxe ugarietako ikasleak arituko dira, tartean antzerki talde helduenen estreinaldiak izango direlarik: Azaroaren 29an Lakrikun taldeak etxetik atera gabe itxialdian bizi den emakume baten egoera taularatuko du lehenengo aldiz, eta Hika taldeak *Ixa* obra berria estreinatuko du azaroaren 30ean. Azpeitiarrekin abenduaren 16an hartuko dute lekukoa; herriko Musika Bandak, Itsasi Dantza Taldeak eta Julian Barrenetxea Abesbatzak, *Baserri* zarzuela aurkeztuko dute Zelaitxo antzokian Aretxabaletako abesbatzarekin bat.

JAIALDIAK

- ◆ abenduak 3
ORREAGA

Orreaga elkarteak nafarren VI. Biltzarra ospatuko du Gamazadan altxatutako oroimenean herriak eraikitako monumentuan. Aurten Foruen Monumentua eraiki zeneko 100. urteurrena dela-eta hainbat ekitaldi egiten ari da elkarteak. Castejonean,

Lizarran, Agoitzen... izan ondoren, urteroko ohiturari eutsiz Foruen Monumentuaren inguruan bilduko dira nafarrak.

- ◆ azaroaren 30a arte
HENDAIA

Azaroaren 15az geroztik abian dira XIV. Txotxongilo Egunak. Aurten, Euskal Herriko hainbat tokitatik iritsitako taldeak eta

Brasildik eta Errumaniatik etorritakoak elkartu dira jaialdian. Lehenengo asteburuan bertakoen lanak ikusi ahal izan ziren; azaroaren 29an eta 30ean, aldiz, brasildarren *Tainahaka* eta errumaniarren *Sorgin txikia* saioak taularatuko dira. Sarrerak Hendaia-ko Turismo Bulegoan eta Irungo Bertsohopen daude salgai.

ERAKUSKETAK

- ◆ azaroaren 30a arte

BILBO

BBVA aretoa

Erromantizismoaren eta modernitatearen arteko ibilbidea irudikatu asmoz, 50 artelanez osaturiko erakusketa antolatu du BBVak. Joaquín Sorolla, Ignacio Zuloaga eta Aurelio Arteagaren margolanak ikus daitezke, besteak beste.

- ◆ otsailaren 22a arte
CASTEIZ

Artium

Pello Irazu artistaren lanak bildu dituzte *Zatiak eta lodiak* izenburupean antolatutako erakusketan. Artelanen artean, 35 argazki, bi horma-irudi eta bi eskultura aurki ditzake bisitariak.

Informazio gehiago:

www.gureagenda.com

Agendarako deialdiak hogeiei egun lehenago bidali 943 37 34 03 faxera edo kazeta@argia.com helbidera.

Argitalpen honen edizioan lankide:

kutxa

gizarte ekintza

15 urtez komunikazioa errazten

Argitalpenak **Banaketa** Internet Zerbitzua
Inprimaketa Multimedia **Diseinua** Irudi Tratamendua
Filmazioa Publizitatea Maketazioa **Edizio Digitala**

antza

komunikazioa & grafikagintza

943 37 07 38

antzagraf@antza.com

www.antza.com

Letren dibertimendua

Urtarriletik aurrera ARGIAk argitaratuko ditu *Luma* eta *Lum@txo* denbora-pasa aldizkariak.

ARGIA astekaria argitaratzen duen Komunikazio Biziagoa S.A.L. elkarteak euskarazko hitz-joko eta denbora-pasen *Luma* aldizkaria argitaratuko du 2004ko urtarriletik aurrera. Lehen ere badu eskarmentua elkarteak denbora-pasen merkatuan, Zeruko ARGIAk argitaratu baitzituen lehenengo euskarazko denbora-pasak.

XABIER TELLETXEA

ELI GOROSTEGI

EUSKARAZKO LEHEN JOKO IDATZIAK 1883koak dira, *Euskal-Erria* aldizkarian argitaratutakoak, hain zuzen. Koldo Mitxelenaren aburuz, 1936ko gerraren ondoko urteetan kartzelan egin ziren euskarazko lehenengo hitz gurutzatuak. Hitz joko xume haiek Francoren urteetan argitaratu ziren. 60ko hamarkadatik aurrera berriz, Zeruko ARGIA eta *Anaitasuna* agerkarietan argitaratu ziren jokoak; geroago (1977tik aurrera) *Deia* egunkarian. Ordutik hona, normalizaziorantz urratsak eman nahian, hainbat hedabidetan denbora-pasak euskaraz argitaratu badira ere, euskal hitz gurutzatu zaleentzako bereziki sorturiko aldizkari bakarra dugu egun: *Luma*. Euskaldunok merkatuan dugun hutsune hori betetzeko sortu zen orain bi urte euskarazko hitz-joko, letra zopa eta denbora-pasen *Luma* hilabetekaria.

Bagabiga S.L enpresak sortu zuen hilabetekaria eta baita orain arte argitaratu ere. 2004ko urtarriletik aurrera, ordea, ARGIA astekaria argitaratzen duen Komunikazio Biziagoa S.A.L. elkarteak izango du *Lumaren* argitalpenaren ardura. Edukiak sortzeko ardura, berriz, orain arte bezala, Joxan Eloseg, Iñaki Agirresarobe eta Prexen Gastearena egileena izango da (Antton Duesok *Lum@txo* egiten jarraituko

Komunikazio Biziagoak, orain arte bezala, urtean hamabi *Luma* argitaratuko ditu eta baita beste hamabi *Lum@txo* ere.

du). Elkarlanerako akordio honekin, eskaintza komunikatiboa zabaldu eta sendotu gura du Komunikazio Biziagoak.

Euskal argitaldari eta komunikabideen munduan eskarmentu itzela du Bagabiga enpresak. 1991 urteaz geroztik euskarazko hitzen tratamendu ludikoaren alorrean aritu den enpresa bakarra da. Lehen aipatu legez, Zeruko ARGIAk argitaratu zituen lehen lanak. Ondoren, berriz, *Egin* egunkarirako jardun zuen. Hasierako lanen kalitatea hain ona izan ez bazen ere, denbora-pasak eta hitz-jokoak euskaraz egiteko aukeraz jabetu eta lanari ekin zion. Ahalegin horien ondorioz sortu zen *Enbido* aldizkaria eta ondoren etorri ziren *kazeta* eta agerkari askorentzat edukiak sortzeko lanak, besteak beste, ARGIA, *Euskaldunon Egunkaria*, *Aizul*, *Zabalik*, *Goienkaria*, *Irutxulo*, *Administrazioa euskaraz* eta abarrentzat.

Aisiarekin zuzenean

Adin nahiz maila guztietako euskaldunei zuzendutako hitz geizidunak, hitz gurutzatuak, hitz kateatuak, poema presoak, hieroglifikoak, letra zopak, zortziko txikian, zaldiko maldiko, goitibeherak, kontrapasak eta abar eskaintzen ditu *Luma* aldizkariak. Guztira 30 bat joko

Luma eta Lum@txoko harpidedun

Orain arte bezala, urtean hamabi ale argitaratuko dira: hamabi *Luma* eta hamabi *Lum@txo*. Ale bakoitzak hiru euroko prezioa du eta harpidetza eginez gero, 30 euro. Erakunderen batek bost harpidetza baino gehiago nahi izango balitu, eskaintza berezia egingo litzaioke. Kioskoetan eta ohiko salmenta puntuetan eskuragai izango da. Harpidetzeko nahikoa izango da ARGIAko 943 37 15 45 telefono zenbakira deitzearekin. Internet bidez ere harpidetza egiteko aukera izango da www.argia.com/luma helbidean edota luma@argia.com posta helbidean.

Durangoko Azokan ere izango du lekua *Lumak*. Bertan, *Luma* eta *Lum@txo* ezagutzeko aukera izateaz gain, hilabetekariak erosi eta harpidetza egiteko aukera ere izango da.

mota. Aldizkaria edukiz berritu eta aberasteko asmoz, inguruko herrialdeetan egiten diren mota horretako argitalpenak dituzte oinarri Bagabigako kideek.

Jende heldu askok dauka denbora-pasak egiteko ohitura. Egunkarietakoak direla, propio erositako denbora-pasa liburuxketakoak direla... Baina, ohitura erdaraz egitearena izaten da.

Minutu atseginak pasatzen dira letra dantza horiek deszifratzen eta gaztelerazko eta frantsesezko hitzak ederki ikasten ditugu. Agian, denbora-pasak euskaraz egiteko ahalegina ez da oso atsegin izango, baina letra zopa horiek bi helburuak lortzeko balio dezakete. Batetik, gustura asko letra dantzan ibiltzeko aukera emango digute *Lumak* (helduei) eta *Lum@txok* (haur eta gazteei). Bestetik, uste baino euskara gehiago ikasiko dugu, euskaraz pentsatu behar du, eta horrela idatzi koadrotxo guztiak zuzen bete nahi baditugu.

Haurrentzako Lum@txo

Haurrek ere denbora-pasekin dibertitu eta ikasteko aukera dute *Lumarekin* batera banatzen den *Lum@txo* aldizkariarekin. Beraz, produktua familiari zuzenduriko hilabetekaria da. Haur eta gaztetxoentzako denbora-pasa eta hitz-jokoen gehigarri hori ikastetxeetan eredu gisa erabili ohi dute ikasleek ariketak landu

dituzten. Euskaltegietaiko ikasleen artean ere funtzio hezigarria dute bai *Lumak* eta baita *Lum@txok* ere. Ikasleei baliagarri eta onuragarri izaten zaie denbora-pasak euskaraz lantzea. Izan ere, aldi berean hainbat gairi buruzko informazioa barneratu eta euskarazko hitzak ikasten dituzte.

Hitzak opariaren truke

Lumak eta *Lum@txok* lehiaketak antolatu ohi dituzte hilero. Zaletuek denbora-pasak zuzen egin eta postaz bidaltzen dituzte, aldizkarietan adierazten zaien helbidera. Opariak hilero ezberdinak izan ohi dira eta irabazleen izenak hilabetekarian agertzen dira.

ELI GOROSTEGI

Joxe Mari Irazusta eta Ainara Lasa (Komunikazio Bizia-goia) eta Antton Dueso, Prexena Gastearena eta Iñaki Agirresarobe *Luma* eta *Lum@txo* hilabetekariaren egileak.

Denbora-pasak on-line

Internet erabiltzaileek ere badute denbora-pasetan on-line aritzeko parada. Bagabiga taldeak gaietan sailkatutako euskal hitz gurutzatu eta hitz gezidunak egiteko aukera eskaintzen du www.xedera.com web gunean. Jolasteko nahikoa da Macromedia Shockwave Player instalatuta izatea. Dena den, web gunean bertan ere aplikazio hori jaisteko aukera eskaintzen da. SAREKO ARGIAko jokoen kanalean ere, Bagabigako kideek eginiko gurutzegrama eta letra zopekin jolasteko aukera dago, www.argia.com/jokoak helbidean. ■

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

Gipuzkoako Foru Aldundia

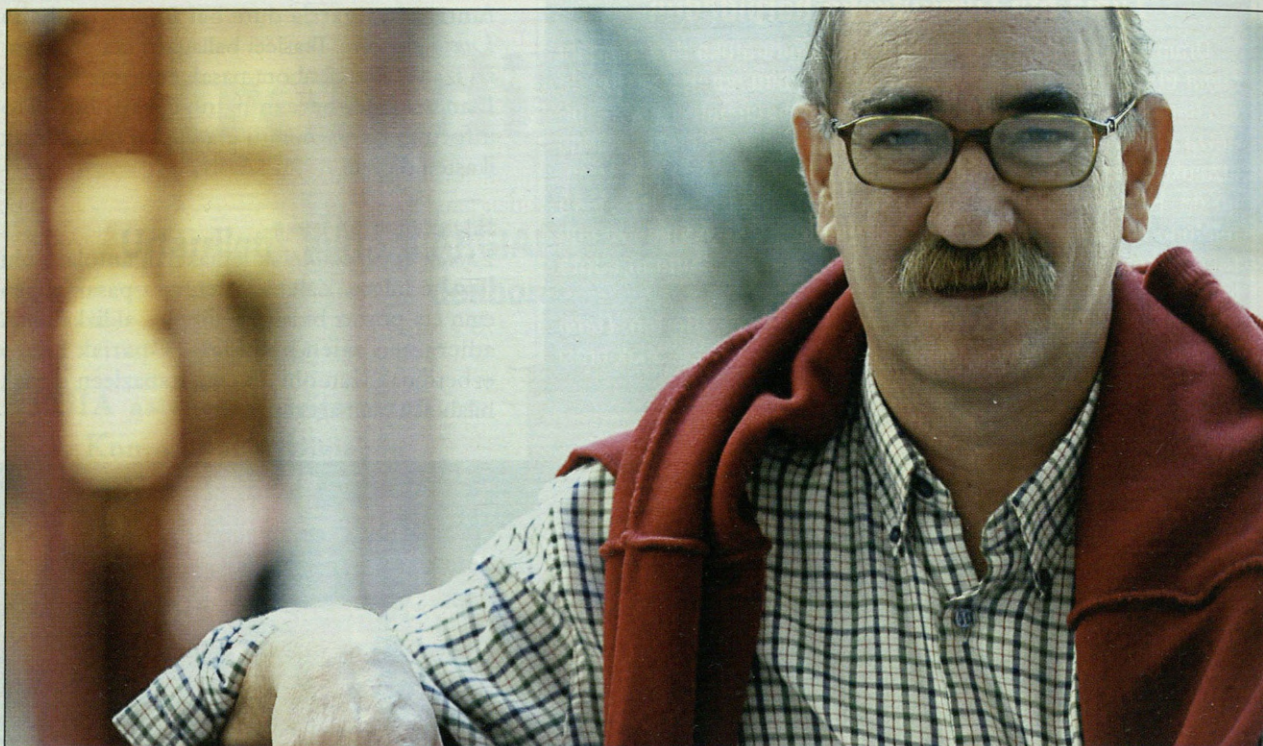
Kultura, Euskara, Gazteria eta
Kirol Departamentua

Argitarapen honen edizioak laguntzaile:

kutxa

gizarte ekintza

«Etekinak handitzea besterik pentsatzen ez duten banpiroak dira enpresariak»

Angel Abalde

Zer iruditzen zaizkizue zuen II. Biltzar Orokorreko emaitzak?

Oso onak. Biltzarrean argi ikusi da ESKren barruan elkartasun handia dagoela sindikatu-jarduerari dagokionez, eta horri esker etorkizuneko zereginak gauzatzeko ildo zehatzak aurkitu ditugu. Egia esan, naziotasunaren inguruan hainbat sentsibilitate eta ikuspegi izan dira eta, horrekin batera, elkartzeen inguruan ere iritzi bat baino gehiago plazaratu dira. Edonola ere, kontu hori naturaltasun osoz hartzen dugu, lehendik ere bagenekielako ESKren barruan aniztasuna dela nagusi. Maila handi batean lortu ditugu jarritako helburuak. Labur esanda, helburu hauek genituen: Sindikatuko zuzendaritza aldatu eta jende berri eta gaztea-

ESK sindikatua Hego Euskal Herri osoan hedatuta dago, 5.000tik gora kide dauzka, eta II. Biltzar Orokorra egin berri du. Batzorde Nazionala ere berritu du, eta orain Batzordeko % 25 emakumeek osatzen dute. Angel Abalde jarraitzen du bozeramaile nazionala izaten, eta Biltzarraren balorazioa egin du ARGIAk egin dion elkarrizketan.

DANIEL UDALAITZ

goa jartzea; eta erabaki-organoetan emakume gehiago sartu eta antolamenduko zenbait elementu aldatzea, aurrean ditugun erronkei gaitasun eta zilegitasun handiagoarekin aurre egiteko.

Sindikatu kideen % 44 emakumezkoak dira, baina zuzendaritza nazional berrian emakumezkoak % 25 besterik ez dira. Emakumeen parte-hartzea ez al da eskasa oraindik ere? Zergatik? Ez al dago emakumezko hautagai gehiago?

Halaxe da, Batzorde Nazionalan emakumeak % 25 bakarrik izatea ez zaigu nahikoa iruditzen. Eta arazo bat dela uste dugu. Bestelako argazkia osa genezakeen. Baina ez gara irudi "politikoki zuzenak" era-

kustearen aldekoak, irudi horiek ez badute errealitatea islatzen. Ez dakigu zehazki zer den gertatzen dena. Eta egoeraren inguruko hausnarketa sakona egin beharra daukagu. Diagnostiko komuna egin eta egoerari buelta emateko bitartekoak jarri behar ditugu.

Zuzendaritza osatzeko gaitasun eta onarpena duten behar adina emakume daude ESKn. Baina ez daukate lan hori beregain hartzeko behar adinako borondaterik. Nire ustez, bi arrazoi daude borondate falta horren atzean (uste hori lehen aipatutako hausnarke-tan egiaztatu beharko dut): alde bate-tik, emakumei zaila egiten zaiela sin-dikalgintzan aritzea eta langintza horretan ez direla eroso sentitzen, sin-dikatuen munduan oso erroturik dau-den gizonezko, metodo, hizkuntza... matxistekin erantzukizunak banatu behar dituztelako. Eta bestetik, esango nuke badagoela antzemateko zailagoa, ezkututukoagoa den beste arrazoi bat: emakumeak aldendu egiten direla "boterearen" antza duen edozeren ondotik (nahiz eta "botere" hori ESKren moduko sindikatu bateko zuzendaritzakoa bezain hutsal eta xumea izan).

Zer esan nahi du, gaur eta hemen, klase arteko borroka bukatu direla dioten enpresariei eta gobernuei "hortzak era-kusteak"?

"Hortzak erakusteak" esan nahi du aurre egitea, sindikatuek nahiz langi-leok aldarrikapenerako eta borroka-ra-ko daukagun ahalmena erabiltzea, enpresari- en aberastasun-gosea eteteko eta eskuratzen dituzten diru- eta giza- te-emaitzen zati bat kentzeko. Langile- mugimenduaren giza- te-zilegitasuna, aldarrikapenak eta borroka- ra-ko tres- nak berreskuratzea ere esan nahi du. Horretarako, ideologia neoliberalaren eraginez enpresari- en inguruan eraikiz joan den "aureola" ahuldu behar da; izan ere, enpresariak giza- te-ko beneta- ko ongileztat hartzen dira, ekonomia-

ren garapenerako, eta azken batean, jendearen ongizaterako giltza duten giza- te-klasetzat. Hortzak erakusteak enpresari- en benetako aurpegia age- rian jartzea esan nahi du: giza- tearen aurkako kasta direla, beraiena denari gogor eusten diotenak, etekinak han- ditzea besterik pentsatzen ez duten eta horretarako bakarrik bizi diren banpiroak direla, nahiz eta hori lor- tze-ko, enpleguaren kalitatea egunez egun okerragoa izan eta txirotasun- kotak eta bazterkeria gero eta handia- goak bilakatu. Azken batean esan nahi duena da CCOO eta UGT langile- mugimenduek sortarazi duten adosta- sun eta giza- te-elkarriketa alde batera uztea, eta borroka-politika eta klase- norgehiagoka bultzatzea. Arlo horre- tan oraindik ere zeresan handia dauka sindikatuen mugimendua.

Elkartasun-politikari dagokionez, prak- tikan ESK-k orain arte nahiago izan du ELA-STVrekin elkartu LABekin baino. Hemendik aurrera, nondik nora ibiliko da elkartasun-politika?

ESKk ez du sindikatu bat edo beste lehenesten inorekin elkartzeko orduan. Gure balore eta irizpideetatik abiatuta, ESKk harreman estua izan du "euskal gehiengo sindikal" delako- arekin, eta gehiengo horren barruan daude ELA eta LAB, baina baita STEE EILAS, EHNE eta HIRU ere. Puntu askotan gaude ados sindika- tuta horrekin, baina desadostasun nabariak ere baditugu. Eroso sentitu gara hartu-eman horretan, eta gure asmoa horri eustea da. Kasu zehatz batzuetan alde biko hartu-emanak izan ditugu ELArekin, batez ere nego- ziazio kolektiboaren inguruan. Baina

ez sindikatu hori lehenesten dugulako, errealitate praktikoarengatik, baizik. Une zehatz batean eta orientazio sin- dikal jakin baten inguruan gauza ber- dinetan gentozelako bat eta gauza ber- dinen aurka geundelako. Irizpide berekin jarraituko dugu; hau da, ez dugu elkartasun politika zehatzten bat adierazten duen aurretiazko definizio edota kalifikaziorik egingo.

Nola ikusten duzue ESKn Ibarretxe Plana? Langileek ba al daukate esateko- rik Plan horren inguruan?

Langileek zeresan handia daukate Plan horretan edo egiten den beste edozei- netan. Langileek esateko dutena esan behar dute, eta horrez gain, beraien beharrian eta aldarrikapenak kontuan har daitezela eskatu behar dute. Langi- leen nahiak eta helburu politikoak ere kontuan hartu behar dira. Baina hori gauza bat da eta ESKk esan dezakee- na, berriz, beste bat. Nahiago dut gal- deraren erantzun gisa II. Biltzarraren amaiera-ekitaldian esan nituen hitzak aipatzea: Oraingoz, ez daukagu asmo- rik Ibarretxe Planaren edota egiten diren bestelako proposamenen alde edo aurka egiteko. Baina, hori bai, gogor defendatuko dugu herriarrek eskubidea daukatela etorkizuna demo- kratikoki erabakitze-ko. Edonola ere, ez gara axolagabeak, ez eskubide hori lortze-ko moduari dagokionez, eta ez subiranotasunaren mamian dagoenari dagokionez ere. Demokraziaren aur- kako edozein ezarpeni aurre egingo diogu, eta pertsonen ongizatearen eta eskubideen gainetik ekonomia jartzen duten giza- te-ereduak mantendu edo betikotzea helburu duten proposame- nei ere aurre egingo diegu. ■

**gure
arteak
euskaraz**

Bizkaiko Foru
Aldundia
Kultura Saria

Diputación Foral
de Bizkaia
Departamento de Cultura

NAFARROAKO IPAR-EKIALDEKO EUSKARA

Irunberritik Aezkoara hizkuntza galduari segika

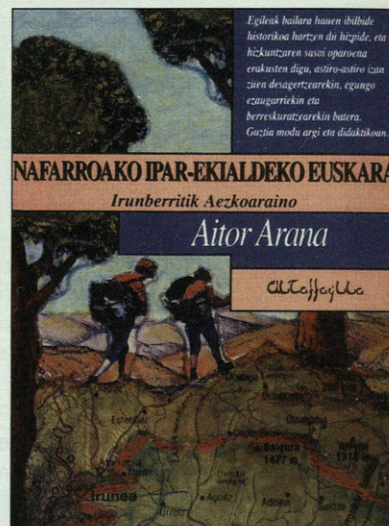
Eguraldia eta Nafarroan gaur egun aginte kontuetan dabilen jendea aurka izan bazituen ere, gaitz erdi, Euskal Herri osoko elkarkidetasuna bereganatzea ere lortu baitzuen Irunberriko Arangoiti ikastolak aurtan. Eta hori gutxi balitz, Nafarroa Oinez 2003ko gorabeherak gertatu aurretik, ikastola honek izan zuen beste oparirik ere, Aitor Arana idazleak berari eskainitako bi liburu, kasu: Arangoiti ikastolako bi neska-mutiko protagonista dituen *Irunberriko sorginak* izenburuko narrazioa eta artikulua honetan hizpide izango dugun *Nafarroako ipar-ekialdeko euskara. Irunberritik Aezkoaraino* azterlana.

PILAR IPARRAGIRRE

NAFARROA gehieneko jatorrizko hizkuntza euskara dela historikoki ondo frogatua dago, baita nafarren gehien-go nagusia euskalduna izan zela XVIII. mendera arte ere. Baina horrek ez du esan nahi lurralde horretan euskaraz bakarrik hitz egiten zenik, eta hori ere historikoki frogatua

dago. Euskararekin batera, gutxienez beste zazpi hizkuntza hitz egiten ziren Nafarroan —erromantze nafarra, okzitaniera, gaskoia eta antzinako frantsesa, hebreera, arabiera eta mozarabiera, eta jakina, gaztelania—, eta horien guztien nondik norakoak eskaintzen ditu Aitor Aranak *Nafarroako ipar-ekialdeko euskara. Irunberritik Aezkoaraino* ikerlanean, euskarak Nafarroan izan zuen gainbehera adierazten duten garaian garaiko mapekin batera. Nolanahi ere, batik bat hegoaldeko iparraldeko bidea eginez, Nafarroan aurki daitezkeen ibarren eta udalerrien euskara maila aztertzen du legazpiarrak Altaffaylla kultur elkartearen bidez

Irunberritik hasi eta Aezkoara arteko eskualdetako euskara aztertu du Aitor Aranak liburuan. Hizkuntzaren galea ez da neurri berekoa izan denean. Zenbait ibarretan berpizten ari da. Argazkian Erronkariko Izaba herria.

plazaratu duen lan honetan, hain zuzen, Irunberri, Urraul Beiti, Erromantzatua, Gazteluberri, Longida-Agoitz, Urraul Goiti, Nabaskoze (edo Nabaskozeko Almiradioa), Erronkari, Zaraitzu eta Aezkoakoa.

"Leku hauek guztietan euskara bizirik egon da eta lehenengo hizkuntza izan da historiaren zatirik handienan", adierazi du Aitor Aranak.

Baina horrela izanik ere, badirudi Erromantzatua, Gazteluberri eta Nabaskozeko ibarraren zati handiena izan zirela euskara galdu zuten lehenengo eremuak, XIII. eta XVI. mendeen artean. Geroago, XVI. eta XIX. mendeen artean Irunberri, Urraul Beiti eta Urraul Goitiko hegoaldeak galdu omen zuten beren jatorrizko hizkuntza. Eta hauen ondoren, XIX. eta iragan mendeetan, Longida-Agoitz eta Urraul Goitiko erdialdea eta iparralde erdaldundu ziren, baita Erronkariko Burgi herria ere. Zaraitzuko euskara oso abiadura handian galdu zen.

Desagertzeko zorian

Beraz, hirurogei urte nahikoa izan ziren herri askotan euskara guztiz desagertzeko. Eta gainera, XX. mendetik atera gabe, Aezkoako euskara

modu beldurgarrian ahuldu zen. Hau da, desagertu ez zen desagertu, baina euskaldun multzo txiki baten hizkuntza izatera pasatu bai. Eta orain, XXI. mendearen hasieran, Aitor Aranak liburu honetan ikertzen duen eskualde nafarreko euskara Zaraitzun eta Aezkoan bakarrik entzun daiteke. "Baina ez dugu geure burua engainatu behar —dio ikerketaren egileak—. Zaraitzuko euskara oraindik bospasei pertsonaren ahotan entzun badezakere, teknikoki hilik dago, ez duela inork eguneroko bizimoduan maiztasunez eta komunikabide gisa erabiltzen".

Zorionez, Aezkoako euskara ahuldua osasuntsuago dago ordea, eta ibar horretako hainbat herritan naturaltasunez entzuterik badago. Horri beste datu itxaropentsu bat gehitzen dio Aitor Aranak: "Ez dugu ahaztu behar XX. mendearen amaiera aldean eta XXI.lean, euskararen sendotze eta berreskuratze aro bat bizi izaten ari garela eskualde horretan, Euskal Herri ia osoan bezala. Jende euskaltzalearen, herritar langileen eta ikastola eta ikastetxe publiko euskaldunen lan duinari esker, euskara ez da hemen betiko ezkutatu gure historia euskaltzalearen eraginez. Ez da jadanik arraroa irunberriar edo erronkariar euskaldunekin hitz egitea".

Nafarroako ipar-ekialdeko euskara. Irunberritik Aezkoaraino lanean, hain zuzen ere bi leku hauen artean aurki ditzakegun ibarretako bakoitzean euskarak historian zehar izan dituen mugak ezagutzera ematen ditu Aitor Aranak, mapa eta guzti, leku bakoitzeko euskara nolakoa zen agertuz.

Aitor Arana, ikerketaren egilea

Literatur sari ugari eskuratu ditu Aitor Arana legazpiarrak bere narrazio eta antzerki lanekin, besteen artean irakurleek eurek ematen duten Liburu Gaztea 2002-2003 saria, 2002ko Txomin Agirre eta Toribio Altzaga sariak. Baina aspalditik dago idazle hau Nafarroako ipar-ekialdeko euskaraz kezkatua, eta berari esker daukagu *Zaraitzuko hiztegia*. *Zaraitzuea-Euskara Batua Euskara Batua-Zaraitzuea* eta *Zaraitzuko euskara*. *Zaraitzuea ikasteko* liburua.

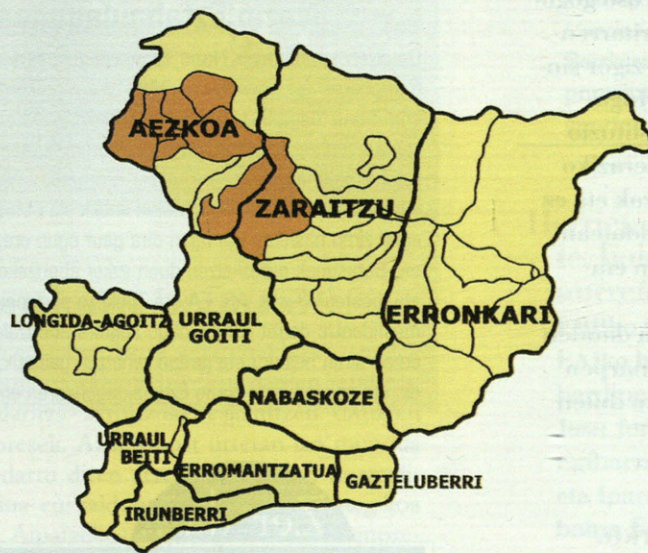
"Hori, neurri handiagoan edo txikiagoan —zehazten du ikerlari legazpiarrak—. Izan ere, ibar hauetako eus-

noko euskara aztertzeke orduan, besterik omen dira gauzak eta toponimia eta hondarreko euskarara —hau da,

gatzelaniaz hitz egitean leku jakin batean erabiltzen diren euskal hitzek osatzen duten hondarreko euskarara— jo beharrean dago leku horietako euskara ikertu nahi duenak, ez delako bertako euskararen idatzizko testurik geratu, "Agoizko salbuespen txikia kenduta", Aitor Aranaren hitzetan. Eta bistan da, nahiz eta iturriok oso euskara pobrea eskaini, ikerlariak ez dauka besterik eta horiekin konformatu beharrean dago. Liburuan, dauden testuetatik asko ezagutzeko aukera ematen du ikerlariak. Testu asko daude, baina, aukeraketa txiki bat egin behar izan du. Nolanahi ere, irudiak ere ez ditu baztertu. Datuak eskuratu ahal izan dituen ibarretan, historian zeharreko hiz-

kuntz mugak adierazi ditu. "Eta herri askoren kokapena ere eman dut, interesa duenak kontsulta zehatzagoa egin ahal izan dezan. Adibidez, Nabaskoze-ko ibarraren kasuan, Arrakas Goiti eta Arrakas Beiti (Ustaizeko auzoak) ere kokatu ditut, Bonapartaren garaian lehena euskalduna zelako". ■

Nafarroako ipar-ekialdeko euskara

- Euskararen ustezko hedadura XIII. mendean.
Iturria: Xabier Erize, 1997.
- Euskararen hedadura XXI. mendean, 2003an.
Iturria: Aitor Arana eta Aitor Elorza, 2003.

kararen lekukotzak ez dira leku guztietan berdinak".

Hau da, Aezkoako euskara bizirik dago, eta Zaraitzu-Erronkarietakoak ikerlariak azter ditzaketen lekukotza aberatsak utzi omen ditu oso testu ugari eta interesgarriekin. Baina hiru ibar hauetatik hegoaldera Irunberrirai-

Udalarekin harremanak euskaraz

ARRASATEKO UDALA

Babeslea: Arrasateko Udala

Bero-beroan

Atutxa, Knörr eta Bilbao epailearen aurrean izango dira abenduaren 3an.

Lehenengo irudi efektua behintzat lortu du Espainiako justiziak: EAEko herritarren ordezkari nagusietakoak epailearen aurrera eramatea. Ikusi beharko da hasitako bideak desobedientziagatik zigorrean amaitzen den. Hala balitz, ondorio pertsonala ez da larria, baina sinbolikoki oso gogorra litzateke, EAEko herritarren borondatearen aurkako zigor sinbolikoa litzatekeelako. Muga Espainiako egungo Konstituzio eta legedian dagoela adieraziko luke argi eta garbi zigorrak eta ez euskal herritarren borondatean. EAEko Auzitegi Nagusian eta Espainiako Auzitegi Konstituzionalean jarrita dauden beste helegite batzuen onarpen eta ebazpenek erakutsiko duten bezala.

Beste eraso bat

Amutxastegiren aurka.

Estanis Amutxastegi Andoaingo PSE-EEko zinegotziaren etxeari zuzuriz eraso egin zioten ezezagunek azaroaren 18an. Etxeko egongelak su hartu zuen, baina ez zen kalte pertsonalik izan, une horretan etxean zegoen zinegotziaren 23 urteko alabak etxetik ateratzea lortu zuelako. Alderdi gehienek gaitzetsi dute erasoa eta Amutxastegik adierazi du bere ideie eta zereginiei eutsiko diela eta ez duela Andoaindik alde egiteko asmorik. 1999tik gaurdaino PSE-EEko zinegotzi honek eta bere familiak lau eraso jaso dituzte. Soegile desberdinek aipatu izan dute aspaldian ez dela halakorik izan, eta ikusi behar dela hau zerbait isolatua den ala ez.

JOSEBA OLALDE

Nazio Eztabaidagunearen erronkak

Datorren larunbatean Nazio Eztabaidaguneak I. Ekarpen Foroa izango du Leioako Campusean eta abenduaren 20an batzar orokorra egingo du, Euskal Herriaren egoerari buruz Talde Sustatzaileak egindako plana onartzeko helburuarekin. Ezker abertzaleko zenbait hautetsi eta pertsonaren ekimenez, uda hasieran abiatu zen Nazio Eztabaidagunea, nazio eraikuntza eta gatazkaren konponbideari bultzada berri bat eman nahian eta zeregin horietan ahalik eta abertzale gehien bildu nahian. Oztopoak ugari ziren hasieran eta ugari dira gaur egun ere, partaidetza ikusita oraingoz batez ere Batasunak ordezkatzeko duen ezker abertzale sektoreak bildu dituztelako, nahiz eta, besteak beste, AB, EA eta Zutikeko pertsonak ere badiren. Sinesgarritasun eta mesfidantza defizit handia dago sektore abertzale desberdinen artean, eta, argitaratzen diren helburu eta jardun zehatzen gainetik, hori gaiztoztatzea izango da hemendik eta aurrerantzean Nazio Eztabaidagunearen erronkarik handienetakoa.

Zer da...

Kapital gehitzea

Enpresek beti jaulki ditzakete akzio berriak inbertitzaileei nahiz lehentasunezko eskubidea duten beren akziodunei eskaintzeko. Era horretako operazioari kapital gehitzea esaten diote, eta bi helburu izan ohi ditu: enpresaren proiektuetarako finantzaio bide berriak aurkitzea da bata eta akziodunen konposizioa aldatzea bestea. Kapitala gehitzerakoan, ez dira salgai jartzen bazkide akziodunen akzioak, baizik eta titulu berriak ateratzen dituzte konpainiek. Adibidez, demagun enpresa batek 20 milioi euroko kapital soziala duela, hura 1.000 euroko 20.000 akziotan banatua dagoela eta, halatan, Akziodunen Batzarrak bost milioi euroko kapital gehitzea egitea erabaki duela. Bada, kontu horrek esan nahi du enpresak bost milioitan handituko

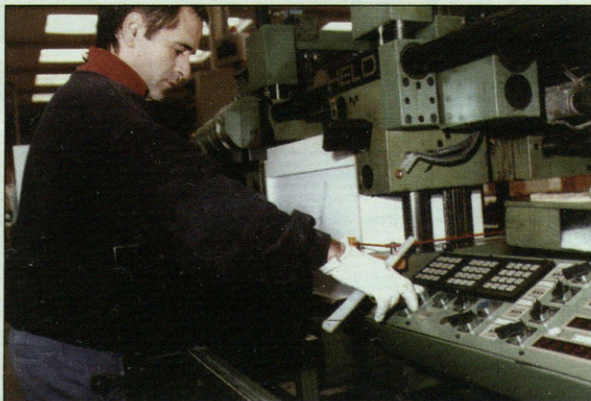
dituela bere errekurtsioak eta finantzaio gaitasuna, akzio berrien salmentaren bidez. Operazioa burutzeko, hainbat tramite egin behar izaten dira: balioen merkaturako Nazio Batzordeari komunikatzea, jaulkitzeko erabakia egiaztatzen duten dokumentuak erregistratzea eta abar. Akzio zaharren -gehituntzaren aurrekoen- eta berrien arteko diferentzia, berriz, batzuek eta besteek dibidendua kobratzeko duten eskubidean eta negoziatzen pasatutako denboran dago oinarritua. Bi modutan egin daitezke kapital gehitzeak: akziodunen tzako gastua dutela edo gabe (akzio liberatuak edo doakoak). Ohikoena da titulu edo akzio berriak zaharrek baino dibidendu apalagorako eskubidea izatea, hau da, jaulki ostean zirkulazioan ibilitako denborari buruz proportzionala izatea.

Daniel Udalaiz

"Euskaraz!" zigilua

OINARRIAK PLATAFORMAK jarri du abian "Euskaraz! Nafarroako hizkuntza delako; denon eskubidea delako" izeneko kanpaina. Nafarrek gaztelania hutsean jasotzen dituzten agiri, publizitate euskarri, gutun eta gainerakoak bidali dituenari itzultzea da kanpainaren asmoa. Itzulketan paperak "Euskaraz!" jartzen duen zigilua eramango du. 120 taldek bat egin du kanpainarekin eta edozein herritarrek ere bat egin dezan nahi du Oinarriak-ek.

Euskalduntze planik ez izan arren, hainbat enpresek neurriak hartzen dituzte hizkuntza paisaian edo langile berriak aukeratzean. Enpresa horietan euskalduntzea era planifikatuan bideratu behar dela adierazi dute adituek.

Lan munduak euskara behar du

80 ENPRESEK martxan dituzte euskara planak, guztira 43.687 langilek egiten dute eguneroko jarduna euskaraz, urriko datuen arabera. Horixe adierazi dute aholkularitza zerbitzuak eskaintzen dituzten Elhuyar, Artez eta Emun enpresek. Azken bost urtetan lan mundua euskalduntzeko dinamikak indartu diren arren, euskararen normalizaio osoa lortzeko lan mundua euskalduntzeak apustu estrategikoa izan behar duela adierazi dute. Aipatzekoa da planen bat duten enpresa gehienek tamaina handia dela, gehiago dira 500dik gora langile dituztenak 100dik behera dituztenak baino. Bestalde, euskara planetan dauden enpresen erdiak kooperatiba motakoak dira eta industria arlokoak asko. Zerbitzu enpresetan ez da euskara plan asko.

Gabonetako opariak euskaraz

124.000 KATALOGO banatuko dituzte Araba, Bizkaia, Gipuzkoa eta Nafarroako hainbat udalerritan, Eudelek antolatutako "Gabonetan oparitu euskaraz" kanpainaren baitan. Asmoa euskararen gizarte erabilera sustatu eta garatzea da. Euskaraz ekoizten diren produktu eta jolasak biltzen ditu katalogoak: diskoak, informatika materiala, filmak, liburuak, aldizkariak, jokoak eta web guneak. Bestelako helburua ere badute antolatzaileek: haurrek Olentzerorentzako eta Errege Magoentzako gutunak euskaraz idaztea.

AEDk 20 urte

ARRASATE EUSKALDUN DEZAGUN euskara elkarteak 1983ko azaroaren 29an egin omen zuen Eraikuntza Batzarra. Beraz, oraintxe bete ditu hogeita urte. Anton Abbadia sariak, 1997an, euskara elkartearen artean aitzindari izatea aitortu zion. AEDren ondotik sortu dira berrogeitik gora euskara elkarte.

BAHEA

Enekoitz Oiartzabal Lizarralde, Zuhaitz, Izagirre Ameztoui, David Brum Martínez, Gaizka Garcia Urbietak, Gaizka Azkarate Garai, Saioa Azua Galparsoro, Xabier Otaegi Olasagasti, Ruben Gelbenzu Gonzalez, Regina Maiztegi Aboitiz, Eneko Gorostidi Mujika, Goizeder Anton Iturralde, Ikerne Indakoetxea Barberia. Maider Egiguren eta Mikel dira Baltasar Garzonaren aginduz atxilotutako hamalau pertsonak. Salaketaren arabera ETaren azpiegitura berregituratzeko agindua omen zuten atxilotuek. Edizio honen itxiera orduan, Enekoitz Oiartzabal, David Brum eta Gaizka Garcia oiartzuarrak kalean ziren jada. Berriz ere, atxilotuekiko errugabetasun printzipioa guztiz autsi izana salatu da gizarteko alor desberdinetatik.

Herrietako batzarretan enpatetik, baina Egibar Imazen aurretik da lehen itzulian.

EBBko lehendakariitzako lehian, EAJko herrietako batzar kopuru berdinen sostengua lortu dute Josu Jon Imazek eta Joseba Egibarrek: 102 bakoitzak. Bizkaia eta Iparraldean Imaz da nagusi, baina Egibarrek Araba, Gipuzkoa eta Nafarroan gehiengoa duenez, oraingoz berak aurea hartu dio. Hautagai bien artean desberdintasun handiegirik ez dagoela aipatu izan da, baina Joseba Arregi kultura sailburu ohia ez dago ados, eta EAJn aireratu nahi ez den eztabaida gordina dela adierazi berri du. Beste molde eta testuinguru batean, baina urriko LARRUNen Iñaki Anasagasti buruzagi jeltzale ezagunak argi eta garbi esaten zuen joan den mende hasieran AEJn izan zen Aberri eta Comunion-eko banaketa beti egon izan dela EAJn, eta gaur egun ere hor dela, baina bi sektore handi horiek badakitela elkar bizitzen. Nor da nor, beraz, EAJren baitan EBBko zuzendaritza hartzeko egun bizi den lehia-keta gogor honetan?

Txileko basoei arnasa eman diete ekologistek

Txiletik etorri da albisteak guk ongi ezagutzen ditugun bi zuhaitz mota exotikoren kontrolaren inguruan. Ituna sinatu dute ekologistek eta enpresek bertako basoen ordeztatu diren pinu eta eukaliptoen monolaboreak kontrolatzeko.

INSTITUTO de Ecología Política delako batek sinatu du berria eta guregana *OneWorld Net* egunkari digitalaren bidez iritsi da. "Histórico acuerdo entre ambientalistas y empresas forestales" titularrak deigarri egiten da Hego Amerikaz ari garela. Gerrak baino gizaki gehiago hiltzen duten hondamendi klimatikoak, lehengaien lapurreta, herritarren protesta bortitzak eta horrelakoak dira ohikoak ingurumenari lotutako hango berrietan. Albiste honek aldiz europarra dirudi.

"Albisterik onena iritsi zaigu Txileko jatorrizko oihanak maite ditugunoi eta txiletarren eta gizadi osoaren ondare baliotsua den ekosistema inportante honen suntsitzeaz urte luzez kezkatu garenoi: jatorrizko basoa beste berriagoekin ordezkatzeko bukatzea doa".

Ameriketako oihan zaharren ordezkatzeko ari garela, baso tropikalarekin oroitzen gara gehienetan, indigenekin eta gizadiaren etorkizunerako hain garrantzizkoak izan daitezkeen izaki oraindik aztertu gabeak betirako galtzeko arriskuarekin. Txileko hitzarmenak aldiz usain benetan europarra du.

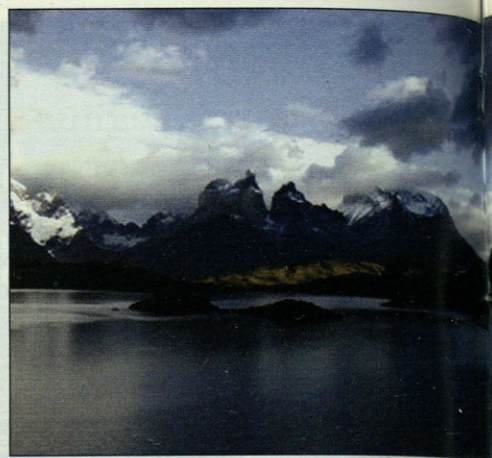
"Orain arte eguneroko gauza zen Txileko hegoaldean bertako oihana arraseko mozketak edo matarrasa sistemarekin botatzea, jatorrizko oihana erre eta ondoren radiata pinuz eta eukaliptok landatuz ordezkatzeko; askotan horretarako Txileko estatuen diru-laguntzak zeuden gainera. Baina badirudi orain erakargarritasun ekonomikoa galdu duela, inoiz izan badu, eta negozio hori zaildu egin dela".

Hego Euskal Herri osoan ikusi dugun fenomenoak da, eta seguruenik deskribapen horrekin bere buruak ezagutuko litzukete Asturias, Galizia eta Gaztela-Leongo herritar askok ere. Eukaliptoak Australiatik ekarri genuen eta pinua berriz joan den hilabetearen Kalifornian kiskali diren basoetatik. Eta ikusten denez, gure estrategia bera segitu dute Txilen ere azken hamarkadetan.

Hiri saildua kalez kale

Txileko eta Estatu Batuetako erakunde ekologisten kanpaina luze baten ondoren iritsi da tratua hau. Sei hilabetez eztabaidatu dute horiek zuraren produkzio eta komertzializazioan dauden enpresa nagusiekin eta "Proceso Chileno de Soluciones Conjuntas" bataiatu duten prozesuaren akabera izan da ituna. Erakunde ekologistek, munduko zura komertzializatzaile handienetakoa den Home Depot banatzaileak eta Arauco eta CMPC enpresek sinatu dute ituna. Horien ondoren, basoen ustiapenean diharduten enpresa gehiago hurbilduko zaizkiela espero dute.

Arauco eta CMPC enpresen

artean Txilen mugitzen den zuraren %80 kontrolatzen dute. Erabiltzen duten egurraren zati handi bat zelulosa eta papera egiteko da, baina baita zerratu ondoren zurgintzan erabiltzeko ere. Honetan AEBak dira txiletarren bezero nagusi, Home Depot banatzailearen bitartez.

Baina eukaliptoak eta batik bat pinuz betetako milaka hektarea horiez gain, beste 350.000 hektarea jatorrizko oihan ere badaukate, eta horiek bota eta kanpoko espezieez ordezkatzeari uko egin diote tratuan. Bi enpresa horiek bestalde, 1994az geroztik jatorrizko basoen ordeztatu diren zuhaitz berririk ez dute gehiago erosiko eta ezta 1994an bertako basoak zituzten lurrik erosiko ere. Guztiaz urtero informazio gardenak eman eta ekologiararen aldeko esfortzu hau beren ohiko auditorietan integratzeko konpromisoa hartu dute. Home Depotek aldiz ustiapen jasagarritik eskuratutako zuren zertifikazioan esfortzu berezia egitea hartu du bere gain.

Mugatza hartu duten urtea ez da kasualitatea. 1994an sortu zen ForestEthics: Kanadako Vancouver Island-en dauden garrantzia handiko oihanaren defentsarako mugimen-

Txile izugarri aberatsa da naturgune eta basoe-
tan, ezkerreko (goian Torres del Paine mendiak
ageri dira) eta ondoko argazkietako paisaia idili-
koek erakusten dutenez. Baina zura eta egurra
ustiatzen dituzten enpresa erraldoiak egin dira
oihanen jabe, eta urte luzez eukalipto eta pinu
landaketak eragin dituzte. Orain jatorrizko basoen
suntsitzea gelditu eta pinu exotikoaren (ikus
beheko argazkiak) ustiapena kontrolatzea adostu
dute.

du gisa sortu zen eta bere kanpain-
kin lortutako arrakastak erakunde
zabalago bat izatera eraman zuen.
Basotik ateratzen den zuraren
komertzializazio katean, "beste
muturrean" eragin nahi du ForestEth-
ics-ek: "Arriskuan den oihan batean
botatako zuhaitz bakoitzarentzako,
bada beste nonbait bezero bat akzio
hori sustatzen duena, sarritan ohar-
kabea". Ondorioz, ForestEthics-ek

herrialde aberatsetako bezero-
en artean egin nahi du lan. Bezeroak hezi nahi ditu
eskuartearen darabilten zuraren ingu-
ruan erabaki egokiak har ditzaten,
eta enpresak animatu eta presiona-
tzen ditu jasangarritasun zertifika-
tua daramaten zurak komertzializa-
tu ditzaten.

Gure etxegintzan erabiltzen ditu-
gun egurrek salatzen dute zein atze-

ra gabiltzan alor honetan. Baina
behegoz, ikasteko ez dugu Aleman-
n edo Suedian erreparatu behar...
Txilen baizik. ■

<http://www.argia.com/nethurbil>
helbidean, gai honi buruzko informazio
gehiago eta Interneteko loturak.

Zure gorputzak 8 orduko atseden behar du.
Zure begiek 24 orduko lasaitasuna.

Zure lasaitasuna da garrantzitsua. Horregatik, **MultiOpticasen** gure produktu eta zerbitzu bakoitzean kalitate
eta garrantiarik handiena emateko konpromisoa hartu dugu. Izan ere, nahiko genuke zu gustura egotea Espainiako
optika-sarerik handieneko - **MultiOpticas** - profesionalengan konfiantza izan duzulako

ZINKUNEGI
MULTIOPTICAS
ZERBITZU OPTIKOETAN 1^a
Hernani, 4 - DONOSTIA

Maialen Lujambio

Itzuli? Non, nori, nola...?

B

ost bat urte bada Kanariar uharteetan izan ginela, "Congreso iberoamericano de la décima y el verso improvisado" bat-bateko kantuenen bilkura.

Idea handik sortu zela uste dut. Inori tokatzekotan, guri zegokigun, gaztelaraz beste hizkuntza eta herri errealitate batzuk kontuan izango zituen kongresua antolatzea: egiteko ahalmenez, eta batez ere, txikiak ikusipuntu sentsibilitateagatik.

"Ahozko Inprobisazioa Munduan" topaketa, ez da bat-bateko kantuen elkar ezagutza bakarrik izan, globalizazio garaian, beste komunikazio mundu baten aukera ere izan da.

Kanpokoen begietatik Bertsolaritza ikusteak, geure buruaren perzeptzio desberdin bat eman digula esan dugu; gehiago ere izan da: mintzaira zabaldu gabeko arteko komunikazioa nola bideratu pentsaraztea adibidez; edo gu hizkuntza nagusi garenean, nola sentitzen garen ikusteko barne ispilua.

Euskaldunak, ohituta gaude noranahi joan eta ulertuak ez izaten. Oraingoan ordea, paperak itzulikatu dira eta besteak izan dira geurean, gu kanpoan izan ohi garena: ulertzen ez genituenak; georgiarrak, Sardinia edo Menorcakoak...

Zalantza erantzun gabeak eta pentsagaiak hona (jakinik, topaketa hauetan antolakuntza lan izugarria egin duen taldeak, honetaz nahikoa pentsatu duela —zorionak benetan zuen lanagatik!—; jakinik, baliabide arazoek nahitaezko erabakiak harrarazten dituztela. Planteamendu teoriko bat egin nahi dut; alegia, diru kontu eta abarrez ahaztuta, ideologikoki zein litzatekeen jokabide interesgarriena):

● **Jardunaldi teorikoak goiz partetik.** Aldibereko itzulpen sistema baten bidez, ponentziak ingelesera, gaztelarara, italierara eta euskarara (gaztelaraz emanikoak ez beste) itzuli dira. Entzuleen artean, kataluniarrak (itzulpenak gaztelarara jaso zituztenak); sardiniarrak, (itzulpena italierara izan zutenak);... Geurea bezalako herri batek ez al luke hori hiper-mimatu behar? Herri txikien bat-bateko kantu jarduna azaldu nahi duen kongresuan, funtzionamoduan ere hizkuntza txikiak zaintzea ez al dago ezinbestean lotuta? Hizkuntza handiak zubi ere badirela argi izanik, noraino heltzen da txikia zaintzea, eta noraino praktikotasuna?

● **Emanaldiak iluntzero;** herrialde bakoitzaren errealitate praktikoa taula gainean. Ulertzen ez genituen kantu-hitzak. Ordu erdiko emanaldia luzetxo zitekeen zenbaiten ezin ulertuaren pazientziarako. Ustekabeko iritziak entzun dira: ulertzen ez ziren emanaldietan, eskertuko litzatekeela itzulpen saio txikitxo bat. Edo aktuazio denbora, komunikatzen dutenei

ALBERTO ELOSEGI

(alegia, ulertzen genituenei) luzatu egin behar geniekeela. Komentario esanguratsuak, ulertuak ez izatearen sentimendua hain garatua dugunon ahotik. Sortu zaizkigun sentimendu eta kontraesan aberasgarriak.

Kanpokoak etxean eta gu kanpoan, gero eta maizago ematen eta emango den joera da. Bertsolariak ere, geure etxekotasunean, geure euskara txikiarekin, munduan zehar bagabiltza: Menorcan, Marokon, Toscan-

nan, Parisen...

Galdera berriak datozkio, bertsogintza zaharrari: zer jarrera hartu behar dugu, bertsolariak geure errealitatea erakustera atzerrira goazenean (edo berdin kanpotarrak etxera datozkigunean)?

Gu atzerrian izan garenetan, bertsoak itzultzeraz jo izan dugu, jendea ideien arrasto ñimiño batekin gera zedin. Baina, merezi du bertso bat, hitz lauz eta beste hizkuntza batean ematearen deformazioak? Geure errealitatea erakusten dugu horrela?

Bertsoaren testua eta kontestua bereiztezinak direla da puri-purian dugun teoria; bereiz ditzakegu edukia eta forma? Merezi du prostituzio modu horrek?

Edo akaso pentsatu beharko genuke komunikazioa hori baino gehiago dela? Ulertzen ez gaituzten lekuetan, emanaldiaren estetika, ahotsak eta doinuak, keinuak eta komunikazioaren misterioa bera direla garrantzitsu; hitzez areagoko *feeling* hori.

Euskal Herriko erdal hiztunak erakartzeaz ere mintzo gara. Kuriosoa da: itzulpenaren estrategia sekulan ez dugu etxeko erdal hiztunentzat erabili. Interesgarria dateke, hemengo erdaldunentzat saio itzulpen eta guztiko batzuk egitea. Aldiz, kanpora goazela, eta a priori publikoaren jarrera zabala eta ona denean (propio emanaldi hori entzutera joaten den jendea izaki), itzuli egiten diegu. Ez al litzateke logikoagoa alderantziz: jarrera uzkurra duen etxekoari itzuli —erakutsi eta erakartzeko—; eta jarrera irekia duenari, bere horretan gozatzen utzi?

Ohartuak gara, hizkuntzak ez direla komunikatzeko bakarrik: izan daitezkeela ezkutatzeko ere (espainiar edo frantses artetik gordetzeko maiz erabiltzen dugun gisan); izan daitezke, belarriak hots exotikoz seduzitzeko; izan litezke misterioa maitatzen ikasteko; izan litezke herri bakoitzaren soinuak, sabeleko hotsak nolakoak diren jakiteko; izan litezke herri urrun bat maitatzen hasteko; eta izan litezke, hitzez bestelako komunikazio moduak badirela gogorarazteko ere.

Euskeraz iya aztu zait eta/ erderarikan jakin ez... Txiritrik ez zuen asko usteko baina, pentsatzen hasi beharra daukagu itzulpen kontuez. ■

NOLA DAGO INGURUMENA GURE HERRIAN?

Gure herrian, ingurumenarekin zerikusia duen oro **Garapen Jasangarriaren Euskal Ingurumen Estrategiarekin (2002-2020)** lotuta dago. Ingurumen-politika, helburu eta konpromiso guztiak estrategia horrek markatuta daude. Estrategia hori, orain eta etorkizunean, bizi-kalitate hobea eramango gaituen bidea da.

Bide horretan aurrera nola egiten dugun jakiteko, urtero azterketa bat egiten dugu, eta emaitzak azaroan jasotzen ditugu: 22 ingurumen-adierazleek gure ingurumenaren bilakaera adierazten digute.

Hauek dira 2003ko 22 adierazleak:

1. UREN
KALITATEA

2. URETAKO
POLUZIOA

3. AIREAREN
KALITATEA

4. POLUZIO
ATMOSFERIKOA

5. LURZORUETAKO
POLUZIOA

6. UR-KONTSUMOA

7. ENERGIA-
KONTSUMOA

8. MATERIALEN
KONTSUMOA

9. LURZORUEN
KONTSUMOA

10. HONDAKINAK
SORTZEA

11. HONDAKINAK
KUDEATZEA

12. BEROZTEGI-EFEKTUA
ERAGITEN DUTEN GASAK IGORTZEA

13. NATURA
ZAINTZEA

14. MUGIKORTASUNA

15. ZARATA

16. HIRIKO
AIREAREN KALITATEA

17. TOKIKO
AGENDA 21

18. INGURUMEN
ONDORIOAK

19. ERAGINAK
OSASUNEAN

20. INGURUMEN-KUDEAKETA
ENPRESETAN

21. GASTU
PUBLIKOA

22. EKOERAGINKORTASUNA

Hobetzen ari gara

Berdin jarraitzen dugu

Okerrera goaz

"Nora jo nahi dugun badakigu (Garapen Jasangarriaren Euskal Ingurumen Estrategia 2002-2020), norabide egokian gabiltzala ziurtatzeko modurik ere badugu (Ingurumen Adierazleak); beraz, helmugara iritsiko gara ziurrenik".

Sabin Intxaurre

Lurralde Antolamendu eta Ingurumen Sailburua
Eusko Jaurlaritza

Lindar hizian

2003 - 2004 DENBORALDIA

EUSKAL TELEBISTAK aurkeztuta

**XABIER
EUKITZE**

**KLAUDIO
LANDA**

**ANA
URRUTIA**

**FELIX
LINARES**

**JULIAN
IANTZI**

**IBAN
GARATE**

**IÑAKI
LOPEZ**

denboraldi berrian ZINEMA, INFORMAZIOA, KIROLAK, LEHIAKETAK, TELESAILAK, DOKUMENTALAK eta askoz ere gehiago